

EMBRACE

**ΠΡΩΘΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ**

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελ. 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Βέλτιστες στρατηγικές, προσεγγίσεις και δραστηριότητες για την ενθάρρυνση των παιδιών τυπικής ανάπτυξης να υποστηρίζουν τη συμμετοχή συνομήλικων παιδιών με νοητική αναπηρία, να τα βοηθούν να αισθάνονται ασφαλή και ευπρόσδεκτα στο χώρο, να αναπτύσσουν την αίσθηση του ανήκειν και να αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητές τους

Σελ. 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Προσεγγίσεις και στρατηγικές για τη σύνδεση και την πλήρη εμπλοκή των γονέων (παιδιών με και χωρίς αναπηρία) στη διασφάλιση της επιτυχούς ένταξης/συμπερίληψης των παιδιών με νοητική αναπηρία

Σελ. 310

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Προσεγγίσεις και στρατηγικές για την ενθάρρυνση της ανοιχτής συζήτησης και του διαλόγου στον χώρο εργασίας και τη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων στα οποία το προσωπικό ΠΕΦ θα αισθάνεται ελεύθερο να εκφράζει απορίες και να ζητά βοήθεια για την αντιμετώπιση προκλήσεων και την ανταλλαγή εμπειριών και δεξιοτήτων σε σχέση με την εργασία με παιδιά με νοητική αναπηρία

Σελ. 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Στρατηγικές και προσεγγίσεις για τον συντονισμό πληροφοριών, πόρων και υπηρεσιών από οργανώσεις της κοινότητας, επιχειρήσεις, πολιτιστικές και κοινωνικές οργανώσεις, οργανισμούς κοινωνικών υπηρεσιών, θρησκευτικές οργανώσεις, κολέγια και πανεπιστήμια, και άλλες κοινοτικές ομάδες που μπορούν να συμβάλουν στην ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία στην ΠΕΦ

Σελ. 77

ΣΥΝΟΨΗ

Σελ. 98

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν εγχειρίδιο είναι αποτέλεσμα του έργου με τίτλο "EMBRACE- Fostering inclusion of children with intellectual disabilities in early childhood education and care (1.I.2022-31.XII.2023)". Το έργο EMBRACE προέκυψε από την ανάγκη υποστήριξης της συνεχιζόμενης επαγγελματικής ανάπτυξης του προσωπικού και των επικεφαλής των μονάδων Προσχολικής Εκπαίδευσης και Φροντίδας (ΠΕΦ) στην εργασία με παιδιά με νοητική αναπηρία και στην οικοδόμηση συμπράξεων και συνεργασιών μεταξύ τους και με τα παιδιά, τους γονείς και τα μέλη της κοινότητας.

Στην πρωτοβουλία αυτή συμμετείχαν οι ακόλουθοι οργανισμοί:

1. Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, Bielsko-Biała, Πολωνία·
2. A & A Emphasys Interactive Solutions Ltd, Λευκωσία, Κύπρος·
3. Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, Αθήνα, Ελλάδα·
4. ΚΜΟΡ Skorje, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας·
5. ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης & Καινοτομίας, Αθήνα, Ελλάδα
6. European Association of Service Providers for Persons with Disabilities, Βρυξέλλες, Βέλγιο.

Όλοι οι εταίροι συνεισέφεραν στη συγγραφή του εν λόγω εγχειριδίου παρουσιάζοντας βέλτιστες πρακτικές από τις χώρες τους (τοπικές, περιφερειακές και εθνικές οργανώσεις), αλλά και από άλλες χώρες, κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει προγράμματα, έργα και μεθοδολογίες που προωθούν την ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία και περιγράφει με σαφή και πρακτικό τρόπο τη δυνατότητα μεταφοράς και εφαρμογής τους σε τοπικά και εθνικά πλαίσια. Πολλές από τις καλές πρακτικές που παρουσιάζονται δοκιμάστηκαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου σε νηπιαγωγεία/παιδικούς σταθμούς και μπορείτε να διαβάσετε τις απόψεις, τις προτάσεις και τις αξιολογήσεις μας στο εγχειρίδιο που έχετε στα χέρια σας. Κατά την επεξεργασία των επιμέρους κεφαλαίων, πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις και συναντήσεις με βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς, οργανώσεις και άτομα (προσωπικό ΠΕΦ, διευθυντές/ντριες μονάδων ΠΕΦ, φορείς χάραξης κοινωνικής πολιτικής, οικογένειες/γονείς με παιδιά με νοητική αναπηρία) και τα συμπεράσματά τους ενσωματώθηκαν στην τελική έκδοση του Εγχειριδίου.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην εμπλοκή των παιδιών μέσω της παροχής βέλτιστων στρατηγικών, προσεγγίσεων και δραστηριοτήτων για τη δημιουργία μιας κουλτούρας ένταξης/συμπερίληψης στις τάξεις της ΠΕΦ. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες (π.χ. «Ένα πολύχρωμο λιβάδι με λουλούδια») ενθαρρύνουν τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης στην υποστήριξη της συμμετοχής συνομήλικων παιδιών με νοητική αναπηρία, τα βοηθούν να αισθάνονται ασφαλή και ευπρόσδεκτα στον χώρο, να αναπτύσσουν την αίσθηση του ανήκειν και να αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητές τους. Μια απλή δραστηριότητα, όπως η δημιουργία ενός «οικογενειακού τοίχου» σε ένα νηπιαγωγείο, με φωτογραφίες των οικογενειών των παιδιών που φοιτούν σε αυτό, εμπλέκει άμεσα τα παιδιά και δείχνει οπτικά τις διαφορές μεταξύ των οικογενειών, αποφεύγοντας τυχόν στερεότυπα και δίνοντας έμφαση στη διαφορετικότητα όλων των μελών της οικογένειας. Η ανάγνωση ενός παραμυθιού στους/στις μαθητές/τριες, όπου μια παπαρούνα φυτρώνει σε ένα λιβάδι με μαργαρίτες δημιουργώντας μεγάλη αναστάτωση, μπορεί να οδηγήσει στην πραγματοποίηση πολλών εικαστικών και δημιουργικών εργασιών για την εξέταση των θεμάτων της διαφορετικότητας και της ένταξης. Στο εγχειρίδιο, υπάρχουν και άλλα ενδιαφέροντα παραδείγματα παραμυθοθεραπείας, ασκήσεις προσαρμογής για τα ευάλωτα παιδιά στην αρχή της νηπιαγωγικής τους εμπειρίας, καθώς και άλλες σημαντικές πρωτοβουλίες που τους παρέχουν στήριξη στο ξεκίνημα της εκπαιδευτικής τους πορείας.

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στους γονείς, περιλαμβάνοντας προσεγγίσεις και στρατηγικές για τη σύνδεση και την πλήρη εμπλοκή των γονέων παιδιών με και χωρίς αναπηρία. Περιγράφει αξιόλογες πρωτοβουλίες, όπως το ιταλικό Πρόγραμμα Koala για γονείς ευάλωτων και μη προνομιούχων οικογενειών, οι οποίοι μπορούν να ενταχθούν σε αυτό από την περίοδο της εγκυμοσύνης της μητέρας έως την ηλικία των τριών ετών του παιδιού τους. Το έργο αυτό παρέχει πολύπλευρη και ολοκληρωμένη στήριξη των οικογενειών μέσω της οργάνωσης ενός προσβάσιμου σημείου επαφής για τις οικογένειες, καθώς και εβδομαδιαίων δραστηριοτήτων για παιδιά και γονείς (πλούσιο και δυναμικό μαθησιακό περιβάλλον). Σε αυτό το κεφάλαιο, εμπεριέχονται πολλά παραδείγματα δράσεων που εξασφαλίζουν την επιτυχή ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία και βοηθούν τους γονείς τους να αντιμετωπίσουν το άγχος της καθημερινότητας, να βελτιώσουν τις γονεϊκές τους δεξιότητες και να δημιουργήσουν δίκτυα υποστήριξης. Ένα από αυτά είναι η δημιουργία μιας ενταξιακής ομάδας μηνιαίας υποστήριξης για όλους τους γονείς σε ένα πολωνικό νηπιαγωγείο. Η πρωτοβουλία “Time for parents” («Χρόνος για τους γονείς») λειτουργεί ως ένας ασφαλής χώρος για ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ γονέων σε θέματα, όπως η ανατροφή ενός παιδιού με αναπηρία με τη βοήθεια ψυχολόγου, και για δικτύωση με άλλους γονείς. Επιπλέον, στο παρόν εγχειρίδιο, παρουσιάζονται τα εθνικά συμβουλευτικά κέντρα για παιδιά και γονείς που δραστηριοποιούνται σε

ορισμένες χώρες, τα οποία θα μπορούσαν κάλλιστα να δημιουργηθούν σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με την εμπλοκή του προσωπικού, περιλαμβάνοντας προσεγγίσεις και στρατηγικές για την ενθάρρυνση ανοιχτής συζήτησης και διαλόγου στον χώρο εργασίας. Περιγράφονται άτυπες, διεπιστημονικές και εποπτικές συναντήσεις στο σχολικό περιβάλλον, οι οποίες επιτρέπουν στο προσωπικό ΠΕΦ να εκφράζει απορίες και να ζητά βοήθεια για την αντιμετώπιση προκλήσεων και την ανταλλαγή εμπειριών και δεξιοτήτων σε σχέση με την εργασία με παιδιά με νοητική αναπηρία. Επιπρόσθετα, παρουσιάζονται σεμινάρια και εκπαιδεύσεις που παρέχουν στους/στις εκπαιδευτικούς μια πρακτική κατανόηση των δυσκολιών και των προκλήσεων που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα παιδί με ειδικές ανάγκες κατά την είσοδό του στην τάξη. Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα που περιγράφεται είναι ένα σεμινάριο διάρκειας μίας (1) εβδομάδας που εισάγει τους/τις νηπιαγωγούς στο μοντέλο των 3 σταδίων, το οποίο έχουν αναπτύξει τα φινλανδικά νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία ειδικά για την προώθηση της μάθησης και της προσωπικής ανάπτυξης των παιδιών.

Το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εμπλοκή των μελών της κοινότητας στην προώθηση μιας κουλτούρας ένταξης/συμπερίληψης στο πλαίσιο της ΠΕΦ. Παρέχει στρατηγικές και προσεγγίσεις για τον συντονισμό πληροφοριών, πόρων και υπηρεσιών από οργανώσεις της κοινότητας, επιχειρήσεις, πολιτιστικές και κοινωνικές οργανώσεις, φορείς παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, θρησκευτικές οργανώσεις, κολέγια και πανεπιστήμια και άλλες κοινοτικές ομάδες που μπορούν να στηρίξουν την ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία στην ΠΕΦ. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζονται πολλές αξιοσημείωτες πρακτικές, όπως το εργαστήριο PINKO XL Lab, το οποίο αποβλέπει στην αύξηση του αριθμού των θέσεων φροντίδας για παιδιά με μεγαλύτερες ανάγκες φροντίδας μέσω μιας υπηρεσίας προσανατολισμένης στη γειτονιά, έτσι ώστε περισσότεροι γονείς να μπορούν να την αξιοποιήσουν. Ακόμη, η εμπειρογνώσια των υπαλλήλων υποδοχής και ενός δικτύου εξωτερικών συνεργατών/τιδών (π.χ. φυσιοθεραπευτών/τριών, λογοθεραπευτών/τριών, νοσηλευτών/τριών κ.λπ.) προσφέρεται σε αυτό το εργαστήριο και προσαρμόζεται στις ατομικές ανάγκες των παιδιών. Σε αυτό το κεφάλαιο, περιγράφονται μεταξύ άλλων διάφορες κοινωνικές εκστρατείες για την ενταξιακή εκπαίδευση, καθώς και ανοικτά σεμινάρια, διαλέξεις και εκδηλώσεις εορτασμού για την Παγκόσμια Ημέρα Ενημέρωσης για τον Αυτισμό. Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ποικίλες εκπαιδευτικές ανάγκες και στη συμμετοχή των μελών της τοπικής κοινότητας.

Αν και το εγχειρίδιό μας είναι κυρίως προσαρμοσμένο στις ανάγκες του προσωπικού προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, μπορεί κάλλιστα να φανεί χρήσιμο στους γονείς, στις οργανώσεις της κοινότητας και σε άλλα άτομα που ενδιαφέρονται να προωθήσουν συνεργατικές πρακτικές για τη

δημιουργία ενός ενταξιακού/συμπεριληπτικού περιβάλλοντος προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας για παιδιά με νοητική αναπηρία. Περιλαμβάνει πολλές απλές, χαμηλού κόστους, αλλά αποτελεσματικές στρατηγικές και δράσεις που μπορούν να εφαρμόσουν οι βρεφονηπιακοί/παιδικοί σταθμοί και τα νηπιαγωγεία για να αυξήσουν τη συμμετοχή των νέων, των γονέων και των κοινοτήτων στην υποστήριξη των παιδιών που την έχουν ανάγκη. Τέλος, ευελπιστούμε ότι θα αποτελέσει για εσάς πηγή έμπνευσης και θα σας φανεί χρήσιμο εργαλείο για να αναπτύξετε τις δικές σας δραστηριότητες και πρωτοβουλίες.

.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Βέλτιστες στρατηγικές, προσεγγίσεις και δραστηριότητες για την ενθάρρυνση των παιδιών τυπικής ανάπτυξης να υποστηρίζουν τη συμμετοχή συνομήλικων παιδιών με νοητική αναπηρία, να τα βοηθούν να αισθάνονται ασφαλή και ευπρόσδεκτα στο χώρο, να αναπτύσσουν την αίσθηση του ανήκειν και να αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητές τους.

ΕΝΑ ΠΟΛΥΧΡΩΜΟ ΛΙΒΑΔΙ ΜΕ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/odhgos_paramythia_apodoxh_diaforetikothtas/Odigos_Apodoxi_Diaforetikotitas.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος στόχος της δραστηριότητας είναι η αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών και η ευκαιρία να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να έχουν οι μαθητές/τριες με αναπηρία. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες θα αναπτύξουν ένα περιβάλλον αποδοχής και συνεργασίας μεταξύ τους και όλα τα παιδιά θα είναι σε θέση να αποδέχονται και να σέβονται το ένα το άλλο. Τα παιδιά με ή χωρίς αναπηρία θα συνυπάρξουν και θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συνομηλίκων τους, να αναγνωρίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους και να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη άποψη απαλλαγμένη από στερεοτυπικές αντιλήψεις.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Πριν από την επίσκεψη των μαθητών/τριών με αναπηρία στο γενικό σχολείο, οι εκπαιδευτικοί των δύο ομάδων (μαθητές/τριες με αναπηρία και μαθητές/τριες χωρίς αναπηρία) θα διαβάσουν ένα παραμύθι στους/στις μαθητές/τριες, που αφηγείται μια ιστορία σχετικά με το θέμα της διαφορετικότητας, με επίκεντρο ένα «λιβάδι με μαργαρίτες». Σε αυτό το

λιβάδι, φυτρώνει μια παπαρούνα, γεγονός που αναστατώνει τις μαργαρίτες και ξεκινά η ιστορία. Αφού οι μαθητές/τριες και από τις δύο ομάδες αναλύσουν τα θέματα που θίγονται στην ιστορία, θα συναντηθούν σε ένα σχολείο για να συνεργαστούν. Την ημέρα της επίσκεψης μπορούν να στηθούν πολλές δράσεις ανάλογα με τις επιθυμίες των εκπαιδευτικών και των παιδιών. Για παράδειγμα, προτείνονται παιχνίδια, κατασκευές κ.λπ. (μπορούν να υλοποιηθούν όλες οι δράσεις ή μερικές από αυτές, ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο):

- Κατασκευή ενός πολύχρωμου λιβαδιού με λουλούδια, σε 2-3 μέτρα χαρτί, βάφοντας τις παλάμες των παιδιών με τέμπρα και αφήνοντας το αποτύπωμα του χεριού τους στο χαρτί. Η παλάμη κάθε παιδιού αποτελεί το άνθος και στη συνέχεια, τα παιδιά προσθέτουν το κοτσάνι, τα φύλλα και ό,τι άλλο θέλουν.
- Μπορούν επίσης να κατασκευάσουν λουλούδια από χαρτόνι κανσόν, τα οποία μπορούν να τοποθετηθούν στα χέρια των παιδιών σαν βραχιόλια ως ενθύμιο από την επίσκεψη.

Το προτεινόμενο παραμύθι «Το χαρούμενο λιβάδι» της Φυλλιώς Νικολούδη πραγματεύεται το θέμα της διαφορετικότητας με πολύχρωμο, φιλόξενο και ασφαλή τρόπο και μπορεί να εμπνεύσει τους/τις εκπαιδευτικούς να το δοκιμάσουν ή να δημιουργήσουν ένα διαφορετικό «λιβάδι» χωρίς αποκλεισμούς με βάση ένα άλλο παραμύθι που θίγει ζητήματα διαφορετικότητας. Η διάρκεια θα εξαρτηθεί από τον τρόπο οργάνωσης της δραστηριότητας και τους επιμέρους στόχους που θα θέσουν οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά. Η ενδεικτική διάρκεια της δραστηριότητας είναι δύο (2) διδακτικές ώρες. Η διάρκεια θα εξαρτηθεί από τον τρόπο οργάνωσης της δραστηριότητας και τους επιμέρους στόχους που θα θέσουν τα παιδιά και οι εκπαιδευτικοί. Η δράση αυτή αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης πρωτοβουλίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (<http://iep.edu.gr/en/>) και του «Οδηγού εκπαιδευτικού για την ευαισθητοποίηση σε θέματα αποδοχής της αναπηρίας και της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη ενταξιακής κουλτούρας στο σχολείο».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο τέλος της δραστηριότητας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συζητήσουν με τα παιδιά με ή χωρίς αναπηρία πόσο καλά πέρασαν, αν γνωρίστηκαν μεταξύ τους και πώς ένωσαν.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Είναι μια εύκολη και δημιουργική δραστηριότητα.
- ✓ Τα παιδιά θα αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και θα διασκεδάσουν.
- ✓ Θα κατανοήσουν τις διαφορές αλλά κυρίως τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ τους και θα αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη άποψη απαλλαγμένη από στερεότυπα.
- ✓ Στο τέλος της δραστηριότητας, και οι δύο ομάδες θα έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική εφαρμόστηκε πιλοτικά σε ένα δημόσιο δημοτικό ίδρυμα για παιδιά - τον παιδικό σταθμό "Nashaidnina" στο Prilep, στη Βόρεια Μακεδονία. Στη συνεδρία συμμετείχαν παιδιά με αναπηρίες και με τυπικό εύρος ανάπτυξης. Οι συντονιστές ανέφεραν ότι αυτή η καλή πρακτική είναι καλά δομημένη και παρέχει εξηγήσεις και κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή με παιδιά με και χωρίς αναπηρίες. Τα παιδιά μπορούσαν εύκολα να παρακολουθήσουν και να συμμετάσχουν πλήρως στη δραστηριότητα, ενώ παράλληλα ενίσχυαν τη δημιουργικότητα και τη μάθησή τους στην ομάδα. Ωστόσο, η μεγαλύτερη πρόκληση κατά την εφαρμογή της δραστηριότητας ήταν η προσοχή των παιδιών. Παρόλα αυτά, οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν υποστήριξαν το προσωπικό της ΠΕΦ να τα κρατήσει απασχολημένα καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίας.

Οι διοργανωτές εξέφρασαν μεγάλη ικανοποίηση και συμμετοχή στη διαδικασία εφαρμογής. Ανέφεραν ότι η δραστηριότητα υποστήριξε την επαγγελματική τους ανάπτυξη, εξοπλίζοντάς τους με καινοτόμες προσεγγίσεις και τεχνικές για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης στο νηπιαγωγείο. Επιπλέον, το προσωπικό της ΠΕΦ είχε την ευκαιρία να ενδυναμώσει τις ικανότητές του να εργάζεται με την ομάδα-στόχο και να αναπτύξει περαιτέρω τις δεξιότητές του, προωθώντας παράλληλα ένα περιβάλλον μάθησης χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Συμπερασματικά, η δραστηριότητα βελτίωσε την αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών της ομάδας και υποστήριξε τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης, της αμοιβαίας κατανόησης και της ενσυναίσθησης. Επιπλέον, το προσωπικό της ΠΕΦ ανέφερε ότι η δραστηριότητα αυτή επηρεάζει την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και τις δεξιότητές τους με τη χρήση της δημιουργικότητας.

ΣΟΥ ΜΟΙΑΖΩ ΚΑΙ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΕΙΣ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/odhgos_paramythia_apodoxh_diaforetikotht as/Odigos_Apodoxi_Diaforetikotitas.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος στόχος της δραστηριότητας είναι η συνεργασία μεταξύ των παιδιών και ο εντοπισμός των μεταξύ τους ομοιοτήτων, ανεξάρτητα από τη διαφορετικότητά τους, καθώς και των διαφορών που δεν εμποδίζουν την αλληλεπίδρασή τους και την ομαλή συνύπαρξή τους στην ομάδα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο/Η εκπαιδευτικός μοιράζει ένα φύλλο εφημερίδας σε κάθε παιδί και δίνει την εξής οδηγία: «Περπατάς σαν κατάσκοπος με την εφημερίδα, κρύβοντας το πρόσωπό σου, με στόχο να μην κοιτάς κανέναν/καμία και να μην σε βλέπει κανείς/καμία». Θα ήταν καλό να χρησιμοποιήσετε μουσική, καθώς τα παιδιά κινούνται στην τάξη για να τα κάνετε να σταματούν και να ξεκινούν, ή απλώς να χρησιμοποιήσετε έναν ήχο ή παλαμάκια. Μόλις σταματήσει η μουσική, τα παιδιά παύουν να κινούνται και καλούνται να παρατηρήσουν τους/τις «κατασκόπους». Θα μπορούσαν να κοιτάξουν το άτομο δίπλα τους ή όσα περισσότερα παιδιά μπορούν. Τα παιδιά λαμβάνουν περισσότερες οδηγίες κατά τη διάρκεια της δράσης και τους ζητείται καθ' όλη τη διάρκεια της κίνησής τους να παρατηρούν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και να προσπαθούν να βρουν ομοιότητες στα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία, οι εφημερίδες αφήνονται σε ένα τραπέζι και όλη η ομάδα κάθεται σχηματίζοντας έναν κύκλο. Ακολουθεί συζήτηση της ομάδας σχετικά με τις παρατηρήσεις των παιδιών. Για παράδειγμα, τα παιδιά ενθαρρύνονται αρχικά να παρατηρήσουν αν κάποιος παιδί φοράει το ίδιο χρώμα μπλούζας, αν έχει το ίδιο χρώμα μαλλιών, ματιών κ.λπ. Στη συνέχεια, τα παιδιά ενθαρρύνονται να πουν τι φαντάζονται για τους/τις διπλανούς/νές τους ή τι φαντάζονταν ενώ τους/τις παρατηρούσαν νωρίτερα. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο σε αυτό το σημείο, είναι να ρωτήσει ο/η εκπαιδευτικός τα παιδιά, γιατί μπορεί να πιστεύουν ότι έχουν περισσότερες ομοιότητες ή διαφορές με κάποιους/ποιες με στόχο την ανάδειξη προκαταλήψεων. Η συζήτηση συνεχίζεται με βάση αυτή τη φιλοσοφία και ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναδείξει μαζί με τα παιδιά την επιρροή που έχουν οι προκαταλήψεις μας. Αν ο/η εκπαιδευτικός επιθυμεί να συνεχίσει τη δραστηριότητα, περιλαμβάνοντας (προσθέτοντας) μια εικαστική δημιουργία, καλεί τα παιδιά να κάνουν μια ομαδική κατασκευή με τις εφημερίδες. Κάθε παιδί σχεδιάζει πάνω στην εφημερίδα τον εαυτό του: μια

ανθρώπινη φιγούρα, όπως αυτό επιθυμεί. Θα πρέπει να σχεδιαστεί ολόκληρο το σώμα και όχι μόνο το πρόσωπο. Αφού ολοκληρωθούν οι φιγούρες, τοποθετούνται σε κύκλο «χέρι-χέρι», με το μόντο ότι «όλοι/λες έχουν μια θέση σε αυτόν τον κύκλο».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο τέλος της δραστηριότητας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συζητήσουν με τα παιδιά με ή χωρίς αναπηρία πόσο καλά πέρασαν και πώς ένιωσαν. Ακόμη, μπορούν να αξιολογήσουν τη δραστηριότητα με βάση την ικανότητα των παιδιών να εντοπίζουν σημαντικές ομοιότητες ή διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

- ✓ Είναι μια εύκολη και δημιουργική δραστηριότητα.
- ✓ Τα παιδιά θα αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και θα διασκεδάσουν.
- ✓ Θα κατανοήσουν τις διαφορές αλλά κυρίως τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ τους και θα αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη άποψη απαλλαγμένη από στερεότυπα.
- ✓ Στο τέλος της δραστηριότητας, και οι δύο ομάδες θα έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική εφαρμόστηκε πιλοτικά στο «Εργαστήριο για το Παιδί» στη Λευκωσία της Κύπρου.

Η επιλεγμένη πρακτική εφαρμόστηκε βήμα προς βήμα από τους εκπαιδευτικούς και τα παιδιά. Δεν υπήρξαν δυσκολίες κατά τη διάρκεια της συνεδρίας και τα παιδιά απόλαυσαν την όλη διαδικασία. Αυτή η καλή πρακτική είναι πολύ χρήσιμη και βοηθητική για την ομάδα-στόχο. Η περιγραφή είναι σαφής με κατανοητή δομή. Οι νηπιαγωγοί μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν ανά πάσα στιγμή και να την εφαρμόσουν εύκολα με τα παιδιά με ή χωρίς νοητική αναπηρία. Τα παιδιά ασχολήθηκαν πραγματικά με τη δραστηριότητα, καθώς ήταν διασκεδαστική και τους έδωσε επίσης την πρωτοβουλία να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές που έχουν να κάνουν με τα παιδιά με νοητική αναπηρία.

Οι εκπαιδευτικοί που εφάρμοσαν την επιλεγμένη πρακτική απόλαυσαν πραγματικά και πρότειναν ανεπιφύλακτα να εφαρμοστεί αυτή η

δραστηριότητα στο σχολείο τους για την εμπλοκή των παιδιών. Συμφώνησαν απόλυτα ότι κάθε δραστηριότητα που κινητοποιεί τα παιδιά μέσω μιας παιγνιώδους μεθοδολογίας είναι πάντα η καλύτερη λύση για να επιτύχει αποτελέσματα και να είναι μια επιτυχημένη δραστηριότητα.

Τα αγόρια που επέλεξαν να υλοποιήσουν τη συνεδρία ανέφεραν ότι ήταν πραγματικά πολύ διασκεδαστικό και μια παιγνιώδης μέθοδος για τα παιδιά με ή χωρίς αναπηρία να συνεργαστούν και να βρουν τις ομοιότητές τους και να υποστηρίξουν το ένα το άλλο. Ανέφεραν στους δασκάλους τους ότι θα ήθελαν πολύ να το δείξουν και σε άλλα παιδιά και να το ξανακάνουν κατά τη διάρκεια του μαθήματός τους.

ΑΛΛΗΛΟ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΩΝ (PEER SUPPORT)

Οδηγία που δημοσιεύθηκε από την EXTENSION ALLIANCE FOR BETTER CHILD CARE, ΗΠΑ

<https://childcare.extension.org/peer-support-for-children-with-special-needs/>

ΣΤΟΧΟΙ

Η παρούσα οδηγία έχει ως στόχο να εφοδιάσει τους/τις επαγγελματίες ΠΕΦ με πρακτικές στρατηγικές για την προώθηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των παιδιών τυπικής ανάπτυξης και των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να τα βοηθήσει να δημιουργήσουν γνήσιες φιλίες.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η οδηγία ενθαρρύνει τους/τις επαγγελματίες ΠΕΦ να αναλάβουν ενεργό ρόλο στη σύνδεση των συνομηλίκων στις μονάδες ΠΕΦ και να χρησιμοποιούν τις ακόλουθες προσεγγίσεις:

- Οργανώστε τον χώρο παιχνιδιού και εισάγετε παιχνίδια, υλικά και εξοπλισμό παιδικής χαράς που απαιτούν τη συνεργασία και την επικοινωνία δύο παιδιών μεταξύ τους.
- Δημιουργήστε καταστάσεις παιχνιδιού, αναθέστε σε παιδιά που έχουν δείξει ενδιαφέρον το ένα για το άλλο ή σε παρόμοιες δραστηριότητες με μια μικρή ομάδα.

- Ενισχύστε τη θετική συμπεριφορά και ενθαρρύνετε όλα τα παιδιά που παίζουν καλά μαζί.
- Να είστε το κατάλληλο πρότυπο και να συμμετέχετε στο παιχνίδι των παιδιών σε καίριες στιγμές για να διατηρήσετε την αλληλεπίδραση ή να εξηγήσετε τις πράξεις ενός παιδιού που ο/η φίλος/η του μπορεί να μην καταλαβαίνει.
- Δώστε στο παιδί με ειδικές ανάγκες έναν ηγετικό ρόλο, καθώς οι συνομήλικοί/κές του είναι πιθανότερο να το θεωρήσουν ως έναν/μια ενδιαφέροντα/ρουσα συμπαίκτη/κτρια,
- Ποτέ μην επιβάλλετε με το ζόρι φιλίες μεταξύ των παιδιών, καθώς αυτό μπορεί στην πραγματικότητα να δημιουργήσει αρνητικά συναισθήματα αντί για θετικές αλληλεπιδράσεις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η εφαρμογή των προαναφερθέντων προσεγγίσεων έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει τις προσπάθειες των επαγγελματιών ΠΕΦ για την ενθάρρυνση της δημιουργίας φιλικών σχέσεων μεταξύ παιδιών τυπικής ανάπτυξης και παιδιών με ειδικές ανάγκες, οι οποίες μπορούν αφενός να προσφέρουν ευχαρίστηση και αφετέρου να προωθήσουν την ανάπτυξη και την εξέλιξή τους σε πολλαπλούς τομείς. Οι προσεγγίσεις αυτές προτείνονται από μια έμπειρη ομάδα επαγγελματιών προσχολικής ηλικίας, η οποία αποτελεί μέρος της Extension Alliance for Better Child Care, στο πλαίσιο των προσπαθειών τους για την ενίσχυση της ποιοτικής παιδικής φροντίδας.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Η παρούσα οδηγία αναγνωρίζει τον σημαντικό ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι συνομήλικοι/κες στην υποστήριξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητική αναπηρία. Παρέχει γενικές, αλλά πρακτικές συμβουλές για τους/τις επαγγελματίες ΠΕΦ, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν σε ποικίλα περιβάλλοντα ΠΕΦ και η εφαρμογή τους δεν απαιτεί την εισαγωγή εξειδικευμένων εργαλείων, υλικών ή άλλων πόρων που μπορεί να μην είναι άμεσα διαθέσιμα σε όλες τις μονάδες ΠΕΦ.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ DOWN (WDSO)

Καλή πρακτική που υλοποιήθηκε από το Νηπιαγωγείο ORCE ΝΙΚΟΛΟΒ στα Σκόπια, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας

https://gon.mk/sites/default/files/pdf/23.03.2020_dnevni_aktivnosti_za_site_vozrasni_grupi.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Η δραστηριότητα που υλοποιήθηκε από το νηπιαγωγείο Orce Nikolov αποσκοπούσε στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των παιδιών τυπικής ανάπτυξης στη συγκεκριμένη μονάδα για το σύνδρομο Down, καθώς και στην κατανόηση και αποδοχή των παιδιών με σύνδρομο Down.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το νηπιαγωγείο Orce Nikolov βρίσκεται στα Σκόπια. Στις 21 Μαρτίου 2020, το εν λόγω νηπιαγωγείο πραγματοποίησε μια δραστηριότητα για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας για το Σύνδρομο Down. Η ημερομηνία της Παγκόσμιας Ημέρας για το Σύνδρομο Down είναι η 21η ημέρα του 3ου μήνα και επιλέχθηκε για να υποδηλώσει τη μοναδικότητα του τριπλασιασμού (τρισωμία) του 21ου χρωμοσώματος που προκαλεί το σύνδρομο Down. Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας, τα παιδιά ενθαρρύνθηκαν να φορέσουν κάλτσες που θα τραβήξουν την προσοχή, όπως τις πιο πολύχρωμες κάλτσες τους, κάλτσες με σχέδια, μακριές κάλτσες ή απλώς δυο διαφορετικές κάλτσες. Η δραστηριότητα διευκόλυνε περαιτέρω συζητήσεις σχετικά με το σύνδρομο Down και παρακίνησε τα παιδιά να κάνουν ερωτήσεις μέσω των οποίων το προσωπικό ΠΕΦ μπόρεσε να απαντήσει σε κοινές παρανοήσεις ή στερεότυπα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η δραστηριότητα συνέβαλε στη διεξαγωγή της παγκόσμιας εκστρατείας «Πολλές κάλτσες» (“Lots of Socks”) για την Παγκόσμια Ημέρα για το Σύνδρομο Down, η οποία θεωρείται ότι ανέδειξε με επιτυχία τη σημασία της ευαισθητοποίησης και της υποστήριξης των ατόμων με σύνδρομο Down.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Πρόκειται για μια απλή αλλά αποτελεσματική δραστηριότητα, η οποία ενεργοποιεί τα παιδιά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους και δεν έχει καμία οικονομική επίπτωση στις μονάδες ΠΕΦ. Μπορεί να συνδυαστεί με άλλες συμπληρωματικές δραστηριότητες ευαισθητοποίησης που απευθύνονται στα ίδια τα παιδιά, καθώς και στις οικογένειές τους και στην ευρύτερη κοινότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από το προσωπικό τριών σχολείων στις Βρυξέλλες και επίσης από επαγγελματίες ένταξης που εργάζονται στην περιοχή της Φλάνδρας στο Βέλγιο. Τα σχόλιά τους ήταν πολύ θετικά και η δραστηριότητα αξιολογήθηκε ως ενδιαφέρουσα, δημιουργική και αποτελεσματική, πολύ εύκολη στην αναπαραγωγή και την προσαρμογή στο πλαίσιο του κάθε σχολείου και της κάθε τάξης. Προτάθηκε να προστεθεί αναφορά και περισσότερες πληροφορίες για το ίδιο το WDS: <https://lotsofsocks.worlddownsyndromeday.org/pages/about-world-down-syndrome-day> και επίσης για διάφορες καμπάνιες με κάλτσες: <https://lotsofsocks.worlddownsyndromeday.org/>

Αναφέρθηκε ότι παρόμοιες δραστηριότητες εφαρμόστηκαν σε σχολεία στο Βέλγιο στο παρελθόν και οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι θα ήταν ευτυχείς να προσθέσουν αυτή την πρακτική στις δραστηριότητές τους στο μέλλον.

Τέθηκαν ορισμένες ανησυχίες σχετικά με την πρακτική εφαρμογή ειδικών εκδηλώσεων για κάθε αναπηρία. Σημειώθηκε ότι σε ορισμένα σχολεία δεν υπάρχουν παιδιά με σύνδρομο Down, αλλά και πάλι υπάρχει ανάγκη υποστήριξης και συμπερίληψης των παιδιών με οποιεσδήποτε και όλες τις ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί τόνισαν τη σημασία της θεώρησης του συνδρόμου Down ως ικανότητας και όχι ως αναπηρίας και θέλησαν να ευαισθητοποιήσουν γενικότερα. Συγκεκριμένες προτάσεις περιλάμβαναν τη διοργάνωση μιας ημέρας ευαισθητοποίησης για την αναπηρία (ομαδοποιώντας όλες τις αναπηρίες μαζί), την ενσωμάτωση συζητήσεων σχετικά με τη συμμετοχικότητα κατά τη διάρκεια του κύκλου στην τάξη και την κοινοποίηση πληροφοριών σχετικά με την εκστρατεία σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook.

Επίσης, τονίστηκε η δύναμη της συμμετοχής των γονέων, ιδίως εκείνων που έχουν παιδιά με σύνδρομο Down, στην εκστρατεία, καθώς βρίσκονται στο επίκεντρο αυτής της μακρόχρονης παράδοσης.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΧΡΩΜΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Η δραστηριότητα διεξήχθη με στόχο να προωθηθεί ο ενεργός αναστοχασμός στην τάξη σχετικά με την αναγνώριση και την εκτίμηση των διαφορών, τις διακρίσεις και την αξία της ένταξης με διαδραστικό τρόπο. Η δραστηριότητα αυτή στηρίχθηκε στο εγχειρίδιο με τίτλο "Impararegiocando" (διαθέσιμο στα ιταλικά), σελίδα 21:

https://www.cesvi.org/wp-content/uploads/2019/08/Educare-Giocando_web.pdf.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε με τα παιδιά της τάξης και διήρκεσε μιάμιση ώρα. Τα υλικά που χρειάστηκαν ήταν τα εξής:

- Ένας προτζέκτορας/βιντεοπροβολέας και μια οθόνη ή ένας τοίχος για την προβολή του βίντεο «Έλμερ, ο παρδαλός ελέφαντας» του Ντέιβιντ Μακ Κι (ή απλώς το βιβλίο, ή μια παρουσίαση κινουμένων σχεδίων που θα έχει προετοιμάσει εκ των προτέρων ο/η εκπαιδευτικός). Η αγγλική εκδοχή του είναι διαθέσιμη εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=TUepS9yGANQ>.
- Ένα χαρτί ανά παιδί με τη φιγούρα ενός ελέφαντα.
- Μαρκαδόροι για να χρωματίσουν τα παιδιά τους ελέφαντες.

Εισαγωγή (15 λεπτά)

Ο/Η εκπαιδευτικός ξεκινά το εργαστήριο θέτοντας στα παιδιά κάποιες ερωτήσεις σχετικά με το θέμα των διαφορών. Αν θέλει, μπορεί να ξεκινήσει με το να μοιραστεί κάτι για τον εαυτό του/της (π.χ. έχω ξανθά μαλλιά, έχω έναν σκύλο, έχω τρεις αδελφές, μου αρέσει η σοκολάτα κ.λπ.) και να ζητήσει από τα παιδιά να σηκώσουν το χέρι τους, αν μοιράζονται το ίδιο χαρακτηριστικό. Στη συνέχεια, μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να κάνουν το ίδιο. Μετά από αυτό, ο/η εκπαιδευτικός τους κάνει μερικές ερωτήσεις του τύπου: «πώς αισθανθήκατε όταν τα άλλα παιδιά σήκωναν το χέρι τους;», «τι είναι διαφορετικό για εσάς;», «πιστεύετε ότι είναι κάτι καλό ή κάτι κακό;», «πώς αισθάνεστε για τις διαφορές σας;».

Βίντεο – Αφήγηση ιστοριών (10 λεπτά)

Μετά από αυτή τη σύντομη συζήτηση, προβάλλεται το βίντεο «Έλμερ, ο παρδαλός ελέφαντας» (από το βιβλίο του Ντέιβιντ Μακ Κι, εκδόσεις Mondadori, που είναι διαθέσιμο στο YouTube) για την έμμεση εισαγωγή της έννοιας της συμπερίληψης. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να διαβάσει δυνατά ή/και να δημιουργήσει κάποιους άλλους δημιουργικούς τρόπους για να μοιραστεί την ιστορία.

Συζήτηση (15 λεπτά)

Μόλις τελειώσει το βίντεο, ο/η εκπαιδευτικός ζητά τη γνώμη των παιδιών σχετικά με αυτό που είδαν (π.χ. γιατί ο πρωταγωνιστής αισθάνεται ότι υφίσταται διακρίσεις).

Ζωγραφιές (30 λεπτά)

Στη συνέχεια, τους μοιράζει φιγούρες ελεφάντων τις οποίες πρέπει να διακοσμήσουν ώστε να αντικατοπτρίζουν την προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαιτερότητές τους για να απεικονίσουν τις διαφορές τους και να συνθέσουν μια τάξη μικρών ελεφάντων που είναι διαφορετικοί, αλλά ξεχωριστοί λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους.

Παρουσίαση (10-15 λεπτά)

Ένα-ένα τα παιδιά δείχνουν τον ελέφαντά τους στους/στις συμμαθητές/τριές τους (ή τα παιδιά θα κληθούν να μπουν στην αίθουσα με τη ζωγραφιά τους και να παρουσιάσουν τον ελέφαντά τους στους/στις συμμαθητές/τριές τους όταν συναντηθούν).

Κλείσιμο (10 λεπτά)

Ο/Η εκπαιδευτικός ολοκληρώνει τη δραστηριότητα σε σχήμα κύκλου ρωτώντας τα παιδιά αν τους άρεσε και τι συγκεκριμένα, πώς αισθάνθηκαν και αν θα ήθελαν να κάνουν παρόμοιες δραστηριότητες στο μέλλον.

Τα επιμέρους βήματα μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών της τάξης.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί για να δώσει στα παιδιά ένα συγκεκριμένο εργαλείο για να αναστοχαστούν σχετικά με τη διαφορετικότητα και την αξία της. Στο τέλος του εργαστηρίου γίνεται αξιολόγηση

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Είναι μια ελκυστική δραστηριότητα.
- ✓ Είναι εύκολο να προετοιμαστεί και να αναπαραχθεί.
- ✓ Ενισχύει τη θετική συνεργασία.
- ✓ Παρουσιάζει τη διαφορετικότητα ως προστιθέμενη αξία.
- ✓ Ενισχύει τον θετικό αναστοχασμό σχετικά με τη διαφορετικότητα στην τάξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η δραστηριότητα αυτή δοκιμάστηκε από δύο εταίρους του έργου - στην Πολωνία και στην Ελλάδα.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Στο δημόσιο νηπιαγωγείο ενός πολωνικού χωριού (επαρχία Małopolska) 18 παιδιά (ηλικίας 4-6 ετών) συμμετείχαν στο εργαστήριο, μεταξύ των οποίων 1 αγόρι με νοητική αναπηρία. Το προσωπικό του νηπιαγωγείου έφτασε με προθυμία στις δραστηριότητες και δεν είχε καμία αντίρρηση ή αμφιβολία να τις χρησιμοποιήσει για τον σκοπό της ευαισθητοποίησης των παιδιών σχετικά με τη σημασία της εκτίμησης των διαφορών μεταξύ των ανθρώπων και της προώθησης ανοιχτών και αποδεκτικών συμπεριφορών. Τα παιδιά συμμετείχαν πραγματικά στις προτεινόμενες δραστηριότητες και οι δηλώσεις τους κατά τη διάρκεια των συζητήσεων έδειξαν την ορθή κατανόηση των ζητημάτων που τέθηκαν. Ένα καλό παράδειγμα μπορεί να είναι η πρόταση που έκανε ένα κορίτσι, το οποίο ζήτησε από όλα τα παιδιά να προσθέσουν την εικόνα μιας καρδιάς στις εικόνες ελέφαντα patchwork που χρωμάτιζαν ως υπόσχεση να είναι στοργικοί και φιλικόι προς όλους.

Τα μέλη του προσωπικού του νηπιαγωγείου που εφάρμοσαν αυτή την καλή πρακτική αξιολόγησαν ιδιαίτερα τη χρησιμότητά της για τη συζήτηση ευαίσθητων θεμάτων με τα παιδιά. Κατά τη γνώμη τους παρέχει έναν

παιγνιώδη και ελκυστικό τρόπο προβληματισμού σχετικά με την ετερότητα. Εκτίμησαν το μείγμα διαφορετικών δραστηριοτήτων (παρακολούθηση της ταινίας, συζητήσεις και κυρίως ζωγραφική και χρωματισμό, που είναι ένα από τα αγαπημένα είδη παιχνιδιού). Πρότειναν να εισαχθούν επίσης κάποιες δραστηριότητες φωνής και κίνησης, για παράδειγμα: να επινοούν και να φωνάζουν μαζί διάφορα επιφωνήματα (στην ταινία ο Έλμερ φωνάζει ΒΟΟΟΟΟ! για να ξυπνήσει τους άλλους ελέφαντες) ή να παίζουν διάφορα ζώα που συναντά ο Έλμερ στη ζούγκλα. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν επίσης ότι θα αναζητήσουν και άλλες ταινίες από τη σειρά "Ο ελέφαντας Έλμερ", τις οποίες ανακάλυψαν χάρη στο πρόγραμμα EMBRACE.

Καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίας τα παιδιά κλήθηκαν να συζητήσουν για αξίες και συμπεριφορές χωρίς αποκλεισμούς. Επίσης, μετά από διαδοχικές δραστηριότητες του εργαστηρίου, είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους. Σε όλα άρεσε η ταινία και επικεντρώθηκαν σε αυτήν. Ήταν σε θέση να αναλύσουν τη συμπεριφορά των ελεφάντων μαζί με τους εκπαιδευτικούς. Έκαναν κατάλληλα σχόλια ("Ο Έλμερ στεναχωριόταν που ήταν διαφορετικός, αλλά οι άλλοι ελέφαντες τον συμπαθούσαν όπως ακριβώς ήταν"). Συνέκριναν τον Έλμερ με τον συνάδελφό τους -το αγόρι με νοητική αναπηρία που ήταν παρόν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου- και είπαν ότι πάντα έπαιζαν μαζί του, παρόλο που είναι διαφορετικός και μερικές φορές είναι δύσκολο.

ΕΛΛΑΔΑ

Οι εκπρόσωποι από 17 ελληνικούς παιδικούς σταθμούς (16 δημόσιους και 1 ιδιωτικό), καθώς και 2 εκπαιδευτικοί φορείς από το Υπουργείο Παιδείας αξιολόγησαν αυτή την καλή πρακτική.

Οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή της καλής πρακτικής δήλωσαν ότι η χρήση ενός παραμυθιού τους επέτρεψε να εισαγάγουν και να διερευνήσουν σύνθετα θέματα με τρόπο που να είναι σχετικός και προσίτος στα παιδιά. Εκτίμησαν τον τρόπο με τον οποίο η αφηγηματική δομή και τα οικεία στοιχεία της αφήγησης βοήθησαν να αιχμαλωτιστεί η προσοχή και η φαντασία των παιδιών. Υφαίνοντας σημαντικά μηνύματα και μαθήματα μέσα στο παραμύθι, οι επαγγελματίες σημείωσαν ότι τα παιδιά ήταν πιο δεκτικά και συμμετείχαν ενεργά στις συζητήσεις. Η καλή πρακτική αποδείχτηκε ότι ήταν ελκυστική, σχετική και ευνοούσε ουσιαστικές συζητήσεις. Με τη χρήση αυτής της δημιουργικής μεθόδου, οι επαγγελματίες κατάφεραν να δημιουργήσουν έναν ασφαλή και χωρίς αποκλεισμούς χώρο όπου τα παιδιά ένιωθαν άνετα να εξερευνούν ευαίσθητα θέματα, αναπτύσσοντας παράλληλα πολύτιμες δεξιότητες και

κατανόηση. Μέσα από τις ζωγραφιές, τα παιδιά είχαν ένα σημείο εκκίνησης για να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Τα ίδια τα παιδιά ήταν ενθουσιασμένα που παρακολούθησαν την ιστορία και στη συνέχεια ζωγράρισαν τους ελέφαντες κάνοντάς τους διαφορετικούς. Συμμετείχαν επίσης στη συζήτηση και φάνηκε να κατανοούν τις διαφορές που έχει ο καθένας με τον άλλον και ότι οι διαφορές μας κάνουν ξεχωριστούς. Ένα παιδί είπε ότι "όλα τα παιδιά θέλουν να παίζουν και να διασκεδάζουν! Δεν έχει σημασία αν είσαι διαφορετικός, θέλω να παίξω μαζί σου". Σε ορισμένες τάξεις υπήρχαν παιδιά που είχαν λάβει πρόσφατα διάγνωση και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης τα συμπεριλάμβαναν πάντα στο παιχνίδι, αδιαφορώντας για τις διαφορές.

Οι επαγγελματίες πιστεύουν ότι τα παραμύθια έχουν ισχυρή επίδραση στα παιδιά και διευκολύνουν τη διδασκαλία σύνθετων θεμάτων (όπως η συμμετοχικότητα και η διαφορετικότητα). Αυτή η καλή πρακτική θα χρησιμοποιηθεί ως πρόσθετο εργαλείο για την υποστήριξη των διαδικασιών ένταξης.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ (FAMILY WALL)

ΣΤΟΧΟΙ

Ο οικογενειακός τοίχος είναι ένα εργαλείο για την αντιμετώπιση της διαφορετικότητας και της ατομικής μοναδικότητας κάθε παιδιού. Οι στόχοι της πρακτικής αυτής είναι, πρώτον, να ενισχύσει την αυτοεικόνα κάθε παιδιού και, δεύτερον, να βοηθήσει τα παιδιά να δημιουργήσουν μια θετική εικόνα για τους άλλους ανθρώπους. Οι φωτογραφίες παρουσιάζουν τις διαφορές ως κάτι «φυσιολογικό» και εγείρουν πολλές μικρές συζητήσεις. Κάνουν τη διαφορετικότητα ορατή και συζητήσιμη με έναν συνηθισμένο, καθημερινό τρόπο. Επιπλέον, ο οικογενειακός τοίχος καλεί τους γονείς σε συνεργασία με σεβασμό προς τη συνεισφορά τους. Τέλος, οι γονείς, μέσω των φωτογραφιών, καθίστανται συμβολικά παρόντες στον ομαδικό χώρο ΠΕΦ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο οικογενειακός τοίχος είναι μια συλλογή από φωτογραφίες των οικογενειών των παιδιών που εκτίθενται σε έναν από τους τοίχους της μονάδας ΠΕΦ. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να φέρουν

φωτογραφίες των οικογενειών τους και των μελών της οικογένειάς τους για να αναρτηθούν στον οικογενειακό τοίχο. Οι φωτογραφίες θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλες και να τοποθετούνται μαζί με τέτοιο τρόπο ώστε τα παιδιά να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτές. Είναι πολύ σημαντικό για τα παιδιά να μπορούν να αναγνωρίζουν τους εαυτούς τους και την οικογένειά τους.

Η οικογένεια εμπλέκει άμεσα τα παιδιά και δείχνει οπτικά τις διαφορές σε καθεμιά από τις οικογένειες. Με την από κοινού ανάρτηση διαφορετικών οικογενειακών φωτογραφιών, παρατηρείτε αμέσως την ποικιλομορφία των οικογενειών και των παιδιών. Βλέπετε ότι υπάρχουν μεγάλες και μικρές οικογένειες, μονογονεϊκές οικογένειες, οικογένειες με κατοικίδια ζώα, οικογένειες στις οποίες ζουν παππούδες και γιαγιάδες, οικογένειες με συνεπιμέλεια, ενώ παράλληλα είναι ορατές και πολλές άλλες παραλλαγές, όπως οι διαφορές στο χρώμα του δέρματος. Επειδή η ποικιλομορφία που απεικονίζεται στις φωτογραφίες συνδέεται άμεσα με πραγματικές καταστάσεις στην ομάδα, αποφεύγεται η υπαγωγή τους σε στερεοτυπικές κατηγορίες.

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες δραστηριότητες, ο οικογενειακός τοίχος δεν αφορά μια συνταγή ή μια τεχνική. Πράγματι, η ουσία δεν βρίσκεται στις ίδιες τις φωτογραφίες (αν και είναι ασφαλώς σημαντικές), αλλά στον τρόπο με τον οποίο ο/η εκπαιδευτικός αντιμετωπίζει τις αντιδράσεις των παιδιών απέναντι στις φωτογραφίες. Οι φωτογραφίες είναι ένα υλικό που ανταμείβει, διότι προκαλεί αλληλεπίδραση και αντιδράσεις, στις οποίες μπορεί να ανταποκριθεί ο/η εκπαιδευτικός. Ακόμη, μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτές τις αντιδράσεις για να επισημάνει τις διαφορές αλλά και τις ομοιότητες που παρατηρούν τα παιδιά και να τα βοηθήσει να εκφράσουν τις αντιδράσεις τους με λόγια.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Είναι πολύ σημαντικός ο τρόπος με τον οποίο ο/η εκπαιδευτικός θα ζητήσει από τους γονείς τις οικογενειακές φωτογραφίες. Αν δώσει έμφαση στην αναγνώριση σημαντικών για το παιδί ανθρώπων, τότε αναφέρεται μόνο στον πρώτο στόχο (αυτοεικόνα) και επιχειρηματολογεί για τη σημασία του στους γονείς με τις λέξεις «αναγνωρισμότητα» και «ασφάλεια για το παιδί σας». Σε αυτή την περίπτωση, λαμβάνει συνήθως μια σειρά από φωτογραφίες πορτρέτων, που η καθεμία απεικονίζει ένα μέλος της οικογένειας. Αυτό είναι βέβαια πολύ ωραίο, αλλά λείπει η ποικιλομορφία στις οικογενειακές συνθέσεις. Γι' αυτό, καλό θα ήταν να υπογραμμίσει

εξίσου τον πρώτο και τον δεύτερο στόχο. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δώσει έμφαση στην αναγνωρισιμότητα των οικείων προσώπων, αλλά και να διδάξει στα παιδιά την ποικιλομορφία που υπάρχει στις οικογένειες. Επομένως, δεν έχει να κάνει μόνο με τη φωτογραφία που φέρνει το παιδί (αν και αυτό είναι πολύ σημαντικό), αλλά και με τη σύνδεση όλων αυτών των φωτογραφιών.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Εκτιμά την αξία, κανονικοποιεί την ποικιλομορφία και προωθεί τη συμπερίληψη.
- ✓ Αποδομεί τα στερεότυπα.
- ✓ Εμπλέκει τόσο τα παιδιά όσο και τις οικογένειές τους.
- ✓ Μπορεί εύκολα να αναπαραχθεί σε άλλα πλαίσια.

ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

https://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&view=article&id=2038&Itemid=124&lang=en

ΣΤΟΧΟΙ

- Αναγνώριση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα και τα παιδιά με αναπηρία όσον αφορά την προσβασιμότητα.
- Γλωσσική έκφραση.
- Δημιουργική έκφραση.
- Κατανόηση της αξίας και της βοήθειας της πρόσβασης σε αναπηρικό αμαξίδιο στη ζωή ενός ατόμου ή ενός παιδιού με αναπηρία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το έργο αυτό υλοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και απευθυνόταν σε παιδιά νηπιαγωγείου ηλικίας 4-6 ετών καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Περιλάμβανε:

- Αφήγηση και ανάλυση της ιστορίας «Δύο παπούτσια με καρότσι».
- Η χώρα του «Νοιάζομαι για σένα» - φαντασία και συζήτηση για μια πολύ ιδιαίτερη χώρα όπου όλοι οι άνθρωποι είναι κοινωνικά ενταγμένοι.

- Σύνταξη επιστολής στον δήμαρχο με προτάσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία.
- Τα παιδιά φωτογραφίζουν τα εμπόδια μέσα στο περιβάλλον και φτιάχνουν γελοιογραφίες με βάση τις φωτογραφίες που τράβηξαν.
- Ανάλυση ενός ποιήματος που αναφέρεται στην ομορφιά των ατόμων με αναπηρία.

Ο στόχος της εισαγωγής αυτής της ενότητας στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι να εκπαιδεύσει και να ενημερώσει τα παιδιά με τυπική και μη τυπική ανάπτυξη για τη σημασία της αναγνώρισης των αναγκών των ατόμων με νοητική και σωματική αναπηρία. Τα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά σχολεία που ειδικεύονται στην ενταξιακή/συμπεριληπτική εκπαίδευση θα μπορούσαν να επωφεληθούν ιδιαίτερα από αυτές τις δραστηριότητες. Τα παιδιά ενδεχομένως να χρειάζονται πρόσθετες εργασίες που είναι πρακτικές και υποστηρίζουν ουσιαστικά τα παιδιά με αναπηρίες. Συνεπώς, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες ιστορίες με σκοπό να εμπνεύσουν τα παιδιά.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η ενότητα αυτή μπορεί να αξιολογηθεί από το προσωπικό των ιδρυμάτων, τους/τις εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας και κάθε άτομο που συνεργάζεται με την ομάδα-στόχο.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- Είναι εύκολη στην υλοποίηση και οικονομική.
- Βοηθάει τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης να στηρίξουν τους/τις συνομηλικούς/κές τους με μαθησιακές δυσκολίες, παρατηρώντας τα ευάλωτα σημεία και τις ανάγκες τους.
- Ενθαρρύνει τα παιδιά και τους ενήλικες να εμπλακούν κοινωνικά σε επίπεδο τοπικής κοινότητας.
- Είναι δημιουργική και ευφάνταστη.

ΠΡΑΣΙΝΗ ΠΡΙΖΑ

<https://www.anagnosi.gr/prasini-priza/η-πρασινη-πριζα,-τα-πρώτα-βήματα-detail>

ΣΤΟΧΟΙ

Ο ιστότοπος «Πράσινη Πρίζα», που διατίθεται στα ελληνικά και στα αγγλικά, έχει ως στόχο να παρέχει εκπαιδευτικές πληροφορίες και εκπαιδευτικό υλικό σε γονείς και εκπαιδευτικούς μικρών παιδιών με ή χωρίς μαθησιακές δυσκολίες/δυσλεξία. Διευκολύνει τα παιδιά στη μάθηση και τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση και συγχρόνως παρέχει στήριξη σε παιδιά με αναπηρία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο εν λόγω ιστότοπος περιλαμβάνει παιχνίδια, δραστηριότητες ζωγραφικής, λαβύρινθους, παιχνίδια μνήμης, παιχνίδια αντιστοίχισης, παιχνίδια εντοπισμού των διαφορών, παιχνίδια συντονισμού, φυλλάδια ενώνω τις κουκκίδες, φυλλάδια χρωματίζω με βάση τους αριθμούς, κατασκευές και δημιουργικές δραστηριότητες, φύλλα εργασίας για τα μαθηματικά και πολλά άλλα. Όλο το εκπαιδευτικό υλικό προσφέρεται για δωρεάν εκτύπωση. Η χρήση της πολυαισθητηριακής μεθόδου είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες. Το υλικό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από παιδιά τυπικής ανάπτυξης για την υποστήριξη της συμμετοχής των συνομηλίκων τους με νοητική αναπηρία. Ο ιστότοπος χρηματοδοτείται από έναν ιδιωτικό φορέα, ο οποίος διαθέτει προς πώληση εκπαιδευτικά βιβλία μέσω του συγκεκριμένου ιστότοπου..

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η δημιουργός του ιστότοπου, Αθηνά Κυριακίδου Χριστοφίδου, η οποία είναι μητέρα ενός παιδιού με μαθησιακές δυσκολίες, ενθαρρύνει τους/τις χρήστες/στριες να της στέλνουν σχόλια και προτάσεις για επιπλέον υλικό που θα μπορούσε να παρουσιαστεί στην ιστοτόπο της Πράσινης Πρίζας.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- Στηρίζεται στην πολυαισθητηριακή μέθοδο, που είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες.
- Παρέχει δωρεάν αστέιο, ενδιαφέρον, συναρπαστικό και ελκυστικό εκπαιδευτικό υλικό.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

<https://www.edukacja.edux.pl/p-40990-program-edukacyjny-z-zakresu-bajkoterapii.php>

Το πρόγραμμα «Η Εκπληκτική Δύναμη των Παραμυθιών» της Aleksandra Zmarzły βασίζεται στη θεραπεία με τη βοήθεια των παραμυθιών και προορίζεται για εργασία με παιδιά ηλικίας 5-6 ετών. Υλοποιήθηκε στην ενταξιακή ομάδα στο νηπιαγωγείο Przedszkole nr 1 στην πόλη Świerklany.

<https://www.przedszkole1.swierklany.pl/strona-glowna/>

ΣΤΟΧΟΙ

Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η υποστήριξη του παιδιού στην ατομική του πορεία ανάπτυξης, στην οικοδόμηση σχέσεων τόσο με τους/τις συνομηλίκους/κες όσο και με τους ενήλικες, στη βελτίωση της δεξιότητας αντιμετώπισης συναισθηματικά δύσκολων καταστάσεων, καθώς και στην ανάπτυξη θετικής σύνδεσης μεταξύ ανάγνωσης και ευχαρίστησης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το πρόγραμμα παρέχει κείμενα που προωθούν θετικά πρότυπα συμπεριφοράς και στάσεις, διδάσκουν σημαντικά θέματα και παρουσιάζουν μια θετική προσέγγιση του εαυτού μας και των άλλων ανθρώπων. Η ανάγνωση ήταν η κύρια μέθοδος έκφρασης που χρησιμοποιήθηκε. Τα μαθήματα διεξάγονταν σε τακτική βάση, μία φορά την εβδομάδα. Το θέμα επιλεγόταν σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών και την εβδομαδιαία εργασία στο νηπιαγωγείο.

Οργάνωση των μαθημάτων:

- Καλώς ήρθατε στο παιχνίδι
- Αξιολόγηση της διάθεσης των παιδιών
- Δραστηριότητα ένταξης στην ομάδα
- Μεγαλόφωνη ανάγνωση του παραμυθιού από τον/την εκπαιδευτικό
- Από κοινού ανάλυση του περιεχομένου του παραμυθιού
- Παιχνίδι σχετικό με το θέμα
- Εργασία καλλιτεχνικών ή δραστηριότητες καρτών

Στα μαθήματα χρησιμοποιήθηκε μια χειρομαριονέτα, ο Ντομνίκ ο ελέφαντας.

Οι γονείς προσκλήθηκαν για να βοηθήσουν στην ανάγνωση και περίπου το 20% από αυτούς αποδέχθηκε την πρόσκληση. Στο τέλος του προγράμματος, διοργανώθηκε για τους γονείς και τα παιδιά ένας λογοτεχνικός και καλλιτεχνικός διαγωνισμός με τίτλο «Τα παραμύθια μας». Το ζητούμενο ήταν να δημιουργήσουν ένα εικονογραφημένο παραμύθι. Μετά τον διαγωνισμό, ακολούθησε ένα εργαστήριο για τους γονείς με θέμα «Πώς να γράψετε ένα θεραπευτικό παραμύθι». Οι εργασίες είναι προσβάσιμες σε όλους/λες τους/τις ενδιαφερόμενους/νες στη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου. Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με αξιολόγηση. Βασίστηκε στις συζητήσεις με τα παιδιά και σε ένα ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν οι γονείς. Σε γενικές γραμμές, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα παιδιά ανέπτυξαν ωριμότητα και οι γονείς έμειναν ικανοποιημένοι. Η τελική παρατήρηση των παιδιών ήταν η εξής: «Είμαστε όλοι/λες ίδιοι/δies. Είμαστε όλοι/λες διαφορετικοί/κές».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της ανάπτυξης των παιδιών, την ένταξη σε επίπεδο ομάδας και την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των γονέων, των παιδιών και του νηπιαγωγείου. Επιπλέον, εισήγαγε μια νέα μέθοδο στα μαθήματα: την παραμυθοθεραπεία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Οι δράσεις που παρουσιάζονται μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για τους/τις εκπαιδευτικούς ή πρότυπο για ένα μάθημα, μια σύντομη σειρά μαθημάτων ή για το ετήσιο διδακτικό έργο. Τα παραμύθια μιλούν με εικόνες, ώστε να είναι προσιτά σε όλα τα παιδιά, ακόμη και σε παιδιά με ειδικές ανάγκες. Θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν παραμύθια που συνδέονται με τις νοητικές αναπηρίες, όπως για παράδειγμα το «Είμαστε μοναδικοί/κές» (“We are unique”) της Paola Viezzer. Περισσότερα παραδείγματα σχετικά με συγκεκριμένες παθήσεις, όπως η ΔΕΠΥ, το σύνδρομο Down, οι κινητικές αναπηρίες, ο αυτισμός, το σύνδρομο Asperger, οι διαταραχές λόγου, η επιληψία, η απώλεια ακοής, η τύφλωση ή οι χρόνιες παθήσεις μπορείτε να βρείτε στον ιστότοπο:

<https://pedagogika-specjalna.edu.pl/pedagogika-lecznicza/bajka-terapeutyczna/>

Τα παραπάνω παραδείγματα εισάγουν τα παιδιά στον κόσμο των συνομηλίκων τους και ενισχύουν την αποδοχή και την επιθυμία να βοηθήσουν όσους/σες αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Θα ήταν καλή ιδέα να χρησιμοποιήσετε μια χειρομαριονέτα και να αναπαραστήσετε με μεγαλύτερη ζωντάνια την ιστορία. Μια μαριονέτα φτιαγμένη από ένα παιδί με αναπηρία θα μεταφέρει πολλά νοήματα, ειδικά αν εμπνευσθεί από παιδιά τυπικής ανάπτυξης και παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες – όλοι/λες θα μπορέσουν να παρουσιάσουν αυτό που έχουν στην καρδιά τους. Ακολουθεί ένα παράδειγμα χρήσης χειρομαριονετών:

<https://www.youtube.com/watch?v=J7hoF6BOtaU>

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Υλοποιήθηκε στο ιδιωτικό νηπιαγωγείο "Tabaluga" στην πόλη Kobylka.

<https://przedszkoletabaluga.pl/adaptacja.html>

ΣΤΟΧΟΙ

Τα μαθήματα προσαρμογής έχουν ως στόχο να διευκολύνουν τη διαδικασία ένταξης σε ένα νηπιαγωγείο και σε μια ομάδα συνομηλίκων.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Τα παιδιά έρχονται στο νηπιαγωγείο με τους γονείς τους για 2ωρα μαθήματα. Πρώτη ημέρα: Ας γνωριστούμε. Περιήγηση στο νηπιαγωγείο - γνωρίζουμε την τάξη μας, το μπάνιο, τα αποδυτήρια, την παιδική χαρά. Γνωριζόμαστε μεταξύ μας - παρουσιάζουμε τον/την νηπιαγωγό και το προσωπικό του νηπιαγωγείου στα παιδιά. Ελεύθερο παιχνίδι με τους γονείς. Δεύτερη ημέρα: Παίζουμε! Ελεύθερο παιχνίδι με τους γονείς. Παιχνίδι προσανατολισμού και οργάνωσης "move-freeze" («κινήσου-σταμάτα»). Φτιάχνουμε μαζί ένα έργο τέχνης. Παιχνίδια σε εξωτερικούς χώρους χρησιμοποιώντας μπάλες και κορδέλες. Δραστηριότητες κίνησης. Μια βόλτα στην παιδική χαρά. Τέταρτη ημέρα: Παιχνίδια με τα χέρια. Ελεύθερο παιχνίδι με τους γονείς. Ακρόαση του τραγουδιού «το αρκουδάκι και η κούκλα». Λέμε «αντίο» στους γονείς. Πηγαίνουμε στην παιδική χαρά. Φτιάχνουμε ένα έργο τέχνης - με αποτυπώματα χεριών. Παίζουμε με ένα «αερόστατο/αλεξιπτωτο» (μεγάλο, στρογγυλό, πολύχρωμο πανί για εμπύχωση). Επιστρέφουμε στο νηπιαγωγείο. Πέμπτη ημέρα: «Διαβατήριο για την περιπέτεια του νηπιαγωγείου». Παιχνίδι ένταξης. Φτιάχνουμε μαζί

ένα έργο τέχνης - μια αφίσα της ομάδας μας. Ακολουθεί ένα παιχνίδι κίνησης, «μια μαγική σκάλα». Προετοιμασία για την απόκτηση του διαβατηρίου - ολοκλήρωση των εργασιών με τον/την νηπιαγωγό. Χορήγηση διαβατηρίων για το νηπιαγωγείο.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΗ

Οι δραστηριότητες διευκολύνουν τα παιδιά να εξοικειωθούν με μια νέα κατάσταση, ιδίως στην περίπτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Γνωρίζουν το νηπιαγωγείο, τους/τις νέους/ες συμμαθητές/τριές τους, την εργασία σε μια ομάδα, τον/τη νηπιαγωγό τους, το προσωπικό του νηπιαγωγείου και τους γονείς των άλλων παιδιών. Οι γονείς γνωρίζονται επίσης μεταξύ τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των προβλημάτων στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Εκτός από την αποτελεσματικότητα που έχει - τα παιδιά είναι καλύτερα προετοιμασμένα να κοινωνικοποιηθούν και να εργαστούν σε μια ομάδα δίνοντας παράλληλα τη δυνατότητα στο προσωπικό να γνωρίσει τα παιδιά και τις ανάγκες τους νωρίτερα, καθώς και να εντοπίσει πιθανές δυσκολίες. Ακόμη, επιτρέπει στους/στις παιδαγωγούς να προετοιμάζουν καλύτερα τα μαθήματα και να τα εξατομικεύουν αποτελεσματικά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, καθώς χρειάζονται ειδική φροντίδα, οργάνωση της εκπαίδευσης και θεραπευτική εργασία. Χάρη στο πρόγραμμα, οι παιδαγωγοί μπορούν να τους δώσουν μεγαλύτερη προσοχή, να εξετάσουν τα σχετικά έγγραφα τεκμηρίωσης και τις ειδικές ανάγκες τους, αλλά και να προσαρμόσουν το νηπιαγωγείο με βάση τις ανάγκες τους. Τέλος, συμβάλλει στη δημιουργία και την εφαρμογή ενός εξατομικευμένου σχεδίου δράσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Προσεγγίσεις και στρατηγικές για τη σύνδεση και την πλήρη εμπλοκή των γονέων (παιδιών με και χωρίς αναπηρία) στη διασφάλιση της επιτυχούς ένταξης/συμπερίληψης των παιδιών με νοητική αναπηρία

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΣΟΥ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/odhgos_paramythia_apodoxh_diaforetikothtas/To_Dasos.pdf

http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/odhgos_paramythia_apodoxh_diaforetikothtas/Odigos_Apodoxi_Diaforetikotitas.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Οι γονείς θα έρθουν σε επαφή με τον βαθύτερο κόσμο των παιδιών τους και θα κατανοήσουν καλύτερα τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους, καθώς και ότι το παιδί τους είναι σημαντικό και διαφορετικό. Ακόμη, οι γονείς θα παρατηρήσουν ότι θέλουν παρόμοια πράγματα για τα παιδιά τους, ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, και ότι είναι μείζονος σημασίας για το παιδί τους να γίνεται αποδεκτό από όλους/λες και να του φέρονται με σεβασμό.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να οργανώσει ένα εργαστήριο στο σχολείο, με σκοπό να ενημερώσει τους γονείς για την πρόοδο ολόκληρης της ομάδας ή για κάτι που μπορεί να έχει στο πρόγραμμά του/της. Στη συνέχεια, τους ενημερώνει ότι με ερέθισμα ένα παραμύθι θα εργαστούν ατομικά, αλλά και σε ομάδες, και θα έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με πρωτότυπο τρόπο μεταξύ τους. Έπειτα, ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει το παραμύθι. Αφού ολοκληρώσει την ανάγνωση του παραμυθιού, ενημερώνει τους γονείς για τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστούν. Κάθε γονέας θα έχει στη διάθεσή του 20 έως 30 λεπτά για να εργαστεί σε ατομικό επίπεδο, με δύο ζητούμενα:

1ο Ζητούμενο: «Φαντάσου ότι αυτό το δάσος είναι το παιδί σου. Για παράδειγμα, το δάσος «Μαρία». Γράψε ένα σύντομο κείμενο, όπως το συγκεκριμένο παραμύθι, περιγράφοντας με λεπτομέρειες τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού του δάσους, τα προτερήματά του, τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσει κανείς διασχίζοντάς το και, τέλος, γιατί είναι σημαντικό να μην αποκλειστεί από τη συνέλευση των δασών που «κάθε τόσο» πραγματοποιείται. Επίσης, μπορείς να γράψεις τι θα ήθελες εσύ γι' αυτό το δάσος και γιατί είναι σημαντικό για εσένα να μην αποκλειστεί».

2ο Ζητούμενο: «Αφού ολοκληρώσεις το κείμενό σου, θα ήθελα να ζωγραφίσεις πώς θέλεις να είναι αυτό το δάσος». Όταν οι γονείς εργάζονται, ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί στο κέντρο της αίθουσας το χαρτί του μέτρου. Αφού όλοι οι γονείς ολοκληρώσουν τα κείμενά τους, επιστρέφουν στις θέσεις τους και παροτρύνονται να διαβάσουν ένας-ένας το κείμενο του. Αν κάποιος γονέας, για οποιονδήποτε λόγο, δεν επιθυμεί να διαβάσει το κείμενό του, καλό είναι ο/η εκπαιδευτικός να του προτείνει αν θέλει να το διαβάσει ο/η ίδιος/δια, για να τον διευκολύνει. Αν ο γονέας εξακολουθεί να μην θέλει, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να το σεβαστεί και να προχωρήσει στη ζωγραφιά του. Όταν ολοκληρώσουν την αφήγηση, δείχνουν στην ομάδα γονέων τη ζωγραφιά τους μιλώντας λίγο γι' αυτήν και παροτρύνονται να την κολλήσουν στο ενιαίο χαρτί του μέτρου. Το χαρτί θα γεμίσει σιγά-σιγά με τις ζωγραφιές των γονέων και το οπτικό αποτέλεσμα θα είναι πολύ όμορφο. Μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία, οι γονείς παροτρύνονται να δώσουν ένα όνομα σε αυτό που δημιουργήθηκε. Η δημιουργία των γονέων θα είναι ωραίο να τοποθετηθεί στην τάξη των παιδιών τους. Σε περίπτωση που κάποιοι γονείς απουσιάσουν, ο/η εκπαιδευτικός θα τους ενημερώσει για τη δραστηριότητα αυτή, ώστε, αν θέλουν, να στείλουν τη ζωγραφιά τους με το παιδί τους στο σχολείο

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο τέλος του εργαστηρίου οι γονείς μπορούν να εκφράσουν πώς ένιωσαν, τι παρατήρησαν και τι τους φάνηκε χρήσιμο. Η αξιολόγηση του εργαστηρίου μπορεί να γίνει είτε με ανώνυμο ερωτηματολόγιο είτε με ανοιχτή συζήτηση.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Τα εργαστήρια είναι εύκολο να υλοποιηθούν σε διάφορες σχολικές βαθμίδες.
- ✓ Οι γονείς θα έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν με άλλους γονείς.
- ✓ Οι γονείς μπορούν να αποκτήσουν γνώσεις για να αλλάξουν την προσωπική τους στάση στη σχέση τους με τα παιδιά τους.
- ✓ Οι γονείς θα γνωριστούν στο εργαστήριο και μπορούν να συνεχίσουν τη σχέση τους εκτός σχολικού περιβάλλοντος.
- ✓ Η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων θα βελτιωθεί

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η δραστηριότητα αυτή δοκιμάστηκε από δύο εταίρους του έργου στην Πολωνία και την Κύπρο.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Πιλοτικά εργαστήρια οργανώθηκαν σε δημόσιο νηπιαγωγείο σε πολωνικό χωριό (επαρχία Σιλεσία). Τα παρακολούθησαν 12 άτομα, όλο το διδακτικό προσωπικό του νηπιαγωγείου, των οποίων τα παιδιά έχουν φοιτήσει ή φοιτούν σε νηπιαγωγεία. Αυτό τους επέτρεψε να παίξουν το ρόλο του γονέα.

Η πρώτη εργασία που ουσιαστικά αποσκοπεί στο να περιγράψει κανείς το δικό του παιδί με τη σύμβαση του παραμυθιού, ως ένα ασυνήθιστο δάσος, προκάλεσε έντονη αντίσταση από την ομάδα. Οι συμμετέχοντες είπαν ότι δεν ήταν έτοιμοι για κάτι τέτοιο, ότι ήταν πολύ οικείο και ιδιωτικό. Δήλωσαν επίσης ότι δεν αισθάνονταν πολύ σίγουροι για τη δημιουργία λογοτεχνίας και ότι τα παραμύθια ήταν ένα δύσκολο είδος. Η ομάδα πρότεινε να επιλέξουν οι ίδιοι το αντικείμενο της περιγραφής. Προτάθηκε να επιλέξει ο καθένας ένα παιδί με το οποίο συνεργάζεται και το οποίο ήταν ιδιαίτερα αξιομνημόνευτο. Τα μεμονωμένα άτομα άρχισαν να γράφουν. Κατά τη διάρκειά της, οι άνθρωποι ζήτησαν βοήθεια για τη διατύπωση προτάσεων από το έργο τους. Σε αυτό το σημείο, η ομάδα συνειδητοποίησε ότι έγραφαν για το ίδιο παιδί με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού. Για τον λόγο αυτό αποφασίστηκε να δημιουργηθεί ένα ενιαίο παραμύθι. Έκτοτε, οι εργασίες συνεχίστηκαν ομαλά.

Κατά την ολοκλήρωση του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες έθεσαν έναν σημαντικό προβληματισμό: "Η διεξαγωγή τέτοιων δραστηριοτήτων σε μια συνάντηση με τους γονείς στο νηπιαγωγείο μας είναι αδύνατη. Ένας γονέας δεν θα αποκαλύψει το βάθος του εαυτού του και του παιδιού του

σε μια ομάδα ανθρώπων που γνωρίζονται πολύ επιφανειακά". Παρά την ανάδειξη ορισμένων προβληματικών ζητημάτων, η ομάδα ανέφερε επίσης πολλές θετικές πτυχές της δραστηριότητας. Απελευθέρωσε την εφευρετικότητα και επέτρεψε στους συμμετέχοντες να εμβαθύνουν στον κόσμο του παιδιού. Η χρήση των μεταφορικών και εικαστικών μέσων οδήγησε σε πιο ενδιαφέρουσες, βαθύτερες συζητήσεις σχετικά με τις ανάγκες του παιδιού και τα μέσα και τις μεθόδους της εκπαιδευτικής και θεραπευτικής εργασίας. Τονίστηκε ότι η πρακτική αυτή μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματική σε ατομικές συναντήσεις με τους γονείς, οι οποίες παρέχουν οικειότητα και δίνουν στους γονείς μια αίσθηση ασφάλειας.

ΚΥΠΡΟΣ

Η δραστηριότητα αυτή δοκιμάστηκε επίσης στο δημόσιο νηπιαγωγείο Αθηνού, στην επαρχία Λάρνακας, από το προσωπικό/δασκάλους του νηπιαγωγείου και 3 γονείς που συμμετείχαν ενεργά στη δραστηριότητα και στο τέλος της συνεδρίας παρείχαν τα σχόλιά τους. Μια από τις κύριες προκλήσεις αυτής της συνεδρίας είναι να πειστούν οι γονείς να συμμετάσχουν στη δραστηριότητα και επίσης να συμμετάσχουν ενεργά στη συνεδρία.

Αυτή η καλή πρακτική είναι πολύ χρήσιμη και χρήσιμη για την ομάδα-στόχο. Η περιγραφή είναι σαφής με κατανοητή δομή. Οι γονείς μπορούν εύκολα να εφαρμόσουν αυτή τη δραστηριότητα και επίσης οι εκπαιδευτικοί μπορούν εύκολα να οργανώσουν αυτό το είδος σύντομου εργαστηρίου για τους γονείς στους χώρους του νηπιαγωγείου.

Οι εκπαιδευτικοί που εφάρμοσαν την επιλεγμένη πρακτική την ευχαριστήθηκαν πραγματικά και πρότειναν ανεπιφύλακτα να εφαρμοστεί αυτή η δραστηριότητα στο σχολείο τους για την εμπλοκή των γονέων να εργαστούν για τα παιδιά τους. Οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι δεν είναι εύκολο να διοργανωθούν αυτά τα εργαστήρια για τους γονείς, αλλά συνιστάται ανεπιφύλακτα για την κοινωνική ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία και για να βοηθηθούν όλα τα παιδιά να έχουν μια ισχυρή σχέση μεταξύ τους. Οι γονείς απόλαυσαν πραγματικά τη δραστηριότητα και συμφώνησαν ότι ήταν μια πραγματικά χρήσιμη δραστηριότητα. Επίσης, ανέφεραν ότι θα το συνιστούσαν αυτή τη δραστηριότητα και αυτό το είδος εργαστηρίου σε περισσότερους γονείς να το κάνουν με τα παιδιά τους στο σπίτι τους και επίσης να προσκαλέσουν περισσότερους γονείς στις επόμενες συνεδρίες. Ωστόσο, ανέφεραν ότι θα ήταν καλό να υπάρχει μια οπτική αναπαράσταση, όπως φωτογραφίες ή γραφικά για αυτή τη δραστηριότητα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ & ΕΝΤΑΞΗ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το 8ο Δημοτικό Σχολείο Ευόσμου Θεσσαλονίκης (Α' τάξη)

http://www.specialeducation.gr/files4users/files/pdf/bougioukli_papadopoulou.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Ένας από τους κύριους στόχους της δραστηριότητας είναι η ενημέρωση των γονέων σχετικά με τη διαφορετικότητα και η δημιουργία μιας κοινής γλώσσας επικοινωνίας μεταξύ του σχολείου και των οικογενειών. Επιπλέον, οι γονείς θα έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους και οι εκπαιδευτικοί της γενικής τάξης και του τμήματος ένταξης θα έχουν επίσης την ευκαιρία να συνεργαστούν.

Κατά συνέπεια, ο σημαντικότερος στόχος είναι η ένταξη των μαθητών/τριών με νοητική αναπηρία στο γενικό σχολείο.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το εργαστήριο διεξήχθη στην Α' τάξη του Δημοτικού Σχολείου αλλά μπορεί να υλοποιηθεί και στο νηπιαγωγείο. Οι εκπαιδευτικοί μοιράζονταν την ευθύνη για το περιεχόμενο και την ευθύνη της διδασκαλίας και συντόνιζαν τη συζήτηση, όποτε κρινόταν απαραίτητο. Η διάρκεια του προγράμματος, το οποίο περιλάμβανε δραστηριότητες για τα παιδιά καθώς και ειδικά εργαστήρια για τους γονείς, ήταν διετής. Τα εργαστήρια για τους γονείς πραγματοποιήθηκαν σε τρεις (3) συναντήσεις με τα παρακάτω θέματα: (1) Συνεργασία σχολείου-οικογένειας, (2) Ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, (3) Σε παρακαλώ, άκουσέ με.

Οι εκπαιδευτικοί ήταν οι συντονιστές/στριες των εργαστηρίων και ενημέρωναν τους γονείς για τη φιλοσοφία και τους στόχους του προγράμματος, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο υλοποιούνταν στο σχολείο σύμφωνα με τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης. Οι γονείς χωρίστηκαν σε ομάδες των δύο (2) και τριών (3) ατόμων για μια πρώτη γνωριμία και στη συνέχεια σε ομάδες των πέντε (5) ατόμων. Τα άτομα που συμμετείχαν σε κάθε ομάδα έδωσαν όνομα στην ομάδα τους για να δημιουργήσουν το αίσθημα του ανήκειν και να ενισχύσουν τον δεσμό μεταξύ των μελών της.

Οι ομάδες συζήτησαν τα θέματα που είχαν θέσει οι συντονιστές/στριες και έκαναν ανακοινώσεις στην ολομέλεια. Αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους στο πλαίσιο της διαμόρφωσης μιας νέας ολότητας με βασικό άξονα τους στόχους συνεργασίας που έθεσαν οι εκπαιδευτικοί-συντονιστές/στριες. Επιχειρήθηκε ακόμη να συνειδητοποιήσουν οι γονείς τις μειωτικές αλλά και τις εποικοδομητικές συμπεριφορές των ενηλίκων, καθώς και τις συνέπειές

τους στα παιδιά. Με συζήτηση αρχικά στις ομάδες και στη συνέχεια στην ολομέλεια, η προσοχή των γονέων επικεντρώθηκε στις συμπεριφορές και στις καταστάσεις που αυξάνουν την αυτοεκτίμηση των παιδιών και προάγουν τη θετική εικόνα του εαυτού τους. Οι γονείς συζήτησαν τους τομείς στους οποίους θα εργαστούν το επόμενο διάστημα για να θέσουν τους προσωπικούς τους στόχους για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών τους. Η συζήτηση πάνω σε συγκεκριμένα σενάρια με προβληματικές συμπεριφορές και ο τρόπος άμεσης λεκτικής ανταπόκρισης οδήγησε τους γονείς να σκεφτούν τον τρόπο με τον οποίο οι ενήλικες απαντούν σε όσα τους λένε τα παιδιά. Εντόπισαν τις συμπεριφορές και τις καταστάσεις που δυσχεραίνουν την ακρόαση και διατύπωσαν τα συστατικά μέρη μιας καλής ακρόασης. Μετά το πέρας των εργαστηρίων, ο Υπεύθυνος του Γραφείου Αγωγής Υγείας της Διεύθυνσης Δυτικής Θεσσαλονίκης επισκέφθηκε το σχολείο και πραγματοποίησε ομιλία με θέμα «Αναπτύσσοντας την ικανότητα των γονιών να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες συμπεριφορές των παιδιών τους στην οικογένεια και στο σχολείο».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση των εργαστηρίων καταγράφηκε από τους γονείς στο «Κουτί των αναμνήσεων». Οι γονείς εξέφρασαν τη γνώμη τους στο τέλος των εργαστηρίων και αυτή ήταν θετική και ενθαρρυντική.

Οι συντονιστές/στριες παρατήρησαν μεταξύ άλλων τα ακόλουθα θετικά αποτελέσματα:

- Οι γονείς του μαθητή με νοητική αναπηρία ανέπτυξαν σχέσεις με τους υπόλοιπους γονείς εκτός σχολείου και συμμετείχαν σε φιλικές συναντήσεις. Το παιδί με νοητική αναπηρία πήγαινε στα πάρτι των συμμαθητών/τριών του και προσκάλεσε τους/τις συμμαθητές/τριές του στο δικό του πάρτι.
- Οι εκπαιδευτικοί δουλεύοντας συνεργατικά ένωσαν ότι είναι πιο ικανοί/νές να αντιμετωπίζουν δύσκολες συμπεριφορές και η δική τους στάση λειτουργούσε ως πρότυπο για τους/τις μαθητές/τριες ως προς τον τρόπο με τον οποίο προσέγγιζαν τον μαθητή με νοητική αναπηρία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Τα εργαστήρια είναι εύκολο να υλοποιηθούν σε διάφορες σχολικές βαθμίδες.
- ✓ Οι γονείς θα έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν διάφορα θέματα με άλλους γονείς.
- ✓ Οι γονείς μπορούν να αποκτήσουν γνώσεις για να αλλάξουν την προσωπική τους στάση στις σχέσεις τους με τα παιδιά.
- ✓ Οι γονείς θα γνωριστούν κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και μπορούν να συνεχίσουν τη σχέση τους εκτός σχολικού περιβάλλοντος.
- ✓ Η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων θα βελτιωθεί

ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ "ΙΒΑΝ ΚΑΙ ΙΛΙΝΑ"

Συνεγράφη από τη MIMOZA PETREVSKA-GEORGIEVA και εικονογραφήθηκε από τη MAJA STEFANOVSKA

https://issuu.com/gjorgjejevanovik/docs/slikovnica_203?ff=true

ΣΤΟΧΟΙ

Το παιδικό παραμύθι «Ιβάν και Ιλίνα», που έγραψε η Mimoza Petrevska-Georgieva – γονέας ενός παιδιού με σύνδρομο Down, έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και στοχεύει να ενθαρρύνει τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης και τους γονείς τους να είναι ανοιχτοί, ευαίσθητοι, δεκτικοί και υποστηρικτικοί απέναντι στα παιδιά με σύνδρομο Down και άλλες αναπηρίες.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στο παιδικό παραμύθι «Ιβάν και Ιλίνα», η συγγραφέας περιγράφει με ειλικρινή και εγκάρδιο τρόπο πραγματικές καταστάσεις όταν ένα παιδί με τυπική ανάπτυξη (ο Ιβάν) συναντά ένα παιδί με σύνδρομο Down (την Ιλίνα). Η ίδια η συγγραφέας είναι μητέρα ενός παιδιού με σύνδρομο Down - της Ιλίνας, η οποία είναι η πρωταγωνίστρια της ιστορίας. Παρά τη φιλία που αναπτύσσεται μεταξύ του Ιβάν και της Ιλίνας, το παραμύθι παρουσιάζει μερικές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει σε καθημερινή βάση μια οικογένεια που ένα από τα μέλη της έχει αναπηρία. Το παραμύθι είναι διαθέσιμο σε ηλεκτρονική έκδοση, ενώ οι έντυπες εκδόσεις του παραμυθιού στη μακεδονική και την αλβανική γλώσσα έχουν προωθηθεί σε παιδιά, γονείς, εκπαιδευτικούς και εκπροσώπους των τοπικών αρχών από όλη τη

χώρα. Η παραγωγή του παραμυθιού πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και της οργάνωσης Blue Bird. Αν και το παραμύθι απευθύνεται κυρίως σε παιδιά τυπικής ανάπτυξης ηλικίας 7-12 ετών και τις οικογένειές τους, μπορούν επίσης να επωφεληθούν από αυτό παιδιά προσχολικής ηλικίας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το παραμύθι έχει προκαλέσει μεγάλο ενδιαφέρον στα παιδιά, τους γονείς και τους/τις εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στις δραστηριότητες προώθησής του, εγείροντας περαιτέρω συζητήσεις και καταρρίπτοντας τα υπάρχοντα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις απέναντι στα παιδιά με αναπηρία. Όπως παρατηρήθηκε στις δημοσιεύσεις των μέσων ενημέρωσης, οι δραστηριότητες προώθησης δημιούργησαν έναν ασφαλή χώρο για τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης και τους γονείς τους για προκειμένου να κάνουν ανοιχτές συζητήσεις για το θέμα της αναπηρίας που βασίζονται στην εύλογη περιέργεια και όχι στον φόβο.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Το παιδικό παραμύθι «Ιβάν και Ιλίνα» είναι ένα εμπνευσμένο παράδειγμα άμεσης συμμετοχής ενός γονέα παιδιού με νοητική αναπηρία στην ευαισθητοποίηση και την προώθηση υποστηρικτικών περιβαλλόντων για τα παιδιά με αναπηρία. Οι μονάδες ΠΕΦ μπορούν να ενθαρρύνουν και να στηρίζουν τους γονείς παιδιών με νοητική αναπηρία να μοιραστούν τις εμπειρίες τους μέσω παραμυθιών ή άλλων μορφών που είναι κατάλληλες για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, να διευκολύνουν την προώθησή τους στο πλαίσιο της ΠΕΦ και να εμπλέξουν ενεργά τους γονείς παιδιών τυπικής ανάπτυξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική εφαρμόστηκε πιλοτικά σε ένα δημόσιο δημοτικό ίδρυμα για παιδιά - τον παιδικό σταθμό "Femo Kulakov" στο Negotino της Βόρειας Μακεδονίας.

Στην εφαρμοζόμενη καλή πρακτική συμμετείχαν 9 παιδιά, συμπεριλαμβανομένων παιδιών με νοητική αναπηρία που ζουν σε αγροτικές περιοχές.

Σύμφωνα με την ανατροφοδότηση από τις νηπιαγωγούς και τους συντονιστές, το παιδικό βιβλίο "Ο Ιβάν και η Ιλίνα" είναι ωφέλιμο για τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη και τους γονείς τους, ώστε να τους ενθαρρύνει να είναι ανοιχτοί, ευαίσθητοι, αποδεκτικοί και υποστηρικτικοί απέναντι στα παιδιά με σύνδρομο Down και άλλες αναπηρίες. Για τον διαμεσολαβητή, η πρόκληση ήταν να κρατήσει την προσοχή των παιδιών κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης της ιστορίας.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά μπορούσαν να συγκεντρωθούν μόνο για μικρό χρονικό διάστημα, ο διαμεσολαβητής υποκίνησε περαιτέρω συζητήσεις μεταξύ των συμμετεχόντων εμπλέκοντας μια δημιουργική δραστηριότητα. Η δραστηριότητα αποσκοπούσε στην κατάρριψη των υφιστάμενων στερεοτύπων και προκαταλήψεων απέναντι στα παιδιά με αναπηρία και στην προώθηση της ένταξης και της ισότητας μεταξύ των συμμετεχόντων. Αυτή η συνοδευτική δραστηριότητα υποστήριξε την ομαδική διαδικασία και εξέφρασε τις σκέψεις των συμμετεχόντων μέσω της δημιουργικότητας.

Οι διοργανωτές ανέφεραν μεγάλη ικανοποίηση από τη δραστηριότητα που υλοποιήθηκε και δήλωσαν ότι θα τη συμπεριλάβουν στο έργο τους. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τους άρεσε να μαθαίνουν με τους συνομηλίκους τους στην ομάδα.

Τόσο το προσωπικό της ΠΕΦ όσο και ο συμμετέχων ενδιαφέρθηκαν να συμμετάσχουν στη δραστηριότητα που ανέπτυξε τις δεξιότητες του προσωπικού και βελτίωσε την κοινωνική ένταξη, τα κίνητρα και τη δημιουργικότητα των παιδιών. Το εργαστήριο βελτιώνει τη διαδικασία ευαισθητοποίησης για την κοινωνική ένταξη των παιδιών με αναπηρία και την αποδοχή στην πρώιμη παιδική ανάπτυξη, καθώς και τη δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου για τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης για να κάνουν ανοιχτές συζητήσεις για την αναπηρία, οι οποίες βασίζονται στη θετική περιέργεια και όχι στο φόβο.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/pravilnik_sovetuvaliste.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Τα συμβουλευτικά κέντρα για παιδιά και γονείς που έχουν δημιουργηθεί σε όλες τις δημόσιες μονάδες ΠΕΦ στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας στοχεύουν στη διευκόλυνση της επιτυχούς συνεργασίας και της συμμετοχής των γονέων, μεταξύ άλλων, στη δημιουργία υποστηρικτικών περιβαλλόντων για τα παιδιά με νοητική αναπηρία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο Νόμος για την Προστασία του Παιδιού προσφέρει ευκαιρίες για τη δημιουργία συμβουλευτικών κέντρων για παιδιά και γονείς στο πλαίσιο των δημόσιων μονάδων ΠΕΦ της χώρας. Το αντικείμενο εργασίας, τα μέλη και η λειτουργία των συμβουλευτικών κέντρων ρυθμίζονται στο πλαίσιο ενός εγχειριδίου κανόνων που εκδίδεται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής. Κάθε συμβουλευτικό κέντρο θα πρέπει να περιλαμβάνει μια διεπιστημονική ομάδα προσωπικού που εργάζεται στη μονάδα ΠΕΦ, όπως ψυχολόγο, παιδαγωγό, κοινωνικό/κή λειτουργό, εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής/ειδικό παιδαγωγό και αποκατάστασης, παθολόγο, οδοντίατρο και προσωπικό φροντίδας. Τα συμβουλευτικά κέντρα παρέχουν κυρίως συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τους γονείς, αλλά συμμετέχουν επίσης στη συνεργασία με τη διοίκηση της μονάδας ΠΕΦ και άλλων φορέων για τα παιδιά στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας, του πολιτισμού, της κοινωνικής εργασίας και άλλων. Η συμβουλευτική γονέων μπορεί να περιλαμβάνει οικογενειακή συμβουλευτική, παιδαγωγική συμβουλευτική, ψυχολογική συμβουλευτική, συμβουλευτική στους τομείς της κοινωνικής εργασίας και της προληπτικής υγειονομικής περίθαλψης, και κυρίως - συμβουλευτική για γονείς παιδιών με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νοητικών αναπηριών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Όπως προκύπτει από τα προγράμματα εργασίας και τις ετήσιες εκθέσεις πολλαπλών μονάδων ΠΕΦ, τα συμβουλευτικά κέντρα έχουν αξιοποιηθεί ευρέως στην προώθηση της ενταξιακής/συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η συμβουλευτική γονέων συχνά επικεντρώνεται στο να

διασφαλίσει στους γονείς ότι το παιδί τους που πάσχει από νοητική αναπηρία είναι αποδεκτό και εξυπηρετείται στις μονάδες ΠΕΦ, καθώς και στην ενθάρρυνση της αποδοχής των διαφορών και της κατανόησης των ατομικών αναγκών των παιδιών από τους γονείς των παιδιών τυπικής ανάπτυξης.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Τα κέντρα συμβουλευτικής γονέων μπορούν προφανώς να συμβάλουν στην προώθηση της καλύτερης επικοινωνίας με τους γονείς για θέματα που αφορούν την ενταξιακή εκπαίδευση και να τους εμπλέξουν ενεργά στη διασφάλιση της επιτυχούς ένταξης των παιδιών με νοητική αναπηρία. Τέτοια κέντρα μπορούν να δημιουργηθούν σε μονάδες ΠΕΦ σε άλλα εθνικά πλαίσια όπου απασχολείται διεπιστημονικό προσωπικό.

ΑΣ ΓΝΩΡΙΣΤΟΥΜΕ

ΣΤΟΧΟΙ

Η συνάντηση αυτή αποτελεί την πρώτη επαφή μεταξύ του προσωπικού ΠΕΦ, του/της συμβούλου ένταξης και των γονέων. Στόχος της συνάντησης είναι να δημιουργηθεί ένας χώρος για μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των γονέων και των επαγγελματιών γύρω από το παιδί, να αξιολογηθεί αν ο χώρος είναι ο κατάλληλος και, αν όντως είναι, να προετοιμαστεί καλύτερα η έναρξη της φοίτησης. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, το προσωπικό θα γνωστοποιήσει τη μεθοδολογία εργασίας του και τη βούλησή του να κατανοήσει πλήρως τις ανάγκες του παιδιού με στόχο να οικοδομήσει μια σχέση με τους γονείς που θα στηρίζεται στην εμπιστοσύνη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στη Φλάνδρα, οι σύμβουλοι ένταξης είναι επαγγελματίες που διευκολύνουν την ένταξη των παιδιών, βοηθώντας τους/τις εκπαιδευτικούς, τους/τις βοηθούς, τις οικογένειες και το παιδί στα κέντρα ΠΕΦ να εφαρμόσουν βέλτιστες εκπαιδευτικές πρακτικές για παιδιά με μέτριες έως σημαντικές αναπτυξιακές αναπηρίες.

Οι γονείς που επιθυμούν να εγγραφούν το παιδί τους σε ένα κέντρο ΠΕΦ καλούνται σε μια επιπλέον συνάντηση πριν από την εγγραφή. Ο/Η υπεύθυνος/νη και ο/η σύμβουλος ένταξης συζητούν με τους γονείς τα ακόλουθα θέματα σχετικά με το παιδί:

- τα χαρακτηριστικά του,
- τι του αρέσει,
- ποιες είναι οι ανάγκες του,
- τι είναι επείγον να ρυθμιστεί όταν ξεκινήσει τη φοίτησή του στο κέντρο.

Οι επαγγελματίες συστήνονται και παρουσιάζουν το κέντρο τους, καθώς και τι μπορούν να προσφέρουν και τι χρειάζονται για να ανταποκριθούν πλήρως στο έργο τους. Μετά από αυτή τη συζήτηση, οι γονείς μπορούν να σκεφτούν αν ο χώρος ταιριάζει σε αυτούς και στο παιδί τους. Οι επαγγελματίες μπορούν να συζητήσουν ποια ομάδα και ποιος/ποια φροντιστής/στρια θα ήταν κατάλληλος/λη για το συγκεκριμένο παιδί. Αφού αποσαφηνιστεί αυτό, θα ακολουθήσει ένα ραντεβού για εγγραφή.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η συνάντηση αυτή διευκολύνει την ομαλή έναρξη της φοίτησης του παιδιού σε ένα κέντρο ΠΕΦ. Η ομάδα και οι γονείς είναι προετοιμασμένοι και αποφεύγονται τυχόν εκπλήξεις που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη διαδικασία, όπως διατυπώνεται σε ένα πολύγλωσσο σημείωμα προς τους γονείς από ορισμένους παιδικούς σταθμούς. Ύστερα από έναν μήνα, πραγματοποιείται συνάντηση αξιολόγησης με τους γονείς, η οποία τους εμπλέκει ακόμη περισσότερο στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Όλα τα εμπλεκόμενα μέρη είναι καλύτερα προετοιμασμένα.
- ✓ Οι γονείς έχουν έναν χώρο όπου μπορούν να ακουστούν και να πουν στο προσωπικό όλα όσα θέλουν να ξέρουν και να κάνουν όλες τις ερωτήσεις που επιθυμούν.
- ✓ Αισθάνονται έτσι μεγαλύτερη ασφάλεια, όταν τα παιδιά τους αρχίζουν να φοιτούν στον παιδικό σταθμό. Οι φόβοι ανασφάλειας και το άγχος τους μειώνονται

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Αποσκοπεί στην κατάρτιση ενός εξατομικευμένου σχεδίου για το παιδί, για την καλύτερη ανάπτυξή του και την ενίσχυση της ευημερίας και της συμμετοχής των γονέων.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

In Flanders, inclusion coaches are professionals that facilitate the inclusion of children. The work with the child will be based on a plan for action that the inclusion coach is in charge of developing, through a series of steps:

- Το πρώτο βήμα είναι η εκτίμηση αναγκών, η οποία πραγματοποιείται μέσω ατομικών συνομιλιών με τους/τις εκπαιδευτικούς, το λοιπό προσωπικό, τους/τις άλλους/λες φροντιστές/στριες και τους γονείς. Οι συνεντεύξεις θα διενεργηθούν στους παιδικούς σταθμούς ή σε άλλους χώρους που πηγαίνει το παιδί και έχουν ως στόχο την καταγραφή όλων των αναγκών σε διάφορα επίπεδα (παιδαγωγικές ανάγκες - διατροφή - ύπνος - κοινωνικές επαφές).
- Το δεύτερο βήμα είναι η σύνταξη μιας έκθεσης σχετικά με τις ανάγκες και η παροχή συμβουλών σχετικά με μεθόδους ή τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αλληλεπίδραση και την καλύτερη υποστήριξη του παιδιού.
- Το τρίτο βήμα είναι ο καθορισμός ενός σχεδίου δράσης για το παιδί που θα ενθαρρύνει την ανάπτυξή του και θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του.
- Το τελευταίο βήμα είναι η υλοποίηση του σχεδίου, η οποία γίνεται με την από κοινού συνεργασία του/της συμβούλου, των φροντιστών/στριών και των γονέων

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Πραγματοποιούνται τακτικές συναντήσεις, όποτε κρίνεται αναγκαίο, για την αξιολόγηση και την προσαρμογή του σχεδίου δράσης. Η ποιότητα των αποτελεσμάτων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συμμετοχή των

γονέων και των άλλων φροντιστών/στριών που πλαισιώνουν την οικογένεια.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Η ευημερία του παιδιού αυξάνεται, η ομάδα των επαγγελματιών και οι γονείς αισθάνονται ότι λαμβάνουν την υποστήριξη που χρειάζονται.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΑΛΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Οι βασικές ποιοτικές υπηρεσίες από τα πρώτα χρόνια της ζωής οδηγούν σε διαρκή, θετικό αντίκτυπο στην κοινωνική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη του παιδιού και, μετέπειτα, στις σχολικές επιδόσεις. Σε γενικές γραμμές, οι οικογένειες που ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές χρησιμοποιούν λιγότερο τις υπηρεσίες παιδικής φροντίδας. Σε ορισμένες γειτονιές, ο κίνδυνος στέρησης αφορά ένα στα τέσσερα βρέφη και νήπια που έχουν λιγότερες ευκαιρίες από τότε που γεννήθηκαν, γεγονός που σημαδεύει τη ζωή τους. Το πρόγραμμα Κοαλα στοχεύει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου μέσω μιας σύμπραξης βασικών υπηρεσιών παιδικής φροντίδας και υποστήριξης της οικογένειας με βάση τη γειτονιά.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το Κοαλα εστιάζει σε ευάλωτες οικογένειες με παιδιά από 9 μηνών έως 3 ετών που ζουν σε συγκεκριμένες υποβαθμισμένες γειτονιές. Στις κατευθυντήριες οδηγίες του προγράμματος (που συντάχθηκαν από [την Kind&Gezin](#)), μια οικογένεια ορίζεται ως ευάλωτη, όταν λαμβάνει χαμηλή βαθμολογία σε τρία (ή περισσότερα) από τα κριτήρια στέρησης που αναφέρονται παρακάτω:

- Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα·
- Επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων·
- Ανάπτυξη των παιδιών·

- Κατάσταση απασχόλησης των γονέων·
- Στεγαστική κατάσταση·
- Ψυχική και σωματική υγεία των μελών της οικογένειας.

Οι οικογένειες είτε προσέρχονται στις δραστηριότητες επειδή γνωρίζουν το κέντρο κοινότητας είτε παραπέμπονται σε αυτό από κοινωνικούς εταίρους, όπως νοσηλεύτριες ή γιατρούς στο Kind&Gezin, το τοπικό σχολείο, το προσωπικό του κέντρου κοινότητας, τα κοινοτικά κέντρα υγείας, την Caritas International και πρωτοβουλίες ημερήσιας φροντίδας.

Όπως αναφέρθηκε, οι γονείς είναι ευπρόσδεκτοι να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα Koala από την περίοδο της εγκυμοσύνης της μητέρας έως την ηλικία των 3 ετών του παιδιού τους. Το εν λόγω πρόγραμμα παρέχει «ολοκληρωμένες υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης» μέσω της οργάνωσης ενός προσβάσιμου σημείου επαφής για τις οικογένειες, καθώς και εβδομαδιαίων δραστηριοτήτων για παιδιά και γονείς (πλούσιο και δυναμικό περιβάλλον μάθησης). Με τη συμμετοχή στις δραστηριότητες του Koala μπορεί να αναπτυχθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, από την οποία μπορεί να δημιουργηθεί μια γέφυρα προς άλλους τομείς της ζωής: προληπτική υγειονομική περίθαλψη, προσχολική εκπαίδευση, κοινοτική εργασία και δραστηριότητες για παιδιά, πολιτισμός, ευκαιρίες εξάσκησης της ολλανδικής γλώσσας, απασχόληση, εκπαιδευτικές ευκαιρίες κ.λπ. Οι οικογένειες μπορούν να ξεναγηθούν σε αυτές τις εγκαταστάσεις δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην παιδική φροντίδα και την κοινοτική εργασία.

Το Koala project προσφέρει επίσης πρόσθετες δραστηριότητες (όχι σε εβδομαδιαία βάση). Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν επισκέψεις στην τοπική βιβλιοθήκη, εξερεύνηση διαφορετικών παιδικών χαρών στην περιοχή, συμμετοχή σε αθλητικές εκδηλώσεις γονέων-παιδιών, επισκέψεις στο τοπικό κέντρο υγείας, συμμετοχή ή διευκόλυνση σε αισθητηριακή θεραπεία (μηνιαία δραστηριότητα). Κάθε δραστηριότητα είναι προσεκτικά σχεδιασμένη ώστε να περιλαμβάνει διάφορους τομείς εμπειρίας του [παιδαγωγικού πλαισίου MeMoQ](#): εγώ και οι άλλοι/λες, σώμα και κίνηση, επικοινωνία και έκφραση και εξερεύνηση του κόσμου. Οι δραστηριότητες στηρίζονται στην εκπαιδευτική φιλοσοφία και την παιδαγωγική της [προσέγγισης Reggio Emilia](#) που χρησιμοποιεί αυτοκατευθυνόμενη, βιωματική μάθηση σε περιβάλλοντα με γνώμονα τη σχέση.

Πολλές από τις οικογένειες που επισκέπτονται το Koala μιλούν διαφορετικές γλώσσες στο σπίτι και οι περισσότεροι γονείς έχουν πολύ λίγες ή καθόλου γνώσεις της ολλανδικής γλώσσας. Για τον λόγο αυτό, το πρόγραμμα περιλαμβάνει στοιχεία που ενεργοποιούν τη χρήση της ολλανδικής γλώσσας, χωρίς όμως να παραγνωρίζεται η σημασία της γλώσσας ή των γλωσσών των γονέων τους

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο ΚΟΑΛΑ, επιδιώκεται η επίτευξη των ακόλουθων αποτελεσμάτων:

- Μεγιστοποίηση των ευκαιριών ανάπτυξης για τα μικρά παιδιά μέσω ενός εμπλουτισμένου περιβάλλοντος και της ένταξης/συμπερίληψης (MEMOQ).
- Διεύρυνση του δικτύου των ευάλωτων οικογενειών, ώστε να χρησιμοποιούν συνειδητά τις πηγές στήριξης και τις οργανώσεις υποστήριξης στο περιβάλλον τους.
- Αύξηση της ανθεκτικότητας των γονέων, ώστε να βιώσουν την επιτυχία σε διάφορους τομείς της ζωής και να αποκτήσουν και να αξιοποιήσουν ευκαιρίες ανάπτυξης για τους ίδιους και τα παιδιά τους.

Απώτερος στόχος του Koala είναι να παρέχει στα παιδιά (και κατ' επέκταση στους ενήλικες και σε όλη την οικογένεια) κάθε ευκαιρία για ανάπτυξη, ώστε να μπορέσουν να εξελιχθούν σε ανθεκτικούς ενήλικες. Το προσωπικό εργάζεται για την ενδυνάμωση όλων των μελών της οικογένειας και τα βοηθά να αναπτύξουν ένα ευρύ και ισχυρό δίκτυο στο οποίο να μπορούν να στηριχθούν.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Ασχολείται με τα δικαιώματα των παιδιών παρέχοντας στήριξη στους γονείς.
- ✓ Συνεργάζεται με την κοινότητα.
- ✓ Προσφέρει ολοκληρωμένες, ολιστικές και βασισμένες στις ανάγκες υπηρεσίες.
- ✓ Κάθε χρόνο, το πρόγραμμα Koala απευθύνεται σε όλο και περισσότερες οικογένειες τόσο για ατομική υποστήριξη όσο και για ομαδικές δραστηριότητες.

- ✓ Συνεχίζει να παρακολουθεί τις ευάλωτες οικογένειες μέχρι να συνεχιστεί η παροχή άλλης βοήθειας ή να δημιουργηθεί ένα άτυπο δίκτυο εντός του οποίου η οικογένεια μπορεί να λάβει ουσιαστική στήριξη.

Για περισσότερες πληροφορίες:

<https://vbjk.be/nl/projecten/koala-kind-en-ouderactiviteiten-voor-lokale-armoedebestrijding>

Προσέγγιση Reggio Emilia:

<https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/valori-en/>

ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ADHD Support Group)

<https://www.eseng.nl/>

ΣΤΟΧΟΙ

Η ADHD Support Group δημιουργήθηκε με στόχο να φέρει σε επαφή γονείς από το εξωτερικό που ζουν στις Κάτω Χώρες και φροντιστές/στριες παιδιών που έχουν διαγνωστεί με ΔΕΠ/ΔΕΠΥ ή παιδιών για τα οποία μπορεί να υπάρχει το ενδεχόμενο ΔΕΠ/ΔΕΠΥ, αλλά δεν έχει ακόμη διαγνωστεί.

Πλέον αποτελεί μέλος της ομάδας ESENG - EXPAT SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS GROUP.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η ESENG - EXPAT SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS GROUP είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ δύο Ομάδων Υποστήριξης Γονέων για οικογένειες ομογενών, οι οποίες δραστηριοποιούνται στις Κάτω Χώρες εδώ και αρκετά χρόνια: AAOF - AUTISM ASSOCIATION FOR OVERSEAS FAMILIES και ADHD SUPPORT GROUP.

Η ADHD Support Group διοργανώνει τακτικά πρωινές συναντήσεις για καφέ, περίπου μία φορά το μήνα, στις οποίες γονείς και φροντιστές/στριες μπορούν να συζητήσουν σε άτυπη βάση θέματα που αφορούν τη

ΔΕΠ/ΔΕΠΥ. Οι ομάδες είναι συνήθως ολιγομελείς και τα θέματα που συχνά συζητούνται περιλαμβάνουν την εναντιωματική συμπεριφορά, τη φαρμακευτική αγωγή, τα προβλήματα στο σχολείο και τη δυναμική της οικογένειας. Επιπλέον, ο οργανισμός προσκαλεί κατά διαστήματα έναν/μία ομιλητή/τρια για να μιλήσει στην ομάδα σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα. Οι συναντήσεις αυτές είναι διαθέσιμες για κάθε άτομο που επιθυμεί να τις παρακολουθήσει, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση, αν και μερικές φορές ενδεχομένως να υπάρχει μια μικρή χρέωση, όταν υπάρχει προσκεκλημένος/νη ομιλητής/τρια.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η ομάδα αυτή ιδρύθηκε το 2009 και έκτοτε αναπτύσσεται σταθερά. Αποτελεί μια όλο και περισσότερο σημαντική πηγή υποστήριξης για οικογένειες που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση. Στόχος της είναι να συνεχίσει να αναπτύσσεται και να εξελίσσεται δίνοντας μια χείρα βοήθειας σε αυτές τις οικογένειες που μερικές φορές βρίσκονται σε πλήρη απόγνωση.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Η ομάδα συνδέει γονείς παιδιών με αναπηρία από διαφορετικές χώρες και περιβάλλοντα.
- ✓ Είναι συμπεριληπτική και διαθέσιμη για όλους/λες.
- ✓ Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται σε ασφαλές περιβάλλον και σε μικρές ομάδες που βοηθούν τους γονείς να ενταχθούν σε αυτές.
- ✓ Ο δικτυακός τόπος παρέχει συνδέσμους (links) σε εκπαιδευτικό υλικό που έχει αναπτυχθεί από ειδικούς

ΑΚΤΙΔΑ: ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

<https://aktidacy.org/>

AIMS

Απώτερος στόχος του Κέντρου ΑΚΤΙΔΑ είναι η προώθηση μιας κοινωνίας στην οποία τα παιδιά με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα και έχουν την απαραίτητη υποστήριξη από το κράτος και το κράτος πρόνοιας της χώρας. Απευθύνεται σε:

- Γονείς ή κηδεμόνες παιδιών που έχουν διαγνωστεί με ΔΑΦ από 0 έως 5 ετών.
- Φροντιστές/στριες ή λειτουργούς υγείας σε περίπτωση που το παιδί διαμένει σε οποιαδήποτε κλειστή δομή.
- Παιδιά που έχουν διαγνωστεί με ΔΑΦ μέχρι την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το Κέντρο ΑΚΤΙΔΑ προσφέρει ολοκληρωμένες υπηρεσίες που περιλαμβάνουν την υποστήριξη των γονέων, των οικογενειών και του περιβάλλοντος που υποδέχεται το παιδί, καθώς και την υποστήριξη του ίδιου του παιδιού. Ωστόσο, για να δικαιούται κάποιος/ποια να λάβει υπηρεσίες από το Κέντρο, θα πρέπει να έχει επίσημη σαφή διάγνωση ότι το παιδί του/της έχει διαγνωστεί με ΔΑΦ ή έχει χαρακτηριστικά που παραπέμπουν σε ΔΑΦ από εγκεκριμένο/η παιδοψυχίατρο ή παιδονευρολόγο ιδιωτικού ή δημόσιου φορέα. Χρηματοδοτείται από την Κυπριακή Δημοκρατία και το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Το κέντρο ΑΚΤΙΔΑ προσφέρει ποικίλες υπηρεσίες, αλλά οι κύριες δραστηριότητες του είναι οι εξής:

- Παρέχει υποστήριξη στους γονείς σε συνεργασία με τους/τις θεραπευτές/τριες του κέντρου.
- Στηρίζει τις οικογένειες και το υποστηρικτικό περιβάλλον του παιδιού, ώστε να μπορούν να διαχειριστούν τις δυσκολίες που έχουν προκύψει ή ενδέχεται να προκύψουν, αναπτύσσοντας παράλληλα νέες δεξιότητες και γνώσεις γύρω από τα θέματα του αυτιστικού φάσματος.

- Βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες και ικανότητες με στόχο την επιτυχή ένταξη και ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Αξιολογείται και παρακολουθείται από το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες (ΤΚΕΑΑ).

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Προσφέρει σπουδαία καθοδήγηση και υποστήριξη στις οικογένειες και στα παιδιά.
- ✓ Παρέχει στους γονείς εκτενείς γνώσεις σχετικά με τις διαταραχές του φάσματος του αυτισμού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από τους εκπροσώπους 17 ελληνικών νηπιαγωγείων (16 δημόσιων και 1 ιδιωτικού), καθώς και από 2 εκπαιδευτικούς φορείς του Υπουργείου Παιδείας.

Το γεγονός ότι το περιεχόμενο της ΑΚΤΙΔΑΣ ήταν διαθέσιμο στα ελληνικά, βοήθησε στην εφαρμογή της καλής πρακτικής με τους συμμετέχοντες. Οι συντονιστές έκαναν μια εισαγωγή σχετικά με τη σημασία της συνεργασίας με τους γονείς/κηδεμόνες για την ευημερία των παιδιών. Στη συνέχεια, συζητήθηκαν η προσέγγιση και οι υπηρεσίες της ΑΚΤΙΔΑΣ και οι συμμετέχοντες είχαν μια συζήτηση σχετικά με τη σημασία της υποστήριξης των γονέων/κηδεμόνων των παιδιών σε αυτό το δύσκολο ταξίδι. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες ήταν επίσης γονείς και ένα ζευγάρι είχε ένα παιδί με ΔΦΑ, γεγονός που βοήθησε στην εφαρμογή αυτής της καλής πρακτικής, καθώς μοιράστηκαν τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν.

Οι επαγγελματίες που συμμετείχαν σε αυτή την καλή πρακτική αξιολόγησαν ιδιαίτερα τη χρησιμότητά της για την αντιμετώπιση αυτού του δύσκολου θέματος με τους γονείς/κηδεμόνες. Είναι σημαντικό να υπάρχει

υποστήριξη στα πρώτα βήματα αυτής της διαδικασίας συζήτησης ευαίσθητων θεμάτων. Είναι ένα χρήσιμο και πολύτιμο εργαλείο που μπορεί να υποστηρίξει πολλαπλές ομάδες, ξεκινώντας από τους γονείς/κηδεμόνες και συμπεριλαμβάνοντας τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς. Εκτίμησαν τη σοβαρότητα και τον επαγγελματικό τρόπο με τον οποίο παρασχέθηκαν οι πληροφορίες, που χρειάζονται οι γονείς/κηδεμόνες.

Αναφέρθηκε ότι αυτή η καλή πρακτική μπορεί να είναι απελευθερωτική για τους γονείς που μόλις έλαβαν τη διάγνωση του παιδιού τους και να τους δώσει κάποια επιβεβαίωση.

ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ («TIME FOR PARENTS») – ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Οι δραστηριότητες διεξήχθησαν στο νηπιαγωγείο Przedszkole nr 10 στην πόλη

Nysa

<https://p10nysa.szkolnastrona.pl/p,1167,czas-dla-rodzica-grupa-wsparcia>

ΣΤΟΧΟΙ

Στόχος των δράσεων ήταν η υποστήριξη των γονέων, η παροχή συναισθηματικής βοήθειας για την αντιμετώπιση δυσκολιών, καθώς και η ανάπτυξη γονεϊκών δεξιοτήτων και η ένταξη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Είναι μια ανοιχτή ομάδα στην οποία μπορούν να ενταχθούν όσοι/σες ενδιαφέρονται σε κάθε στάδιο της εργασίας τους. Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται μία φορά τον μήνα την ίδια ώρα το απόγευμα και στον ίδιο χώρο. Παρέχεται φροντίδα στα παιδιά των γονέων που συμμετέχουν στη συνάντηση. Πρόκειται για μια επίσημη ομάδα, τη λειτουργία της οποίας αναλαμβάνει το νηπιαγωγείο. Επικεφαλής της ομάδας είναι οι υπάλληλοι του παιδικού σταθμού που διαθέτουν τις κατάλληλες ικανότητες. Οι λεπτομέρειες των θεμάτων που συζητούνται στις συναντήσεις καθορίζονται από τα μέλη της ομάδας και την κατάσταση της ομάδας. Οι συζητήσεις είναι εμπιστευτικές - τίποτα από όσα λέγονται και γίνονται σε μια συνάντηση δεν πρέπει να συζητείται εκτός. Το πρόγραμμα

των συναντήσεων δημοσιεύεται στον ιστότοπο του νηπιαγωγείου (μαζί με τις πληροφορίες για την πρωτοβουλία Χρόνος για τους γονείς), όμως τα θέματα παραμένουν εμπιστευτικά. Οι συναντήσεις περιγράφονται ως χώρος ανταλλαγής εμπειριών γονέων, συμπεριλαμβανομένης της ανατροφής παιδιού με αναπηρία, με τη βοήθεια ψυχολόγου, χώρος ανακούφισης από το άγχος της καθημερινότητας, βελτίωσης των γονεϊκών δεξιοτήτων και ένταξης των γονέων με τη δημιουργία σχέσεων που μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία «μιας αλυσίδας υποστήριξης» και στην ανταλλαγή χρήσιμων πληροφοριών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η πρωτοβουλία προφανώς βοήθησε τους γονείς. Το νηπιαγωγείο θεώρησε την ιδέα ωφέλιμη και αποτελεσματική. Η διοργάνωση συναντήσεων για γονείς υγιών και ανάπηρων παιδιών είναι μια θαυμάσια εφαρμογή σε επίπεδο ένταξης και συμπερίληψης. Η ομάδα λειτουργεί με επιτυχία. Ο αριθμός των αιτήσεων για μια θέση στο νηπιαγωγείο είναι κάθε χρόνο ολοένα και μεγαλύτερος και οι γονείς δείχνουν ικανοποιημένοι.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Σε πολλά νηπιαγωγεία λειτουργούν ομάδες υποστήριξης για γονείς παιδιών με αναπηρία. Οι γονείς επιβαρύνονται σε μεγάλο βαθμό με τις υποχρεώσεις, τις δυσκολίες και τα προβλήματα που συνεπάγεται ο γονεϊκός τους ρόλος. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η δημιουργία χωριστών ομάδων υποστήριξης για τους γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες, συμβάλλει στην αποξένωση και την απομάκρυνσή τους από την αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους. Αντίθετα, η δημιουργία μιας ομάδας υποστήριξης για όλους τους γονείς επιτρέπει την ανάπτυξη της αίσθησης του «ανήκειν» σε μια μεγαλύτερη κοινότητα. Βοηθά, μεταξύ άλλων, στο να βάλει κανείς τον εαυτό του στη θέση ενός γονέα παιδιού με αναπηρία λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Εξάλλου, κάθε γονέας έχει κάποιο πρόβλημα με το παιδί του. «Είμαστε όλοι/λες διαφορετικοί/κές, είμαστε όλοι/λες ίδιοι/διες».

Μόλις εδραιωθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των μελών της ομάδας, μπορούν να προταθούν διάφορα θέματα. Αφού τροποποιηθούν ή απορριφθούν από την ομάδα, θα προκύψει μια ημερήσια διάταξη. Αρχικές προτάσεις: κρίσεις και κίνδυνοι στην οικογένεια, αίσθημα εξουθένωσης, οι φόβοι των γονέων, πώς μπορώ να χαλαρώσω από την υποχρέωση να φροντίζω συνεχώς το παιδί μου, πώς μαθαίνουν και βιώνουν τον κόσμο τα υγιή και τα ανάπηρα παιδιά, το πρόβλημα της μοναξιάς κ.λπ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από το προσωπικό τριών σχολείων στις Βρυξέλλες και επίσης από προπονητές ένταξης που εργάζονται στην περιοχή της Φλάνδρας στο Βέλγιο. Η δραστηριότητα αξιολογήθηκε ως πολύ καλή για τους γονείς που έχουν ανάγκη να ανταλλάσσουν και να συζητούν μεταξύ τους ευαίσθητα θέματα. Αναφέρθηκε ότι επί του παρόντος υπάρχουν αρκετές στιγμές αλληλεπίδρασης με τους γονείς των παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο, αλλά είναι περισσότερο επικεντρωμένες στα παιδιά. Αυτή η δραστηριότητα θα μπορούσε να αποτελέσει έναν καλό χώρο για τους γονείς να συζητήσουν τα δικά τους θέματα και να αμφισβητήσουν την απομόνωση.

Τονίστηκε η σημασία της εξεύρεσης κατάλληλων στιγμών για τέτοιες συναντήσεις, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος οι γονείς να μην έχουν το χρόνο να τις παρακολουθήσουν. Οι περισσότεροι γονείς είναι εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης και μπορεί να είναι πολύ απασχολημένοι για να συμμετάσχουν στη δραστηριότητα.

Μια άλλη κοινή ανησυχία αφορούσε το ρόλο του συντονιστή. Η πιθανή ύπαρξη κάποιου εξωτερικού προσώπου - ενός εκπαιδευμένου συντονιστή, κατά προτίμηση ψυχολόγου, που θα εξασφάλιζε την αποτελεσματικότητα της ομάδας υποστήριξης - θα αποτελούσε στοιχείο βελτίωσης σε σχέση με την αρχική πρακτική. Ωστόσο, παρουσιάστηκαν ορισμένα καλά παραδείγματα ήδη υφιστάμενων πρακτικών. Για παράδειγμα, ο οργανισμός Magenta στη Φλάνδρα, που συνδέεται με το Πανεπιστήμιο του Leuven, ο οποίος ξεκίνησε αρχικά ως εργαστήρια για να βοηθήσει τους γονείς να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της γονεϊκότητας, με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκε σε ένα χώρο για τους γονείς που μοιράζονται εμπειρίες, παρέχουν υποστήριξη και ανταλλάσσουν πολύτιμες γνώσεις. Οι ομάδες υποστήριξης προορίζονταν αρχικά για γονείς παιδιών ηλικίας 1 έως 6 ετών, αλλά επεκτάθηκαν ώστε να συμπεριλάβουν και γονείς εφήβων.

Πέρα από τα θετικά σχόλια, επισημάνθηκαν οι δυσκολίες για τη συμμετοχή των γονέων γενικά. Η υλοποίηση μιας τέτοιας ομάδας υποστήριξης μπορεί να μην είναι εύκολη λόγω των ευαίσθητων και λεπτών θεμάτων που εμπλέκονται. Εκφράστηκαν επίσης ανησυχίες σχετικά με τη δυσκολία των εκπαιδευτικών να θέσουν όρια και να καθορίσουν την έκταση της εμπλοκής τους στη ζωή των γονέων. Τονίστηκε ότι ορισμένοι γονείς μπορεί να μην αναγνωρίζουν καν ανοιχτά την αναπηρία του παιδιού τους, οπότε μπορεί να είναι πρόκληση η διεξαγωγή τέτοιων συζητήσεων. Επίσης, αναφέρθηκε ότι οι μηνιαίες συναντήσεις μπορεί να είναι πολύ συχνές για πρακτική εφαρμογή.

ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ

Μια οικογενειακή γιορτή που διοργανώθηκε από το Νηπιαγωγείο Ένταξης Przedszkole Integracyjne στην πόλη Namysłów.

<https://pinamyslow.szkolnastrona.pl/a,669,festyn-rodziny-2022>

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος στόχος της γιορτής ήταν να δώσει σε όλη την κοινότητα του νηπιαγωγείου την ευκαιρία να περάσει χρόνο με ενεργό και δημιουργικό τρόπο και να διασκεδάσει. Οι αναλυτικοί στόχοι ήταν οι εξής: συνεργασία των φορέων του νηπιαγωγείου στην εκπαιδευτική διαδικασία, δημιουργία σωστών φιλοκοινωνικών συμπεριφορών, προώθηση ενεργητικών μορφών ελεύθερου χρόνου σε εξωτερικούς χώρους, ένταξη των τοπικών κοινωνιών στις δράσεις για τα παιδιά και τις οικογένειες που περνούν χρόνο μαζί.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Τα παιδιά έφτασαν στη γιορτή με τις οικογένειές τους (π.χ. θείους, θείες, παππούδες και γιαγιάδες). Το παιχνίδι της λαχειοφόρου αγοράς με τόμπολα είχε μεγάλη απήχηση. Υπήρχαν πολλά ενδιαφέροντα δρώμενα: μακιγιάζ, ζωντανές μεγάλες μασκότ, φουσαλίδες, μπαλόνια, έκθεση πυροσβεστικών οχημάτων και περιπολικών. Η «ρίψη νερού» με την πυροσβεστική μάνικα ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής (υπό την επίβλεψη πυροσβεστών). Πολλοί ποδηλάτες και ποδηλάτισσες ήρθαν στην αυλή του νηπιαγωγείου, όπου μπορούσε κανείς να κοιτάξει ή να καθίσει πάνω στις σέλες των ποδηλάτων. Υπήρχαν επίσης φουσκωτές τσουλήθρες και ζωγραφική προσώπου (face-painting). Για τους γονείς, υπήρχαν παιχνίδια συμπερίληψης. Ο πάγκος με τα κέικ και τα γλυκά που είχαν ετοιμάσει οι μαμάδες, οι γιαγιάδες και οι μπαμπάδες είχε μεγάλη επισκεψιμότητα. Παράλληλα, υπήρχε ένας γαστρονομικός πάγκος με φρουτοσαλάτες και λουκάνικα σχάρας που σερβίρονταν από τους μπαμπάδες. Ακόμη, προσφέρονταν καφέδες, χυμοί φρούτων και παγωτό. Τέλος, είχε στηθεί ένα μικρό περίπτερο κηπουρικής, όπου οι επισκέπτες/πτριες είχαν τη δυνατότητα να αγοράσουν φυτά για τον κήπο τους.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι γονείς έδειξαν ότι μπορούν να διασκεδάσουν μαζί με τα παιδιά τους και να περάσουν ενεργά τον ελεύθερο χρόνο τους. Σχετικά στιγμιότυπα καταγράφηκαν σε φωτογραφίες.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Οι δραστηριότητες εξελίχθηκαν ομαλά λόγω της άρτιας οργάνωσης. Αυτή η σφαίρα, που είναι κρυφή από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες, είναι ένας χώρος για τη δημιουργία καλών σχέσεων όπου δεν γίνονται διακρίσεις μεταξύ γονέων υγιών παιδιών και γονέων παιδιών με αναπηρία. Μερικές φορές, οι γονείς παιδιών με αναπηρία παρατηρούν ότι όχι μόνο έχουν πολλές δεξιότητες και ενδιαφέροντα, αλλά αποτελούν πολύτιμο κομμάτι μιας ευρύτερης κοινότητας. Οι μητέρες παιδιών με και χωρίς αναπηρία μπόρεσαν να κάνουν με μεγάλη επιδεξιότητα το μακιγιάζ στα παιδιά και όλα τα παιδιά συμμετείχαν στη δραστηριότητα με προθυμία. Η προετοιμασία των πάγκων/περιπτέρων αφέθηκε στους γονείς, αλλά, όπως και σε όλη την εκδήλωση, δόθηκε έμφαση στη δημιουργία μικτών ομάδων (γονείς υγιών παιδιών και παιδιών με αναπηρία). Τα παιχνίδια που απευθύνονται σε ενήλικες θα πρέπει να διεξάγονται υπό επίβλεψη, ενώ ο/η παιδαγωγός θα πρέπει να μεριμνά για τον σχηματισμό μικτών ομάδων και να τους αφήνει να ξεπερνούν τις δυσκολίες μαζί. Είναι εύκολο να δημιουργηθεί μια ομάδα για τον γόρδιο δεσμό και μια σχεδία.

<https://www.spogle.pl/7-zabaw-integracyjnych-dla-doroslych/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Προσεγγίσεις και στρατηγικές για την ενθάρρυνση της ανοιχτής συζήτησης και του διαλόγου στον χώρο εργασίας και τη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων στα οποία το προσωπικό ΠΕΦ θα αισθάνεται ελεύθερο να εκφράζει απορίες και να ζητά βοήθεια για την αντιμετώπιση προκλήσεων και την ανταλλαγή εμπειριών και δεξιοτήτων σε σχέση με την εργασία με παιδιά με νοητική αναπηρία

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ («THE PYRAMID MODEL»)

Καλή πρακτική που προτείνεται από το IDEA (The Individuals with Disabilities Education Act, ΗΠΑ)

<https://www.brandywineschools.org/cms/lib/DE50000195/Centricity/Domain/1672/Best%20Practices%20in%20Preschool%20and%20Kindergarten%20Inclusion.pdf>

ΣΤΟΧΟΙ

Φιλοδοξεί να εξασφαλίσει ενταξιακά/συμπεριληπτικά περιβάλλοντα για παιδιά με αναπηρίες σε όλα τα προγράμματα των νηπιαγωγείων. Το "IDEA" παρέχει επίσης υποστήριξη για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στις μονάδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (K-12) μέσω της απαίτησης για το λιγότερο περιοριστικό περιβάλλον (LRE).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι πολιτικές συμπερίληψης του IDEA, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Κογκρέσο των ΗΠΑ, στηρίζονται σε ένα στιβαρό σώμα ερευνών που αποδεικνύουν ότι η συμπερίληψη ενισχύει την πρόσβαση των παιδιών με αναπηρίες σε υψηλής ποιότητας προγράμματα σπουδών και οδηγίες, οδηγώντας σε βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων και της κοινωνικής δέσμευσης. Η ένταξη των παιδιών με αναπηρία στην προσχολική εκπαίδευση βελτιώνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού, όπως η επίγνωση του γραπτού λόγου και ο προφορικός λόγος, και τους παρέχει ευκαιρίες για κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους/κες, οι οποίες ευνοούν την ανάπτυξη τόσο των γλωσσικών όσο και των κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι συστάσεις για την αύξηση της συμπερίληψης στα πλαίσια της προσχολικής εκπαίδευσης σε τοπικό επίπεδο περιλαμβάνουν τα εξής:

- Συνεργασία με τις οικογένειες·
- Τήρηση της νόμιμης παροχής υποστήριξης και υπηρεσιών σε περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς·
- Αξιολόγηση και βελτίωση της ποιότητας της ένταξης στα προγράμματα προσχολικής ηλικίας·
- Επανεξέταση και τροποποίηση της κατανομής πόρων·
- Ενίσχυση της επαγγελματικής ανάπτυξης·
- Καθιέρωση της κατάλληλης δομής στελέχωσης και ενίσχυση της συνεργασίας του προσωπικού μέσω δραστηριοτήτων ομαδικού πνεύματος ή δραστηριοτήτων για την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης·
- Εξασφάλιση πρόσβασης σε εξειδικευμένη υποστήριξη·
- Ανάπτυξη επίσημων συνεργασιών με κοινοτικούς εταίρους.

Ωστόσο, τα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης μπορούν να παρέχουν παρεμβάσεις στο πλαίσιο ενός πολυεπίπεδου συστήματος υποστήριξης (MTSS). Οι βασικές αρχές MTSS για τα νηπιαγωγεία είναι οι ακόλουθες:

- Προδιαγραφές ενός πολυεπίπεδου συστήματος υποστήριξης·
- Έγκαιρη παροχή υποστήριξης ή σκόπιμη διδασκαλία/φροντίδα με επαρκή ένταση για την προώθηση θετικών αποτελεσμάτων και την πρόληψη μεταγενέστερων προβλημάτων·
- Χρήση των δεδομένων των παιδιών για την ενημέρωση της διδασκαλίας και των πρακτικών φροντίδας που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών·
- Χρήση ερευνητικά τεκμηριωμένων και επιστημονικά επικυρωμένων πρακτικών στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Τα προγράμματα νηπιαγωγείων χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο μοντέλα MTSS για να διαφοροποιήσουν την κάλυψη των διαφορετικών μαθησιακών αναγκών των παιδιών και να διευκολύνουν την ένταξη των παιδιών με αναπηρίες. Το Μοντέλο της Πυραμίδας σχεδιάστηκε ειδικά για την παροχή ενός μοντέλου MTSS με στόχο τη συμπεριφορική υποστήριξη στα νηπιαγωγεία. Τα παιδιά με αναπηρίες που συμμετείχαν σε συμπεριφορικές παρεμβάσεις με τη χρήση του Μοντέλου της Πυραμίδας παρουσίασαν μείωση των προβληματικών συμπεριφορών και βελτίωση της δέσμησης.

Το Μοντέλο της Πυραμίδας για το Πολυεπίπεδο Σύστημα Υποστήριξης (MTSS) στην Προσχολική Εκπαίδευση έχει ως εξής:

- Εντατικές παρεμβάσεις·
- Στοχευμένη κοινωνική συναισθηματική υποστήριξη·
- Υποστηρικτικά περιβάλλοντα υψηλής ποιότητας·
- Ενθαρρυντικές και ανταποδοτικές σχέσεις φροντίδας

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

- ✓ Η πρακτική μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί σε διάφορες σχολικές βαθμίδες.
- ✓ Αναδεικνύεται η σημασία των σχέσεων φροντίδας σε διαφορετικά πλαίσια.
- ✓ Εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε εξειδικευμένη και εξατομικευμένη υποστήριξη.
- ✓ Προωθείται η βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ οικογένειας και σχολείου

ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης:

https://eclass.uth.gr/modules/document/file.php/ECE_U_2021/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B5%CF%82/%CE%9C%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%209-%20%CE%94%CE%B9%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος στόχος της πρακτικής είναι η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών και άλλων ειδικών που εργάζονται με παιδιά με νοητική υστέρηση στο σχολικό περιβάλλον, έτσι ώστε κάθε μέλος του προσωπικού να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών. Το προσωπικό θα ανταλλάσσει γνώσεις και εμπειρίες και θα αντιμετωπίζει κοινές δυσκολίες. Υπό αυτό το πρίσμα, το προσωπικό θα θέσει κοινούς εκπαιδευτικούς στόχους για τα παιδιά και θα βελτιώσει την εκπαίδευση των παιδιών και την ένταξή τους στο σχολικό περιβάλλον.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι διεπιστημονικές συναντήσεις στο σχολικό περιβάλλον αναφέρονται στη συνεργασία επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων για τη βελτίωση της εκπαίδευσης, της ένταξης και της φροντίδας των παιδιών με νοητική αναπηρία. Αναφέρεται επίσης ως «η ομάδα γύρω από το παιδί» και διαμορφώνεται με βάση τις ανάγκες κάθε παιδιού. Έτσι, η ομάδα μπορεί να απαρτίζεται από δύο ή περισσότερα άτομα. Μέλη μιας ομάδας μπορεί να είναι ο/η εκπαιδευτικός, ο/η ψυχολόγος, ο/η λογοθεραπευτής/τρια, ο/η εργοθεραπευτής/τρια, ο/η φυσικοθεραπευτής/τρια, ο/η κοινωνικός/κή λειτουργός, ο/η σχολικός/κή νοσηλεύτης/τρια, ο/η μουσικοθεραπευτής/τρια και ο γονέας ή οι γονείς του παιδιού. Κανένας/μία επαγγελματίας από μόνος/νη του/της δεν διαθέτει τις γνώσεις και τους πόρους για να εκπαιδεύσει τα παιδιά με νοητική αναπηρία. Η διάρκεια και η συχνότητα των συναντήσεων εξαρτώνται από την απόφαση που λαμβάνει η ομάδα των εργαζόμενων στο σχολικό περιβάλλον συνολικά.

Συμβουλές/Παραδείγματα για τη διευκόλυνση της διαδικασίας (μπορούν να προσαρμοστούν σε κάθε εθνικό πλαίσιο με βάση διαφορετικούς πόρους ή προσεγγίσεις):

- Μετά από μια συνάντηση εκπαιδευτικών-γονέων, ο/η επαγγελματίας ΠΕΦ μπορεί να προτείνει ένα πρόγραμμα συναντήσεων και πιθανών δραστηριοτήτων που θα υλοποιηθούν.
- Ο/Η επαγγελματίας μπορεί να προτείνει θέματα για συζήτηση με το παιδί για την προώθηση των αναγκών του.
- Οι συναντήσεις μπορούν να υλοποιηθούν στο σχολείο και σε επικοινωνία με τους γονείς για ευκολότερο προγραμματισμό.
- Άλλοι/λες συμμετέχοντες/χουσεσ εκτός από τους γονείς/κηδεμόνες μπορούν να συναντηθούν με τους/τις επαγγελματίες που υποστηρίζουν το παιδί.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, καθώς και με επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων, μπορεί να επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα για την εκπαίδευση και την ένταξη των παιδιών.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Εύκολη οργάνωση και υλοποίηση με χαμηλό κόστος.
- ✓ Σφαιρική θεώρηση των αναγκών του παιδιού.
- ✓ Ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και κατανόηση της δουλειάς του άλλου.
- ✓ Σχεδιασμός κοινών στόχων.
- ✓ Οι γονείς μπορούν να συμμετέχουν, αλλά δεν είναι οι συντονιστές της ομάδας.
- ✓ Ασφαλέστερα συμπεράσματα και εγκυρότερα αποτελέσματα για θέματα που αφορούν τη βέλτιστη συνεργασία με τα παιδιά και την ένταξή τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από το προσωπικό τριών σχολείων στις Βρυξέλλες και επίσης από προπονητές ένταξης που εργάζονται στην περιοχή της Φλάνδρας στο Βέλγιο. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν έντονο ενδιαφέρον για τη δραστηριότητα αυτή, θεωρώντας την πολύ ελκυστική και σύμφωνη με τις πιο προηγμένες πρακτικές. Ωστόσο, δήλωσαν επίσης ότι απαιτεί χρόνο, σχεδιασμό και συμμετοχή εξωτερικών φορέων, επομένως θα μπορούσε να εξεταστεί περισσότερος χρόνος για την εφαρμογή της. Επίσης, τονίστηκε η ανάγκη να συμμετέχουν οι γονείς ως "εμπειρογνώμονες". Ωστόσο, οι συμμετέχοντες αμφισβήτησαν τον ρόλο των γονέων σε αυτή την περίπτωση, διότι μερικές φορές είναι αυτοί που προβάλλουν αντιρρήσεις στα εξατομικευμένα σχέδια εκπαίδευσης.

Κατά τη γνώμη του προπονητή ένταξης, η δραστηριότητα αυτή είναι μια αξιόπαινη δράση και μια πολύτιμη πολιτική. Ο προπονητής αναγνώρισε την παράδοση εφαρμογής παρόμοιων πρακτικών στη Φλάνδρα και πίστευε ακράδαντα ότι αυτή η προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς είναι ο μόνος δρόμος προς τα εμπρός. Επισημάνθηκε το εμπόδιο των χρονικών περιορισμών και της πιθανής σύγχυσης γύρω από τους ρόλους των διαφόρων επαγγελματιών στη ζωή ενός παιδιού και τονίστηκε η αναγκαιότητα των συνεργατικών προσπαθειών για την υπέρβαση της απομονωμένης εργασίας.

Τονίστηκε ότι η πρακτική αυτή είναι παρόμοια με αυτό που στο Ηνωμένο Βασίλειο ονομάζεται TAC, Team Around the Child (βλ. <https://www.tacinterconnections.com/index.php/tacmodel>). Παρατηρήθηκε ότι αυτό μπορεί να είναι αρκετά χρονοβόρο, αλλά είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο για την ανταλλαγή πληροφοριών και προκλήσεων, αλλά κυρίως για τον καθορισμό κοινών στόχων και σκοπών. Μπορεί να είναι πολύ ωφέλιμο για τα παιδιά με αυτισμό, αλλά και με χαμηλότερες ανάγκες. Προτάθηκε ότι οι διευθυντές θα πρέπει να είναι εκεί για να γνωρίζουν τις ανάγκες από άποψη χρόνου και πόρων. Αναφέρθηκε ότι θα ήταν πολύ καλό για τα σχολεία να υιοθετήσουν μια τέτοια πρακτική, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη ότι το επίπεδο ανταλλαγής με τους επαγγελματίες που παρέχουν πρόσθετη υποστήριξη στα παιδιά είναι σήμερα πολύ χαμηλό.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΕΝΤΑΞΙΑΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Καλή πρακτική που δημοσιεύθηκε από το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

https://www.eduino.gov.mk/nastava/wp-content/uploads/2020/03/priracnik_mk.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Αυτό το εγχειρίδιο έχει ως στόχο να βοηθήσει το προσωπικό εκπαίδευσης και φροντίδας των μονάδων ΠΕΦ στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας στην αντιμετώπιση των αναγκών των παιδιών με αναπτυξιακές δυσκολίες μέσω μιας συνεργατικής προσέγγισης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το Εγχειρίδιο Προώθησης Ενταξιακών Πρακτικών στην Προσχολική Ηλικία, το οποίο δημοσιεύθηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής το 2017, απευθύνεται κυρίως στο προσωπικό εκπαίδευσης και φροντίδας που εργάζεται σε μονάδες ΠΕΦ. Σκοπός του είναι να δημιουργήσει κατευθυντήριες οδηγίες για το προσωπικό, ώστε να εντοπίζει ευκολότερα τις ανάγκες των παιδιών με αναπτυξιακές δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητική αναπηρία, καθώς και να

καταρτίζει ατομικά σχέδια που θα ωφελήσουν τη συνολική ανάπτυξη των παιδιών, την προσαρμογή τους και την ενεργό συμμετοχή τους στις δομές της ΠΕΦ. Το εν λόγω Εγχειρίδιο συνιστά μια προσέγγιση στρατηγικού σχεδιασμού που θα πρέπει να αναλάβει η ομάδα επαγγελματιών που εργάζονται με το παιδί στο πλαίσιο της ΠΕΦ και σε συνεννόηση με τους γονείς του παιδιού. Περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια:

-Στάδιο I: Λειτουργική ανάλυση των αναπτυξιακών δυσκολιών του παιδιού και ανάπτυξη ενός λειτουργικού προφίλ του παιδιού με βάση την ανάλυση SWOT. Στην ανάλυση SWOT, θα πρέπει να καταγράφονται τα «Δυνατά σημεία» του παιδιού, οι «Αδυναμίες» που περιορίζουν την προσαρμογή ή τη συμμετοχή του στην καθημερινή ζωή στη μονάδα ΠΕΦ, οι «Ευκαιρίες», δηλαδή οι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν θετικά την προσαρμογή και τη συμμετοχή του, και οι «Απειλές», δηλαδή οι παράγοντες που θα μπορούσαν να τις θέσουν σε κίνδυνο.

-Στάδιο II: Ανάπτυξη ενός σχεδίου που περιλαμβάνει SMART στόχους (συγκεκριμένους, μετρήσιμους, εφικτούς, σχετικούς και χρονικά προσδιορισμένους) για την υποστήριξη του παιδιού σε τρεις κύριους τομείς (κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, συμμετοχή σε καθημερινές δραστηριότητες στο πλαίσιο της ΠΕΦ και προώθηση της ανεξαρτησίας στην καθημερινή ζωή). Με τη διατύπωση αυτών των στόχων, επιδιώκεται να προσδιοριστεί το επίπεδο της υποστήριξης που απαιτείται από το προσωπικό και άλλα άτομα, όπως συνομήλικοι/κες, γονείς και λοιποί/πές επαγγελματίες.

-Στάδιο III: Συνεχής παρακολούθηση, υποβολή εκθέσεων και προσαρμογή του σχεδίου

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η εφαρμογή αυτής της προσέγγισης, δηλαδή η διαδικασία της ανάλυσης SWOT και της διατύπωσης των στόχων SMART, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία ενός φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών, απόψεων και προοπτικών μεταξύ όλων των σχετικών επαγγελματιών στο πλαίσιο της ΠΕΦ, οι οποίοι/ες έρχονται σε επαφή με παιδιά με νοητική αναπηρία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Η καταλληλότητα της προσέγγισης αυτής συμβάλλει στη δυνατότητα αναπαραγωγής της σε άλλα πλαίσια και η φιλικότητά της προς τον/τη χρήστη/στρια αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχούς εφαρμογής της.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η δραστηριότητα αυτή δοκιμάστηκε από τρεις εταιρείες του έργου - στην Πολωνία, τη Βόρεια Μακεδονία και την Κύπρο.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Η πρακτική αξιολογήθηκε από το προσωπικό ενός κοινοτικού νηπιαγωγείου σε ένα πολωνικό χωριό Jurkow (επαρχία Malopolska). Στο εργαστήριο συμμετείχαν 6 άτομα, όλα τα μέλη του διδακτικού προσωπικού του νηπιαγωγείου.

Ο ομαδικός προβληματισμός σχετικά με τη συζητούμενη πρακτική μετατράπηκε σε συζήτηση. Ειδικότερα, αμφισβητήθηκε η απαίτηση για μέτρηση, δηλαδή η αρχή της μετρήσιμης απόδοσης του στόχου. Αυτό φαίνεται όχι μόνο μη ρεαλιστικό στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και της ανατροφής των παιδιών, αλλά κυρίως ενθαρρύνει τη σκέψη για το παιδί ως φυσικό αντικείμενο που μπορεί να εκφραστεί σε μέτρα, δευτερόλεπτα και άλλες μονάδες SI.

Κατ' αρχήν, οι συμμετέχοντες χάρηκαν που έμαθαν για τη νέα ιδέα και είχαν την ευκαιρία να τη συζητήσουν και να την αναλύσουν σε βάθος. Ήταν σαφές στους εκπαιδευτικούς ότι οι τεχνικές SWOT και SMART είναι τεχνικές που χρησιμοποιούνται συνήθως στον τομέα των έργων. Ένας συμμετέχων έθεσε μια ερώτηση: "Είναι το παιδί ένα έργο;" Η απάντηση από όλους ήταν απλή και emphatic: "Όχι". Προτάθηκε ότι το εργαλείο είναι ακατάλληλο για το θέμα, καθώς δεν πρέπει να μεταφέρει κανείς μηχανικά τεχνικές που είναι αποτελεσματικές σε ένα πεδίο σε εντελώς διαφορετικά ανόμοια πεδία. Η πιλοτική συνάντηση έδειξε σαφώς την ανάγκη να οργανωθούν ελεύθερες και ανοιχτές συζητήσεις για το προσωπικό των νηπιαγωγείων, ώστε να

υποστηριχθούν στην επίλυση προβληματικών ζητημάτων.

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Στην πιλοτική δραστηριότητα συμμετείχαν 10 επαγγελματίες από το δημόσιο δημοτικό ίδρυμα για παιδιά "Goce Delchev" από τη Vinica της Βόρειας Μακεδονίας. Σύμφωνα με την ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων, η δραστηριότητα παρείχε μια πλατφόρμα και έναν ανοιχτό χώρο για το προσωπικό του ΕΚΕΑ να βελτιώσει τις γνώσεις του και να εξοικειωθεί με τα στρατηγικά έγγραφα για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των παιδιών με νοητική αναπηρία σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, προκάλεσε ένα χώρο για συζήτηση και χαρτογράφηση των κύριων προκλήσεων που αντιμετωπίζει το προσωπικό της ΠΕΦ στην καθημερινή του εργασία με παιδιά με αναπηρία και τυλικό εύρος ανάπτυξης.

Η δραστηριότητα διεύρυνε την προοπτική και τις γνώσεις των συμμετεχόντων σχετικά με την ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας. Επιπλέον, επέτρεψε στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν καλύτερα το σύστημα κοινωνικής φροντίδας και κοινωνικής προστασίας και πώς η συστηματική προσέγγιση μπορεί να βελτιώσει τις υπηρεσίες τους στον παιδικό σταθμό.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν υψηλό ενδιαφέρον για την ανάλυση του στρατηγικού εγγράφου και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων στρατηγικού σχεδιασμού και σκέψης για την υποστήριξη της επαγγελματικής τους ανάπτυξης. Επίσης, κατανόησαν τον λόγο για τη βελτίωση του συστήματος και τη συμμετοχή τους στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

ΚΥΠΡΟΣ

Η πρακτική αυτή δοκιμάστηκε στο ιδιωτικό νηπιαγωγείο The Giving Tree στη Λευκωσία από το προσωπικό/τις δασκάλες του νηπιαγωγείου, οι οποίες συμμετείχαν ενεργά στη δραστηριότητα και στο τέλος της συνεδρίας παρείχαν τα σχόλιά τους. Η δραστηριότητα αυτή ήταν χρήσιμη για το προσωπικό, αφού πρόκειται για ένα λεπτομερές εγχειρίδιο με κατευθυντήριες γραμμές για την καλύτερη αναγνώριση των αναγκών των παιδιών με

αναπτυξιακές δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητική αναπηρία. Η περιγραφή είναι σαφής με κατανοητή δομή. Μια πιο λεπτομερής εξήγηση της ανάλυσης S.W.O.T. και των στόχων SMART θα

ήταν χρήσιμη, καθώς ορισμένα μέλη του προσωπικού δεν γνωρίζουν ακριβώς τι είναι η ανάλυση S.W.O.T. ή οι στόχοι SMART και πόσο χρήσιμα είναι.

Το προσωπικό/οι επικεφαλής του ιδρύματος παρείχαν θετικά σχόλια σχετικά με αυτή την πρακτική και θα είναι χρήσιμο να εφαρμοστεί σε ένα ευρύτερο φάσμα του προσωπικού. Είναι μια χρήσιμη δραστηριότητα που πρέπει να συμπεριληφθεί στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών της Κύπρου για το προσωπικό του ΕΚΠΑ και είναι μια ωφέλιμη δραστηριότητα για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών χωρίς επιπλέον πόρους/υλικά. Οι εκπαιδευτικοί που εφάρμοσαν την επιλεγμένη πρακτική το ευχαριστήθηκαν πραγματικά και πρότειναν ανεπιφύλακτα αυτή τη δραστηριότητα να εφαρμοστεί στο σχολείο τους με όλα τα μέλη του προσωπικού

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ MOUSE BOX

Καλή πρακτική που υλοποιήθηκε από το νηπιαγωγείο “FRÖBEL-Muekiste” (Mouse Box) που βρίσκεται στη Λειψία της Γερμανίας:

<https://maeusekiste.froebel.info/unser-kindergarten>

<https://maeusekiste.froebel.info/unser-kindergarten/team>

ΣΤΟΧΟΙ

Η παιδαγωγική στο “FRÖBEL-Muekiste” χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, συμμετοχή και εξατομικευμένη προσέγγιση. Οι παιδαγωγοί στο “FRÖBEL-Muekiste” ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών εντάσσοντάς τα στο καθημερινό παιδαγωγικό τους έργο.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Κύριος στόχος της πρακτικής είναι να προσφέρει εκπαίδευση με αγάπη και υπευθυνότητα μέσω της ανατροφής και της φροντίδας 74 παιδιών από την ηλικία των 9 εβδομάδων μέχρι την έναρξη της φοίτησής τους στο σχολείο. Η ομάδα του “FRÖBEL-Muekiste” χαιρέται να στηρίζει τα παιδιά στις ατομικές διαδικασίες εκπαίδευσης και ανάπτυξής τους με ευαισθησία και σεβασμό. Η προσωπικότητα των παιδιών, οι ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και οι ικανότητές τους είναι καθοριστικές για την οργάνωση της παιδαγωγικής καθημερινότητας.

Η ομάδα του “FRÖBEL-Muekiste” αποτελείται από τους/τις εξής επαγγελματίες:

- 1 επικεφαλής (εκπαιδευτικός/πτυχιούχος κοινωνικός λειτουργός)
  - Ειδικός σε θέματα παιδικής προστασίας

- 9 εκπαιδευτικοί
  - 1 εκπαιδευτικός μουσικής αγωγής
  - 1 εκπαιδευτικός για εργασία με παιδιά κάτω των τριών (3) ετών
  - 1 δίγλωσσος/ση εκπαιδευτικός
  - 2 φοιτητές/τριες παιδαγωγικών τμημάτων που συμμετέχουν σε πρόγραμμα πρακτικής άσκησης
- 1 δίγλωσσος εκπαιδευτικός σε εκπαίδευση
- 1 υποστηρικτικός υπάλληλος
- 1 φροντιστής/στρια

Το προσωπικό συμμετέχει συστηματικά και εμπλέκεται σε εκπαιδύσεις και σχετικά παιδαγωγικά θέματα, ενώ παράλληλα μεταδίδει τις γνώσεις στην ομάδα στο πλαίσιο της καθημερινής εργασίας στο νηπιαγωγείο.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η καθημερινή επικοινωνία και η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των μελών του προσωπικού συμβάλλουν τόσο στον καλύτερο σχεδιασμό για την αντιμετώπιση των αναγκών των παιδιών, όσο και στη μείωση του άγχους, των προκλήσεων και των ανησυχιών τους που σχετίζονται με την εργασία με παιδιά.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Η άτυπη επικοινωνία για θέματα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και την εργασία στο περιβάλλον με παιδιά με νοητική αναπηρία, καθώς και οι περισσότερες δομημένες συζητήσεις κατά τη διάρκεια των εκπαιδύσεων μπορούν να ωφελήσουν σημαντικά το προσωπικό σε διάφορα περιβάλλοντα ΠΕΦ.

INTERVISION – SUPERVISION (ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ)

ΣΤΟΧΟΙ

Φιλοδοξεί να ενισχύσει τις γνώσεις και τον επαγγελματισμό του προσωπικού των παιδικών σταθμών.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Για την παρακολούθηση της δουλειάς που γίνεται με τα παιδιά, οι σύμβουλοι ένταξης και το προσωπικό διεξάγουν μια συνάντηση εποπτείας (διάρκειας 2 ωρών), η οποία οργανώνεται κάθε 3-4 μήνες. Στη Φλάνδρα, οι σύμβουλοι ένταξης είναι επαγγελματίες που διευκολύνουν την ένταξη των παιδιών. Η εποπτεία γενικά ζητείται από τον/την υπεύθυνο/νη της ομάδας. Η InterVision έχει εθελοντικό χαρακτήρα και επιτρέπει στους/στις συναδέλφους να αναστοχαστούν συλλογικά σχετικά με την επαγγελματική τους συμπεριφορά, μοιραζόμενοι/νες την πρακτική που ακολούθησε ένα από τα μέλη της ομάδας, τις δυσκολίες τους στην αντιμετώπιση σύνθετων καταστάσεων ή τα μη ικανοποιητικά αποτελέσματα κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Το προσωπικό ζητά και συμμετέχει σε αυτές τις συναντήσεις κάθε φορά που αισθάνεται ότι χρειάζεται περισσότερες συμβουλές ή υποστήριξη σχετικά με τον τρόπο χειρισμού μιας συγκεκριμένης κατάστασης. Οι συναντήσεις αυτές είναι διεπιστημονικές: όλοι/λες οι φροντιστές/στριες που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι παρόντες/ρουσες και ένα άτομο (συνήθως ο/η σύμβουλος ένταξης) αναλαμβάνει τον ρόλο του/της συντονιστή/στριας.

Οι συναντήσεις περιστρέφονται γύρω από υποθέσεις που παρουσιάζει το προσωπικό. Οι συμμετέχοντες/χουσες αναστοχάζονται πάνω σε αυτές, ανταλλάσσουν απόψεις και μαθαίνουν ο/η ένας/μία από τον/την άλλον/λη. Οι μέθοδοι και οι προσεγγίσεις αυτών των συναντήσεων μπορεί να ποικίλλουν. Η επιλογή της μεθόδου εξαρτάται από την υπόθεση που θα συζητηθεί και εναπόκειται στον/στη σύμβουλο ένταξης να επιλέξει αυτό που ταιριάζει καλύτερα στην εκάστοτε περίπτωση. Οι μέθοδοι μπορεί να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη θετικών λύσεων, την υποβολή ερωτήσεων για την κατανόηση της υπόθεσης ή την εξέταση της υπόθεσης μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες (π.χ. του/της φροντιστή/στριας, της μητέρας, του παιδιού ή του κράτους). Οι συναντήσεις αυτές διεξάγονται πάντα σε ένα

πολύ ασφαλές και προστατευμένο περιβάλλον διασφαλίζοντας σε κάθε περίπτωση την εμπιστευτικότητα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Σε κάθε συνάντηση, το νέο προσωπικό εποπτείας ανατρέχει στην τελευταία συνάντηση και την αξιολογεί. Οι συναντήσεις προσφέρουν βαθύτερες γνώσεις και παρέχουν λύσεις και νέες δεξιότητες στο προσωπικό του παιδικού σταθμού.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Είναι εύκολο να αναπαραχθεί.
- ✓ Ενδυναμώνει το προσωπικό.
- ✓ Το προσωπικό αισθάνεται ότι η φωνή του ακούγεται και αποκτά γνώσεις.
- ✓ Παρέχει εργαλεία για μια ενταξιακή/συμπεριληπτική προσέγγιση

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΑΝΗΚΕΤΕ

Ανακτήθηκε από το εκπαιδευτικό πακέτο DECET

ΣΤΟΧΟΙ

- Να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ένταξη και τον αποκλεισμό.
- Να ενισχύσει τη διαδικασία ένταξης στη μονάδα ΠΕΦ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η εκπαίδευση διάρκειας 1 ώρας και 30 λεπτών παρέχει στο προσωπικό τη δυνατότητα να προβληματιστεί σχετικά με την οικογενειακή ποικιλομορφία. Το υλικό περιλαμβάνει μια σειρά από φωτογραφίες που αναπαριστούν διαφορετικές οικογένειες όσον αφορά τη σύνθεση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία.

1ο στάδιο (5 λεπτά):

Παρουσίαση της διαδικασίας: διαδικασίες, στόχοι, οδηγίες, συμπεριλαμβανομένης της εναρκτήριας ερώτησης. Η ερώτηση αυτή μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με το πλαίσιο και τον ειδικό στόχο.

Κάθε συμμετέχων/χουσα καλείται:

- ❖ Να επιλέξει μία ή δύο φωτογραφίες που του/της δημιουργούν ερωτήματα σχετικά με την έννοια της «οικογένειας».
- ❖ Να επιλέξει τη φωτογραφία που ανταποκρίνεται περισσότερο στην προσωπική του/της αντίληψη για την ιδανική οικογένεια.
- ❖ Να επιλέξει μια φωτογραφία που του/της δημιουργεί ερωτήματα.
- ❖ Να απαντήσει στην ερώτηση: «Ποια οικογένεια είναι πιο κοντά στη δική σου?».
- ❖ Να απαντήσει στην ερώτηση: «Για ποια οικογένεια θα ήθελες να μάθεις περισσότερα?».

2ο στάδιο (15 λεπτά):

- ❖ Οι συμμετέχοντες/χουσες κοιτάζουν προσεκτικά όλες τις φωτογραφίες και επιλέγουν νοερά μία ή δύο με βάση την εναρκτήρια ερώτηση.
- ❖ Προετοιμάζουν σιωπηλά αυτό που θα μοιραστούν με την ομάδα. Κρατούν όλα τα σχόλια, τις ερωτήσεις ή τις εντυπώσεις τους για την ώρα της ομάδας.
- ❖ Κάνουν την επιλογή τους χωρίς χρονική πίεση. Αφού κάνουν την επιλογή τους, θα πρέπει να περιμένουν ώσπου όλοι/λες να επιλέξουν μια φωτογραφία.

3ο στάδιο (1 ώρα): Η ώρα της ομάδας.

- ❖ Κάθε συμμετέχων/χουσα μπορεί τώρα να τραβήξει τη φωτογραφία που είχε επιλέξει νοερά προηγουμένως. Αν δύο άτομα έχουν επιλέξει την ίδια φωτογραφία, αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα. Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες θα πρέπει να επιμείνουν στην αρχική τους επιλογή και να τη σχολιάσουν με τη σειρά τους.
- ❖ Παρουσιάζουν τη φωτογραφία ή τις φωτογραφίες, εκφράζοντας με σαφήνεια και πληρότητα τους λόγους για τους οποίους την/τις επέλεξαν. Θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι/νες να απαντήσουν σε ερωτήσεις και αντιδράσεις των μελών της ομάδας.
- ❖ Αν κριθεί απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτής/τρια μπορεί να βοηθήσει τους/τις συμμετέχοντες/χουσες σε αυτό το στάδιο.

4ο στάδιο (10 λεπτά):

- Ο/Η εκπαιδευτής/τρια σχολιάζει και αξιολογεί όσα συνέβησαν κατά τη διάρκεια της συνεδρίας.
- Ακολουθεί ομαδική συζήτηση σχετικά με το πώς η συνεδρία θέτει και απαντά σε ερωτήματα που σχετίζονται με το θέμα της διαφορετικότητας, ενώ παράλληλα ανταλλάσσονται νέες ιδέες.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι φωτογραφίες είναι, για πολλούς λόγους, πολύ καλά ερεθίσματα για να για να πραγματοποιηθεί συζήτηση με θέμα τις οικογένειες. Επειδή οι φωτογραφίες δείχνουν μόνο ένα κομμάτι της ζωής, κάθε συμμετέχων/χουσα μπαίνει στον πειρασμό να συμπληρώσει το υπόλοιπο. Οι φωτογραφίες επιτρέπουν πολλαπλές ερμηνείες, με αποτέλεσμα οι συμμετέχοντες/χουσες να οδηγούνται συχνά σε πολύ διαφορετικές, και συνήθως αντίθετες, ερμηνείες. Αυτές οι αποκλίνουσες απόψεις (όταν αντιμετωπίζονται από τον/την εκπαιδευτή/τρια ως διαφορετικές και όχι ως «καλές» ή «κακές») ενισχύουν τις συζητήσεις σχετικά με την προέλευση των αντιλήψεών μας και μας ευαισθητοποιούν για τις προκαταλήψεις. Η άσκηση αυτή πραγματεύεται τόσο τις ομοιότητες όσο και τις διαφορές, επομένως οι συμμετέχοντες/χουσες μπορούν εύκολα να ταυτιστούν με τις εικονιζόμενες οικογένειες.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Η άσκηση αυτή δίνει στο προσωπικό την ευκαιρία να αναστοχαστεί πάνω σε προσωπικές εμπειρίες που θα το βοηθήσουν στην εργασία του με στόχο την ένταξη των παιδιών στην ΠΕΦ.
- ✓ Η εκπαίδευση διευκολύνει την κατανόηση και το άνοιγμα μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών ενισχύοντας έτσι το αίσθημα του ανήκειν των οικογενειών.
- ✓ Βοηθά τα παιδιά και τους γονείς τους στην ανάπτυξη των διαφορετικών πτυχών της ταυτότητάς τους· δίνει τη δυνατότητα στις οικογένειες να μαθαίνουν η μία από την άλλη πέρα από πολιτισμικά και άλλα όρια.

Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Πρόκειται για εκπαίδευση μίας (1) εβδομάδας που θα διοργανωθεί στο Όουλου της Φινλανδίας και στη Φλωρεντία της Ιταλίας από την Eurorpass Teacher Academy.

<https://www.teacheracademy.eu/course/special-needs/>

ΣΤΟΧΟΙ

Το σεμινάριο θα βοηθήσει τους συμμετέχοντες/χουσες:

- Να εντοπίσουν τις συνηθέστερες δυσκολίες/προκλήσεις που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα παιδί με αναπηρία κατά την είσοδό του στην τάξη.
- Να αναστοχαστούν σχετικά με τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού που αποτελεί μέρος του συστήματος που βοηθά κάθε παιδί.
- Να κατανοήσουν τη λειτουργία των κοινωνικών φορέων, των εταιρών εκτός σχολείου και του/της εκπαιδευτικού στην εργασία με παιδιά με ειδικές ανάγκες.
- Να εξοικειωθούν και να κατακτήσουν συγκεκριμένες, πρακτικές μεθοδολογίες για την προώθηση της μάθησης και της ανάπτυξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Προσωρινό πρόγραμμα:

- Ημέρα 1 - Εισαγωγή στο μάθημα & αναγνώριση των αναπηριών
- Ημέρα 2 - Εντοπισμός δυσκολιών
- Ημέρα 3 - Αποτελεσματικοί τρόποι υποστήριξης των μαθητών/τριών
- Ημέρα 4 - Βοηθώντας το παιδί
- Ημέρα 5 - Συναισθηματική και συμπεριφορική υποστήριξη
- Ημέρα 6 - Κλείσιμο του σεμιναρίου & πολιτιστικές δραστηριότητες. Αξιολόγηση του σεμιναρίου, εκδρομή και άλλες εξωτερικές πολιτιστικές δραστηριότητες.

Τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και ψυχικές ή νευροψυχιατρικές διαταραχές μπορεί να θέσουν ιδιαίτερες προκλήσεις στους/στις

εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι/νες με τις ειδικές ανάγκες τους. Το σεμινάριο αποσαφηνίζει τον τρόπο με τον οποίο προωθείται η καλύτερη μάθηση και ανάπτυξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες μέσω της στενής συνεργασίας του/της εκπαιδευτικού, του σχολικού συστήματος και της διοίκησης, καθώς και άλλων εταίρων εκτός σχολείου (όπως οι γονείς και οι βιο-, ψυχο- και κοινωνικοί φορείς).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η αξιολόγηση του σεμιναρίου πραγματοποιείται την τελευταία ημέρα. Περιλαμβάνει ανακεφαλαίωση των ικανοτήτων που αποκτήθηκαν, ανατροφοδότηση και συζήτηση. Διαθέτοντας περισσότερα από 250 προγράμματα σε όλη την Ευρώπη και περισσότερους/ρες από 12.000 συμμετέχοντες/χουσες ετησίως, το Eurorpass αποτελεί το μεγαλύτερο δίκτυο παρόχων υψηλής ποιότητας σεμιναρίων κατάρτισης εκπαιδευτικών.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Το εν λόγω σεμινάριο, που έχει σχεδιαστεί και διεξάγεται από Φινλανδή εκπαιδευτικό, εισάγει τους/τις νηπιαγωγούς στο μοντέλο των 3 σταδίων που έχουν αναπτύξει ειδικά τα φινλανδικά νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία για να προωθήσουν τη μάθηση και την προσωπική ανάπτυξη των παιδιών. Παρέχει στους/στις εκπαιδευτικούς μια πρακτική κατανόηση των δυσκολιών και των προκλήσεων που μπορεί να έχει ένα παιδί με ειδικές ανάγκες κατά την είσοδό του στην τάξη. Είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες των συμμετεχόντων/χουσών - υπάρχει η δυνατότητα συζήτησης ενός συγκεκριμένου θέματος (αρκεί να το δηλώσει κανείς 4 εβδομάδες πριν).

CONCLUSIONS OF THE PILOT

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από τους εκπροσώπους 17 ελληνικών νηπιαγωγείων (16 δημόσιων και 1 ιδιωτικού), καθώς και από 2 εκπαιδευτικούς φορείς του Υπουργείου Παιδείας. Οι επαγγελματίες θεώρησαν ότι αυτή η εκπαίδευση θα ήταν χρήσιμη για μη εκπαιδευμένους επαγγελματίες ή εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τους όρους και τις προσεγγίσεις που απαιτούνται για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και πιο συγκεκριμένα για τις νοητικές αναπηρίες. Θεωρούν ότι πρόκειται για ένα χρήσιμο και οργανωμένο περιεχόμενο που μπορεί να εμπλουτιστεί και να

προσαρμοστεί στο ελληνικό εθνικό πλαίσιο. Οι φορείς της εκπαίδευσης παρείχαν πόρους και εργαλεία που υπάρχουν στο ελληνικό πλαίσιο προκειμένου να σχεδιάσουν και να οργανώσουν μια παρόμοια εκπαίδευση και να ακολουθήσουν την ίδια δομή με την καλή πρακτική. Ανέφεραν ότι ακόμη και αν δεν διέθεταν τους εθνικούς πόρους, η καλή πρακτική αποτελείται από συγκεκριμένα βήματα και κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο υλοποίησης και οργάνωσης της κατάρτισης, καθιστώντας την πολύτιμη πρακτική.

Οι επαγγελματίες που παρακολούθησαν την κατάρτιση ανέφεραν ότι τους βοήθησε να κατανοήσουν πολύ καλύτερα τη διαδικασία και την προσέγγιση και ότι ενίσχυσε τις ικανότητες και τις γνώσεις τους σχετικά με το θέμα της ένταξης. Η κατάρτιση αποτελείται από όλα τα βασικά στοιχεία και καλύπτει σημαντικές πτυχές της συμπερίληψης και τον τρόπο προσαρμογής της στο περιβάλλον της ΠΕΦ. Οι επαγγελματίες σχολίασαν ότι άλλες εκπαιδεύσεις ή θεωρητικά πλαίσια ήταν περισσότερο αποσυνδεδεμένα από την πραγματικότητα και ότι αυτή η εκπαίδευση καλύπτει όλα τα σημαντικά, καθιστώντας την εύκολη στην παρακολούθηση και τη χρήση, ακόμη και αν δεν είστε εξοικειωμένοι με μια προσέγγιση για παιδιά με νοητική αναπηρία. Οι επαγγελματίες χρησιμοποίησαν αυτή την προσέγγιση μέσα στις τάξεις τους και είδαν τη διαφορά που έκανε στους μαθητές τους. Στις τάξεις που παρακολουθούσαν μαθητές με νοητική αναπηρία, ένιωθαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ήταν εφοδιασμένοι με περισσότερες γνώσεις σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης και φροντίδας των αναγκών τους. Παρόλο που είναι σε πρώιμο στάδιο, πιστεύουν ότι το γεγονός ότι έχουν περισσότερες γνώσεις σχετικά με το θέμα συμβάλλει στο να είναι οι τάξεις τους πιο ενταξιακές και πιο ασφαλείς για τα παιδιά.

ΔΙΚΤΥΟ

Πρόκειται για ένα δίκτυο συνεργασίας και αυτομόρφωσης για εκπαιδευτικούς:

<https://www.ore.edu.pl/2015/04/plany-dzialania-sieci-wspolpracy-i-samokształcenia/>

ΣΤΟΧΟΙ

Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Ανάπτυξης, κέντρα ψυχολογικής-παιδαγωγικής συμβουλευτικής, βιβλιοθήκες και κέντρα κατάρτισης εκπαιδευτικών συμμετείχαν στη δημιουργία και εφαρμογή μιας νέας μορφής επαγγελματικής ανάπτυξης. Οι στόχοι της συνεργασίας και της αυτομόρφωσης είναι οι εξής: ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών, ανάλυση των καλών πρακτικών που χρησιμοποιούν

οι συμμετέχοντες/χουσες, λήψη μεθοδολογικής και ουσιαστικής υποστήριξης, ανάπτυξη των ικανοτήτων των συμμετεχόντων/χουσών, δημιουργία νέων λύσεων σύμφωνα με τις ανάγκες των δομών που ανήκουν στο δίκτυο, οικοδόμηση σχέσεων και συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του δικτύου είναι κυρίως συναντήσεις που διεξάγονται είτε δια ζώσης είτε στην ψηφιακή πλατφόρμα. Η τελευταία χρησιμοποιείται στο πλαίσιο των συναντήσεων για την ανταλλαγή απόψεων, τη δημοσίευση εκπαιδευτικού υλικού και αποτελεσμάτων εργασίας (π.χ. εργαλεία που αναπτύχθηκαν, σενάρια τάξης). Οι συναντήσεις στην πλατφόρμα καθιστούν δυνατή την επαφή με εμπειρογνώμονες ανεξαρτήτως απόστασης και τη συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις που διεξάγονται μακριά από τον τόπο διαμονής των συμμετεχόντων/χουσών. Ο κατάλογος των θεμάτων συζητείται και δημιουργείται στην πρώτη απευθείας συνάντηση.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο αριθμός αυτών των δικτύων και των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτά αυξάνεται. Σχεδόν κάθε βιβλιοθήκη παιδαγωγικών στην Πολωνία (7.782) ή κέντρο κατάρτισης εκπαιδευτικών (πάνω από 18.000) διαθέτει ένα τέτοιο δίκτυο. Εξετάζονται θέματα που σχετίζονται άμεσα με την εργασία με παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ορισμένα από τα θέματα αυτά είναι τα εξής: Το σχέδιο εργασίας του δικτύου συνεργασίας και η αυτοεκπαίδευση των εκπαιδευτικών που εργάζονται με παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες· Ατομικά Σχέδια Εκπαίδευσης στην πράξη - δημιουργώντας ΑΣΕ για παιδιά με νοητική αναπηρία· ΑΣΕ, και τι μέλλει γενέσθαι. Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε τον παρακάτω σύνδεσμο:

<https://odm.pcpppidn.eu/sieci-wspolpracy-i-samokształcenia-archiwum-2021-2022/>

Η δυναμική της ανάπτυξης υποδηλώνει ότι πρόκειται για μια ιδιαίτερα αξιόλογη πρωτοβουλία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Το πρόγραμμα, εκτός του ότι αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την ανάπτυξη των μεθόδων εργασίας των εκπαιδευτικών κατά την εργασία τους με ένα παιδί με αναπηρία, δίνει την ευκαιρία να συζητηθούν τα θέματα με έναν πιο προσωπικό και άμεσο τρόπο. Παρέχει στήριξη στους/στις εκπαιδευτικούς και βελτιστοποιεί την αναζήτηση λύσεων. Επιτρέπει σε όλους/λες να εκφράσουν ανοιχτά την άποψή τους. Το δίκτυο συνδέει τους ανθρώπους με τους φορείς στους οποίους εργάζονται. Όπως ανέφερε ένα από τα άτομα που συμμετείχαν στο δίκτυο: «Χάρη στις πληροφορίες και τις δεξιότητες που απέκτησα μέσω του δικτύου, μπορώ να συνεισφέρω κάτι νέο σε εξειδικευμένες συζητήσεις και έχω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, επειδή νιώθω την υποστήριξη των ανθρώπων του δικτύου. Ορισμένα από τα προβλήματα και τα ζητήματα που προκύπτουν στο εργασιακό μας περιβάλλον έχουν συζητηθεί και μάλιστα επιλυθεί από συναδέλφους του δικτύου. Ειλικρινά, έχω ωφεληθεί από αυτή την εμπειρία. Αυτή η αίσθηση φρεσκάδας σε συνδυασμό με το χιούμορ έχει δώσει ζωντάνια στις συζητήσεις μας, οι οποίες συχνά επιβαρύνονται από τη ρουτίνα και παρωχημένες λύσεις».

ΗΓΕΤΕΣ/ΗΓΕΤΙΔΕΣ («LEADERS»)

Το έργο υλοποιείται από το Περιφερειακό Κέντρο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών στην επαρχία Λούμπλιν σε συνεργασία με εκπαιδευτικές βιβλιοθήκες και ένα κέντρο ψυχολογικής-εκπαιδευτικής συμβουλευτικής. Η ποικιλομορφία των μερών ενθαρρύνει την τοπική συνεργασία και διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών.

<https://lscdn.pl/pl/projekty/12786,Lubelscy-Liderzy-Edukacji-Wlaczajacej.html>

ΣΤΟΧΟΙ

Να διευρύνει τις γνώσεις σχετικά με την ενταξιακή/συμπεριληπτική εκπαίδευση στο προσωπικό που εργάζεται στον χώρο της εκπαίδευσης, ιδίως όσον αφορά την υλοποίηση, την εφαρμογή και την εποπτεία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Μια σειρά μαθημάτων κατάρτισης και συμβουλευτικής που στηρίχθηκαν σε αντίστοιχα προγράμματα που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Ένας/Μια μαθητής/τρια με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες - ανάπτυξη ενός

μοντέλου κατάρτισης και συμβουλευτικής» του Κέντρου Ανάπτυξης της Εκπαίδευσης:

<https://www.ore.edu.pl/2018/06/szkolenia-i-doradztwo-dla-poradni-o-projekcie/>

Το πλαίσιο της κατάρτισης για εκπαιδευτικούς σε σχολεία και νηπιαγωγεία περιλαμβάνει σεμινάρια συνολικής διάρκειας 45 ωρών. Η κατάρτιση καλύπτει την εξής θεματολογία: Ενταξιακή εκπαίδευση ως εκπαίδευση υψηλής ποιότητας για όλους/λες τους/τις μαθητές/τριες. Μια λειτουργική αξιολόγηση στην εκπαιδευτική πρακτική: από τον εντοπισμό των πόρων έως τη διαδικασία υποστήριξης. Εργασία σε μια τάξη μαθητών/τριών με ποικίλες εκπαιδευτικές ανάγκες. Συνεργασία των εκπαιδευτικών και των επαγγελματιών με άλλα μέλη του προσωπικού των νηπιαγωγείων, των σχολείων, των δομών υποστήριξης και των εκπαιδευτικών. Συνεργασία των εκπαιδευτικών με την κοινότητα - νομικές και οργανωτικές πτυχές και καλές πρακτικές. Η ανάπτυξη του διδακτικού προσωπικού των νηπιαγωγείων, των σχολείων και των δομών υποστήριξης. Η κατάρτιση οργανώθηκε με τη μορφή εργαστηρίων, όπου κάθε συμμετέχων/χουσα λάμβανε μέρος σε ατομικές συνεδρίες διάρκειας τριών (3) ωρών και είχε τη δυνατότητα να επιλέξει το θέμα που επιθυμούσε.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Συνολικά, εκπαιδεύτηκαν 1.920 άτομα, τα οποία θα προωθήσουν τις γνώσεις και τις ιδέες της ενταξιακής/συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στα εκπαιδευτικά τους ιδρύματα. Θα ενεργούν ως ηγέτες/τιδες, που θα ακολουθούνται από τους/τις συνεργάτες/τιδες τους. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι σε κάθε εκπαιδευτική μονάδα θα υπάρχει ένα τέτοιο άτομο. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η κατάρτιση περιλάμβανε μόνο την ενότητα που αναφέρεται στα νηπιαγωγεία.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Τα εργαλεία, οι πόροι και οι ιδέες που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του έργου χρησιμοποιήθηκαν σε άλλες εκπαideύσεις. Οι συμμετέχοντες/χουσες και οι εκπαιδευτές/τριες αντιμετώπισαν, κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, συγκεκριμένες καταστάσεις και προβλήματα που συναντώνται στην ενταξιακή/συμπεριληπτική εκπαίδευση και έπρεπε να βρουν τις κατάλληλες λύσεις. Αυτό το πρακτικό στοιχείο βοήθησε στη βελτίωση του εργαστηρίου

του διδακτικού προσωπικού. Οι εκπαιδευόμενοι/νες βρίσκονται σε επαφή με το Κέντρο Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, μπορούν να συμμετέχουν σε συζητήσεις με άλλα μέλη του διδακτικού προσωπικού ή να παρέχουν συμβουλές κατά τη διάρκειά τους. Αυτό σίγουρα βοηθά να ξεπεραστεί το αίσθημα μοναξιάς και αδυναμίας που επηρεάζει τους/τις εκπαιδευτικούς της ενταξιακής εκπαίδευσης. Ακόμη, διευκολύνει την ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις δράσεις που είναι απαραίτητες στα νηπιαγωγεία. Παρόμοια προγράμματα υλοποιούνται και σε άλλες επαρχίες της Πολωνίας. Το κίνητρο για τη συμμετοχή στην κατάρτιση είναι ότι παρέχεται δωρεάν. Οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευκαιρία να επηρεάσουν το περιβάλλον τους, γεγονός που συμβάλλει στην ενίσχυση της θέσης τους στην τοπική κοινωνία. Τέτοια προγράμματα τους δίνουν τη δυνατότητα να δημοσιεύσουν το δικό τους διδακτικό υλικό και τις προσωπικές τους απόψεις. Αυτό έχει θετικό αντίκτυπο στην επαγγελματική τους ανέλιξη σε υψηλότερες επαγγελματικές βαθμίδες που συνεπάγονται υψηλότερους μισθούς και εργασιακή ασφάλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Στρατηγικές και προσεγγίσεις για τον συντονισμό πληροφοριών, πόρων και υπηρεσιών από οργανώσεις της κοινότητας, επιχειρήσεις, πολιτιστικές και κοινωνικές οργανώσεις, οργανισμούς κοινωνικών υπηρεσιών, θρησκευτικές οργανώσεις, κολέγια και πανεπιστήμια, και άλλες κοινοτικές ομάδες που μπορούν να συμβάλουν στην ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία στην ΠΕΦ.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Καλή πρακτική που προτείνεται από το Κέντρο Μελέτης Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών:

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/educs>

<https://spedu.gr/>

ΣΤΟΧΟΙ

Κύριος στόχος του Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών της Εκπαίδευσης είναι η διάχυση της γνώσης στους/στις επαγγελματίες, τους/τις εκπαιδευτικούς και τον γενικό πληθυσμό, καθώς και η ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το συνέδριο πραγματοποιείται κάθε χρόνο και παρουσιάζει πρόσφατη βασική και εφαρμοσμένη έρευνα στην εκπαίδευση και την ειδική αγωγή, καθώς και στην ψυχιατρική, την ψυχολογία, τη γλωσσολογία και τη λογοθεραπεία. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου λαμβάνει χώρα η διατύπωση προτάσεων για το μέλλον της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Τέλος, παρουσιάζονται νέες ερευνητικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες από διακεκριμένες προσωπικότητες του χώρου της εκπαίδευσης. Οι ανακοινώσεις των εισηγητών/τριών συμπεριλαμβάνονται στα πρακτικά του Συνεδρίου και δημοσιεύονται σε τεύχος του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης, το οποίο διαθέτει ISSN.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Χάρη στην καθιερωμένη διοργάνωση του Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών της Εκπαίδευσης, οι γνώσεις για την ειδική αγωγή και τις νοητικές αναπηρίες στον πληθυσμό αυξάνονται σταδιακά. Ο αριθμός των συμμετεχόντων/χουσών και η απήχηση του συνεδρίου θα μπορούσε να είναι ένας τρόπος αξιολόγησης της σπουδαιότητάς του, ωστόσο ο αντίκτυπος αυτής της πρακτικής δεν έχει προς το παρόν μετρηθεί.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Ένα συνέδριο αποτελεί καλή πρακτική λόγω της διάδοσης των γνώσεων σχετικά με τα παιδιά με νοητική αναπηρία σε επαγγελματίες, εκπαιδευτικούς και στον γενικό πληθυσμό.
- ✓ Οι ανακοινώσεις των ομιλητών/τριών δημοσιεύονται και κάθε ενδιαφερόμενος/νη μπορεί να ανατρέξει στις πληροφορίες ανά πάσα στιγμή.
- ✓ Παρουσιάζονται θεωρητικές και εφαρμοσμένες έρευνες για τον γενικό πληθυσμό και τους/τίς επαγγελματίες.
- ✓ Συζητούνται και διατυπώνονται προτάσεις και νέες καλές πρακτικές για το μέλλον της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Το πρόγραμμα αποτελεί μια προσπάθεια ενσωμάτωσης της «Παιδαγωγικής Πεδίου» στις Διδακτικές Ασκήσεις στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Κρήτης.

ΣΤΟΧΟΙ

Το πρόγραμμα είχε ως στόχο να προωθήσει τη βιωσιμότητα των ανθρώπων και του χώρου, συνδέοντας το πανεπιστήμιο με το σχολείο και την τοπική κοινωνία του Ρεθύμνου. Επικεντρώθηκε στις ανάγκες της κοινωνίας (παιδιά, γονείς, εκπαιδευτικοί, μαθητές/τριες), με βάση το πνεύμα της έρευνας, της ενεργητικής μάθησης και της μάθησης εκτός σχολείου, χρησιμοποιώντας διαφορετικούς χώρους και την κοινότητα αντί για αίθουσες διδασκαλίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι του έργου ήταν οι εξής:

- Να εξασφαλίσει την ευημερία των ανθρώπων και του «τόπου» τους.

- Να συνδέσει τη μάθηση με την τοπική ιστορία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό.
- Να προσφέρει στα μικρά παιδιά αυθεντικά πλαίσια μάθησης και να τα εξοικειώσει με την έννοια του «τόπου», της «ταυτότητας» και της «κοινότητας».
- Να δώσει νόημα στις εμπειρίες των παιδιών σε σχέση με τον «τόπο», την «ταυτότητα» και την «κοινότητα».

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν σαράντα τέσσερις (44) πανεπιστημιακοί/κές φοιτητές/τριες στο τέταρτο έτος των σπουδών τους, ο/η επιβλέπων/πουσα των μαθημάτων Διδακτικής Άσκησης καθώς και καθηγητές/τριες διαφόρων γνωστικών αντικειμένων που διδάσκουν στο πανεπιστήμιο. Συμμετείχαν επίσης παιδιά από έντεκα (11) νηπιαγωγεία καθώς και οι δεκαέξι (16) νηπιαγωγοί τους και οι γονείς των παιδιών. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν τα ακόλουθα ιδρύματα, οργανισμοί και επιχειρήσεις από την τοπική κοινωνία: ο Δήμος Ρεθύμνου, το Ωδείο Ρεθύμνου, το Κέντρο Νεότητας του Δήμου Ρεθύμνου, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και η Ιερά Μητρόπολη Ρεθύμνου, ένας Παραδοσιακός Ξυλόφουρνος, ένα Παραδοσιακό Ζαχαροπλαστείο και ένας Μουσικός Σύλλογος.

Οι συμμετέχοντες/χουσες είχαν την ευκαιρία να ανακαλύψουν τις τοπικές παραδόσεις στην πόλη/χώρα τους. Έμαθαν για τις παραδόσεις αυτές πραγματοποιώντας έρευνα σε βιβλία, ρωτώντας ηλικιωμένους/νες ή άλλα μέλη της κοινότητας και επισκεπτόμενοι/νες μουσεία και μνημεία της πόλης τους. Μετά από αυτό, οι συμμετέχοντες/χουσες μοιράστηκαν τα συναισθήματα που ένιωσαν και τι έμαθαν για την πόλη τους και πώς τους έκανε να νιώσουν μέλη της κοινότητας ή ποια επίδραση τους άσκησε.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από τον/την επιβλέποντα/πουσα και τους/τις φοιτητές/τριες του πανεπιστημίου και αναλύθηκαν με τη χρήση ποιοτικής προσέγγισης με βάση το κριτήριο «πώς βίωσαν το έργο όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες».

Χρησιμοποιήθηκαν ημιδομημένες μίνι-συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς, γονείς και μέλη της τοπικής κοινότητας πριν και μετά την υλοποίηση του προγράμματος (χαρτοφυλάκια/portfolios μαθητών/τριών, έργα των παιδιών, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις, βιντεοσκοπήσεις, ημερολόγια, αναστοχασμοί).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Για τα μικρά παιδιά: γνώρισαν την πόλη τους και προσδιόρισαν την ταυτότητά τους σε σχέση με αυτήν. Ανέπτυξαν ισχυρούς δεσμούς με τους ανθρώπους και τον πολιτισμό της τοπικής κοινότητας. Συμμετείχαν σε αυθεντικές μαθησιακές εμπειρίες και σε διαδικασίες ανοιχτής μάθησης. Εμπλούτισαν τις ακαδημαϊκές τους γνώσεις.

Για τους/τις φοιτητές/τριες πανεπιστημίου: σχεδίασαν και υποστήριξαν με επιτυχία παρεμβάσεις με επίκεντρο το παιδί, οι οποίες περιλάμβαναν δράσεις πέρα και έξω από το σχολικό περιβάλλον. Ανέπτυξαν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τους, με τους εκπαιδευτικούς της τάξης και με μέλη της τοπικής κοινότητας.

Για τους/τις εκπαιδευτικούς: αναγνώρισαν την ανάγκη να γίνουν τα σχολεία κέντρα που σφύζουν από ζωή για τη γειτονιά τους, καθώς και τη σημασία της συμμετοχής όλων των πολιτών, μικρών και μεγάλων, στη γνώση, τη δημιουργική έκφραση, τον διάλογο και την καινοτομία. Καλλιέργησαν τη συνοχή και το ομαδικό πνεύμα μεταξύ τους.

Για τους γονείς: άλλαξαν τις αντιλήψεις τους σχετικά με την παρουσία των φοιτητών/τριών πανεπιστημίου στα νηπιαγωγεία, καθώς και τη συμβολή του Πανεπιστημίου στη ζωή της πόλης τους. Μετέβαλαν τις αντιλήψεις τους σχετικά με το βασικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου και τους διαφορετικούς τρόπους μάθησης των παιδιών τους και τη δυναμική τους. Ανέπτυξαν ουσιαστικές σχέσεις με όσους/σες εμπλέκονται στη μάθηση των παιδιών τους και βαθύτερες σχέσεις με τους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Για την τοπική κοινότητα: ανέπτυξαν αισθήματα αμοιβαίας αναγνώρισης, αλληλοσεβασμού και μεταβολής των αντιλήψεων σχετικά με το έργο κάθε οργανισμού. Είχαν την ευκαιρία μιας δημιουργικής, ενεργητικής, συμμετοχικής και ενδιαφέρουσας συνάντησης με κατοίκους όλων των ηλικιών.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν την ουσιαστική συμβολή της «Παιδαγωγικής Πεδίου» στη διερεύνηση της σύγχρονης μεταβαλλόμενης κατάστασης στο πεδίο των χώρων μάθησης και αγωγής του παιδιού, καθώς και σε μια νέα πολυφωνική θεώρηση της σχέσης με την πόλη. Οι ποιοτικές μαθησιακές εμπειρίες που αποκόμισαν όλοι/λες οι εμπλεκόμενοι/νες θεμελιώθηκαν σε ένα οργανωμένο σύστημα σχέσεων και αλληλεπιδράσεων που αναπτύχθηκε μεταξύ ανθρώπων (γονέων, εκπαιδευτικών, παιδιών, φίλων, άλλων ενηλίκων), χώρων (σπιτιού, νηπιαγωγείου, γειτονιάς, μουσείου κ.ά.) και θεσμών (οικογένειας, δήμου, κοινότητας, κ.ά.) και καθόρισε τις

δραστηριότητες στον χρόνο και στον χώρο. Η ευημερία της κοινότητας και η ποιότητα του περιβάλλοντος ενισχύθηκαν μέσω της ενεργού συμμετοχής των πολιτών, των τοπικών οργανώσεων και των μέσων ενημέρωσης στη ζωή των νηπιαγωγείων.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Συμμετοχή και συμμετρικές επαγγελματικές σχέσεις.
- ✓ Συνεργασία και συμπερίληψη όλων των ατόμων ανεξαρτήτως χαρακτηριστικών.
- ✓ Αυθεντικές πρακτικές που στηρίζονται στην έρευνα.
- ✓ Διαδικασίες αναστοχασμού και προσανατολισμού.
- ✓ Ενεργητική μάθηση και αμοιβαιότητα.
- ✓ Αξιοποίηση πόρων και υλικών από την ίδια την τοπική κοινωνία.
- ✓ Δυνατότητες γνωριμίας του βασικού προγράμματος σπουδών του νηπιαγωγείου.
- ✓ Διαμορφωτική αξιολόγηση και κριτικός αναστοχασμός των πρακτικών.
- ✓ Ενεργός συμμετοχή των/της πολιτών/τοπικής κοινότητας

EQUALITY GUIDANCE FOR EARLY YEARS SETTINGS (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ)

Δημοσιεύθηκε από την TOWER HAMLETS COUNCIL EARLY YEARS INCLUSION TEAM.

https://www.towerhamlets.gov.uk/Documents/Children-and-families-services/Early-Years/Equality_Guidance.pdf

ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της εν λόγω οδηγίας είναι να βοηθήσει τους/τις επαγγελματίες ΠΕΦ να συνεχίσουν να αναπτύσσουν το ενταξιακό ήθος, τις πολιτικές και τις πρακτικές τους, ώστε να συμπεριλάβουν όλους τους σχετικούς κοινοτικούς φορείς με στόχο την ικανοποίηση των ατομικών αναγκών των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητική αναπηρία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η συγκεκριμένη δημοσίευση παρέχει συμβουλές και υποστήριξη για να διασφαλιστεί η ισότητα για όλους/λες και ολιστικές προσεγγίσεις για την

ενεργό συμμετοχή ενός ευρέος φάσματος ενδιαφερομένων μερών στις μονάδες ΠΕΦ, όπως τα παιδιά, οι γονείς και οι οικογένειες, το προσωπικό, η ευρύτερη κοινότητα, άλλες υπηρεσίες και οι επισκέπτες/παιδίες. Διαρθρώνεται στα ακόλουθα μέρη:

- Ανάπτυξη πρακτικών κατά των διακρίσεων (οδηγίες για την αναγνώριση και την αναφορά περιστατικών διακρίσεων).
- Πολιτικές και πρακτικές ενταξιακής/συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (καθοδήγηση για την ανάπτυξη ενταξιακών πολιτικών, τη διάδοσή τους στην ευρύτερη κοινότητα και τη διασφάλιση της δέσμευσής τους).
- Ενταξιακός σχεδιασμός για τις ατομικές ανάγκες (οδηγίες για τη συμπερίληψη σχετικών επαγγελματιών από άλλους τομείς στην κάλυψη των ατομικών αναγκών των παιδιών και την αναγνώριση της εμπειρογνώσις και των γνωμοδοτήσεών τους).
- Σχέσεις και συμπράξεις χωρίς αποκλεισμούς (οδηγίες για την ενσωμάτωση των μοναδικών αξιών, πεποιθήσεων, στάσεων και υποβάθρων όλων των μελών της κοινότητας με σκοπό την προώθηση της συμπερίληψης όλων).
- Συμπεριληπτικά περιβάλλοντα και προσεγγίσεις (οδηγίες για την ανάπτυξη πόρων στο περιβάλλον ΠΕΦ που αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία των παιδιών και των οικογενειών τους).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιοποίηση αυτής της οδηγίας μπορεί να οδηγήσει στην εισαγωγή ενταξιακών πολιτικών και πρακτικών που εφαρμόζονται στην ευρύτερη κοινότητα όπου ζουν τα παιδιά με νοητική αναπηρία και όχι μόνο στη μονάδα ΠΕΦ που φοιτούν. Έχει εκπονηθεί από μια έμπειρη ομάδα επαγγελματιών προσχολικής αγωγής, την Tower Hamlets Council Early Years Inclusion Team.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Η οδηγία αυτή αναγνωρίζει ότι όλες οι δομές και οι επαγγελματίες ΠΕΦ έχουν καθήκον να προάγουν την κατανόηση και την εκτίμηση της αξίας της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητική αναπηρία, καθώς και τον καίριο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η ευρύτερη κοινότητα σε αυτές τις προσπάθειες.

Παρέχει στρατηγικές για την ενεργό αμφισβήτηση όλων των μορφών διακρίσεων, την προώθηση της ισότητας και της συμπεριληπτικής πρακτικής μέσω της οικοδόμησης συνεργατικών μεθόδων. Παράλληλα, σκιαγραφεί μια προσέγγιση όπου αυτό επιτυγχάνεται μέσω μιας ενεργού διαδικασίας επίγνωσης της κατάστασης, εξέτασης του τρόπου αντίδρασης και διάθεσης

χρόνου για αναστοχασμό, προκειμένου να αξιολογείται και να βελτιώνεται συνεχώς η πρακτική. Έτσι, η παρούσα οδηγία είναι σχετική και εφαρμόσιμη σε όλες τις μονάδες ΠΕΦ, οι οποίες μπορούν είτε να την εφαρμόσουν στο πλαίσιο της λειτουργίας τους είτε να τη χρησιμοποιήσουν ως πηγή έμπνευσης για την ανάπτυξη των δικών τους καθοδηγητικών εγγράφων σε αυτόν τον τομέα.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Υλοποιήθηκε από το νηπιαγωγείο BUBA MARA στα Σκόπια, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας

<https://gradinkabubamara.org.mk/aktivnosti/1937>

ΣΤΟΧΟΙ

Οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν από το νηπιαγωγείο Buba Mara είχαν ως στόχο να αυξήσουν την κατανόηση και την αποδοχή των παιδιών με αυτισμό από την τοπική κοινότητα, καθώς και να στείλουν το μήνυμα στα παιδιά, τους γονείς και το ευρύτερο κοινό ότι τα παιδιά με αυτισμό είναι ευπρόσδεκτα στη μονάδα ΠΕΦ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το νηπιαγωγείο Buba Mara βρίσκεται στο Δήμο Aerodrom στα Σκόπια. Στις 2 Απριλίου 2022, υλοποίησε διάφορες δραστηριότητες με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ενημέρωσης για τον Αυτισμό. Οι δραστηριότητες αυτές περιλάμβαναν την προετοιμασία κομματιών παζλ και πινακίδων με μπλε λαμπάκια (ευρέως χρησιμοποιούμενα σύμβολα ευαισθητοποίησης για τον αυτισμό) από τα παιδιά και τους/τις επαγγελματίες ΠΕΦ, την προετοιμασία μιας παρουσίασης σχετικά με τη διαταραχή του φάσματος του αυτισμού από ένα από τα μέλη του προσωπικού του νηπιαγωγείου και τη διάδοσή της στον ιστότοπο του νηπιαγωγείου που απευθύνεται κυρίως σε γονείς και ευρύτερα μέλη της κοινότητας, καθώς και τον φωτισμό του κτηρίου που βρίσκεται το νηπιαγωγείο με μπλε φώτα. Ο φωτισμός χρηματοδοτήθηκε από ιδιωτική εταιρεία που παρέχει τέτοιου είδους υπηρεσίες.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι δραστηριότητες ευαισθητοποίησης δεν έγιναν αντιληπτές μόνο στη γειτονιά όπου βρίσκεται ο παιδικός σταθμός, αλλά προσέλκυσαν επίσης το ενδιαφέρον των τοπικών και εθνικών μέσων ενημέρωσης που τις ανέφεραν,

συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω διάδοσή τους και στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη σημασία της δημιουργίας χώρων ΠΕΦ όπου όλα τα παιδιά με αυτισμό μπορούν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους και να αισθάνονται ότι εκτιμάται η αξία τους. Ωστόσο, δεν πραγματοποιήθηκε επίσημη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Μέσω των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν, το νηπιαγωγείο προσέλκυσε με επιτυχία το ενδιαφέρον παιδιών, γονέων και μιας ιδιωτικής εταιρείας, εμπλέκοντας έτσι πολλά ενδιαφερόμενα μέρη στις προσπάθειές του για την ευαισθητοποίηση της κοινότητας σχετικά με τον αυτισμό. Προσέγγισε τα μέλη της κοινότητας στην περιοχή του, αλλά και το ευρύτερο τοπικό και εθνικό κοινό μέσω της διάδοσης που προσέφεραν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Άλλες βασικές πτυχές που καθιστούν αυτές τις δραστηριότητες καλή πρακτική είναι η καταλληλότητά τους σε άλλα πλαίσια, η δυνατότητα αναπαραγωγής και το χαμηλό τους κόστος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η δραστηριότητα αυτή δοκιμάστηκε από τρεις εταίρους του έργου - στην Πολωνία, τη Βόρεια Μακεδονία και την Κύπρο.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Στις πιλοτικές δραστηριότητες συμμετείχε το προσωπικό ενός παιδικού και βρεφονηπιακού σταθμού που διαχειρίζεται η Ένωση Ανεξάρτητων Κοινωνικών Πρωτοβουλιών σε ένα πολωνικό χωριό (επαρχία Małopolska). Στο εργαστήριο συμμετείχαν 4 άτομα, όλα τα μέλη του διδακτικού προσωπικού του νηπιαγωγείου.

Όλοι οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο θεώρησαν τις προτεινόμενες δραστηριότητες χρήσιμες για την προώθηση συμπεριληπτικών στάσεων στην κοινότητα. Ο συνδυασμός διαφορετικών τύπων δραστηριοτήτων εκτιμήθηκε πραγματικά. Είναι πολύ σημαντικό να συμμετέχουν τα παιδιά στην προετοιμασία των παζλ και επίσης, μέσω μιας έκθεσης στο νηπιαγωγείο, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της ιδέας της ενταξιακής εκπαίδευσης στην ομάδα γονέων. Η μόνη επιφύλαξη που διατυπώθηκε ήταν σχετικά με τον μπλε φωτισμό του κτιρίου του νηπιαγωγείου για λόγους κόστους, αλλά προτάθηκε να αναζητηθεί ένας ιδιώτης χορηγός για να το κάνει.

Εμπνευσμένοι από την ιδέα, οι συμμετέχοντες πρότειναν τις ακόλουθες τροποποιήσεις ή προσθήκες στις καλές πρακτικές που παρουσιάστηκαν:

1. Τοποθέτηση ενός σλόγκαν στη σελίδα στο Facebook, αντί να τοποθετηθούν πληροφορίες για τον αυτισμό στον ιστότοπο. Μια εικόνα, μια φωτογραφία, ένα γραφικό σήμα θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο: αυτό θα είναι το κύριο σήμα για να προσελκύσει την προσοχή. Ένας σύνδεσμος που θα τοποθετηθεί στη σελίδα θα παραπέμπει σε ευρύτερες ειδήσεις σχετικά με τον αυτισμό.
2. Το παζλ πρέπει να φτιαχτεί από τα παιδιά. Η εικόνα είναι μια ομαδική εργασία των παιδιών που περιέχει προφανή οπτικά στοιχεία που σχετίζονται με την Ημέρα Αυτισμού (π.χ. μπλε χρώμα φόντου). Τα σχήματα των "μπλοκ παζλ" θα μπορούσαν επίσης να δημιουργηθούν από τα παιδιά - απλές μορφές, όπως ισόπλευρα τρίγωνα, τετράγωνα, όπως αυτά που τα παιδιά θα μπορούσαν να κόψουν.
3. Προετοιμασία μπλε χειροποίητων πουκαμίσων και παράσταση με αυτές τις στολές από τις ομάδες προσχολικής ηλικίας στις 2 Απριλίου στο νηπιαγωγείο.

Το προσωπικό του νηπιαγωγείου δήλωσε ότι θα οργανώσει τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ενημέρωσης για τον Αυτισμό την επόμενη χρονιά.

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η δραστηριότητα υλοποιήθηκε σε 3 ιδρύματα στη Βόρεια Μακεδονία και είχε ως στόχο την ευαισθητοποίηση των γονέων και της ευρύτερης κοινότητας σχετικά με την κοινωνική ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία στις πόλεις Valandovo, Gevgelija και Negotino. Συμμετείχε μια ομάδα 24 παιδιών και της τοπικής κοινότητας στο Negotino, 21 παιδιά και επαγγελματίες από το νηπιαγωγείο στο Gevgelija και 26 παιδιά και οι γονείς τους από το νηπιαγωγείο στο Valandovo.

Παρόλο που η δραστηριότητα δεν υλοποιήθηκε κατά την Παγκόσμια Ημέρα Αυτισμού, είχε ευρύτερο θετικό αντίκτυπο στην κοινότητα όσον αφορά την ευαισθητοποίηση για την κοινωνική ένταξη των παιδιών με αυτισμό και τη δημιουργία μιας πιο ανθεκτικής και χωρίς αποκλεισμούς κοινότητας. Οι συντονιστές της δραστηριότητας ανέπτυξαν σχέδια που ήταν εύκολα κατανοητά και ελκυστικά τόσο για τα παιδιά με τυπικό εύρος ανάπτυξης όσο και για τους γονείς και τις οικογένειές τους, αλλά ταυτόχρονα έδιναν τροφή για σκέψη ότι όλα τα παιδιά πρέπει να αναπτύσσονται και να ευδοκιμούν σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς και φροντίδα και ότι η κοινότητα πρέπει να προσφέρει ίσες ευκαιρίες για όλους.

Οι συμμετέχοντες που συμμετείχαν περιελάμβαναν παιδιά με τυπική ανάπτυξη, καθώς και τους γονείς τους και την τοπική κοινότητα, οι οποίοι είχαν μεγάλο κίνητρο να συμμετάσχουν, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία ενός πιο περιεκτικού και δημοκρατικού περιβάλλοντος για τα

παιδιά με αυτισμό και, ταυτόχρονα, υποστήριξε την ευαισθητοποίηση των παιδιών με τυπική ανάπτυξη για την υποστήριξη των συνομηλίκων τους με αυτισμό.

ΚΥΠΡΟΣ

Η δραστηριότητα αυτή αξιολογήθηκε επίσης στο ιδιωτικό νηπιαγωγείο The Happy World των παιδιών στη Λευκωσία. Πρόκειται για μια χρήσιμη και διαδραστική πρακτική για την εμπλοκή της κοινότητας, δεδομένου ότι ο αυτισμός στην Κύπρο είναι μια από τις πιο συχνές αναπηρίες. Η διοργάνωση αυτού του είδους της δραστηριότητας ευαισθητοποίησης είναι ο πιο διαδραστικός τρόπος για την εμπλοκή των μελών της κοινότητας και επίσης για την προσέλκυση οργανισμών, και επιχειρήσεων για να εργαστούν με αυτά τα παιδιά. Τα μέλη της κοινότητας που εφάρμοσαν την επιλεγμένη πρακτική την απόλαυσαν πραγματικά και θεώρησαν ότι ήταν εξαιρετική ιδέα να διοργανώνονται τέτοιες εκστρατείες ευαισθητοποίησης για αυτά τα παιδιά και να παρακινούν τα μέλη της κοινότητας να είναι ενεργά. Πρότειναν ότι το προσωπικό/οι εκπαιδευτικοί του ΕΚΕΑ μπορούν να συνδιοργανώνουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης με οργανισμούς ή συλλόγους που εργάζονται με αυτά τα παιδιά, όπως ο Κυπριακός Σύνδεσμος για τον Αυτισμό, ο οποίος δραστηριοποιείται και παρέχει μια σειρά εργαστηρίων και εκδηλώσεων για τη συγκέντρωση πόρων για τα παιδιά.

ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ («SPREADING KNOWLEDGE»)

ΣΤΟΧΟΙ

Επιδιώκεται η προσέγγιση περισσότερων γονέων και η ενίσχυση των δυνατοτήτων συνεργασίας με τις υπάρχουσες υπηρεσίες.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στη Φλάνδρα, οι σύμβουλοι ένταξης είναι επαγγελματίες που διευκολύνουν την ένταξη των παιδιών βοηθώντας τους/τις εκπαιδευτικούς, τους βοηθούς, τις οικογένειες και τα παιδιά στα κέντρα ΠΕΦ να εφαρμόσουν τις βέλτιστες εκπαιδευτικές πρακτικές για παιδιά με μέτριες έως σοβαρές αναπτυξιακές αναπηρίες. Προκειμένου να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των γονέων σχετικά με την ενταξιακή ΠΕΦ και τη συνεργασία με την κοινότητα, οι σύμβουλοι

ένταξης και το προσωπικό ΠΕΦ χαρτογραφούν και προσεγγίζουν όλες τις πιθανές υπηρεσίες που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τους γονείς τους. Σε αυτές εντάσσονται γενικά τα ιατρεία, τα σχολεία, οι οργανώσεις μαιών και οι κύκλοι παιδικών χαρών για μητέρες. Μετά τη χαρτογράφηση των υφιστάμενων υπηρεσιών, η πρώτη επαφή μαζί τους περιλαμβάνει τον προγραμματισμό μιας συνάντησης για την παρουσίαση των κέντρων ημερήσιας φροντίδας, των δραστηριοτήτων τους και την εξήγηση του ρόλου του/της συμβούλου ένταξης. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, λαμβάνουν ενημερωτικό υλικό (φακέλους και αφίσες) ώστε να μπορούν να ενημερώσουν τους γονείς με τους οποίους συνεργάζονται ή να βρουν έναν τρόπο για να τους προσεγγίσουν. Πρόκειται για την πρώτη επαφή με τον/τη σύμβουλο ένταξης, ο/η οποίος/α προσφέρει τη συμβουλή και τη βοήθειά του/της και τη δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων και σχεδίων σε συνεργασία με το κέντρο ΠΕΦ και τις υπηρεσίες. Μόλις πραγματοποιηθεί η επαφή, οι συναντήσεις μπορούν να είναι συντομότερης διάρκειας και να αφορούν μόνο την ανταλλαγή νέων υλικών και δραστηριοτήτων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι συναντήσεις αυτές διευρύνουν την εμβέλεια των ενταξιακών κέντρων παιδικής φροντίδας και αξιολογούνται σε συναντήσεις με όλες τις δομές ΠΕΦ που εργάζονται με γνώμονα τη συμπερίληψη, οι οποίες πραγματοποιούνται κάθε 3-4 μήνες.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Παρέχει έναν εύκολο και βιώσιμο τρόπο διάδοσης της γνώσης σχετικά με τα κέντρα υποστήριξης και λοιπές υπηρεσίες της κοινότητας, έτσι ώστε οι γονείς να μπορούν να απευθύνονται σε αυτά.

PINKO XL LAB

ΣΤΟΧΟΙ

Το εργαστήριο PINKO XL Lab ξεκίνησε στην πόλη Λέβεν το 2022 με σκοπό να ανταποκριθεί στην έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με την παροχή συμπεριληπτικών υπηρεσιών φροντίδας, τόσο μεταξύ των γονέων όσο και μεταξύ των παρόχων φροντίδας.

Στόχος του εργαστηρίου είναι να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων φροντίδας για παιδιά με μεγαλύτερες ανάγκες φροντίδας μέσω μιας υπηρεσίας προσανατολισμένης στη γειτονιά, έτσι ώστε περισσότεροι γονείς να μπορούν να την αξιοποιήσουν. Επίσης, η εμπειρογνώσια των υπαλλήλων υποδοχής και των εξωτερικών συνεργατών/τιδών (π.χ. φυσιοθεραπευτών/τριών, λογοθεραπευτών/τριών, νοσηλευτών/τριών κ.λπ.) συνδυάζεται μέσω ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης ή πρόσθετης υποστήριξης στην εργασία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι υπηρεσίες παιδικής φροντίδας παρέχονται σε κάθε παιδί, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρίες. Για να βρεθεί η κατάλληλη φροντίδα που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους, το Κέντρο Συμπεριληπτικής Παιδικής Φροντίδας (CIK) του Λέβεν ενθαρρύνει τη συνεργασία σχετικών πρωτοβουλιών με οργανισμούς που προσφέρουν βοήθεια, την καθοδήγηση και την υποστήριξη σε παιδιά με αναπηρία ή με κίνδυνο αναπηρίας. Μόνο με αυτόν τον τρόπο, οι γονείς ενός παιδιού με αναπηρία θα μπορέσουν να βρουν ποιοτική και προσβάσιμη φροντίδα «κοντά στο σπίτι» και να αφήσουν με σιγουριά τα παιδιά τους στα χέρια επαγγελματιών. Ωστόσο, το CIK σημειώνει ότι λαμβάνει σχετικά λίγα αιτήματα φροντίδας για παιδιά με σύνθετες ανάγκες φροντίδας. Σύμφωνα με τους γονείς και τους παρόχους φροντίδας, η προσφορά συμπεριληπτικής φροντίδας δεν είναι επαρκώς γνωστή, ενώ δεν γνωρίζουν επαρκώς την εμπειρογνώσια και την ποιότητα της φροντίδας που χαρακτηρίζει τις πρωτοβουλίες συμπεριληπτικής φροντίδας στο Λέβεν. Για να αλλάξει αυτή η κατάσταση, το CIK εγκαινίασε το καινοτόμο εργαστήριο PINKO XL.

Αυτή η συντομογραφία σημαίνει "Pioneering IN Childcare" (Πρωτοπορία στην Παιδική Φροντίδα) και το XL αντιπροσωπεύει τη συνεργασία σε ολόκληρη την πόλη μεταξύ του CIK, του πολυλειτουργικού κέντρου

Gansproel (μαζί με το vzwRede, μια σύμπραξη μεταξύ δεκατεσσάρων δομών φροντίδας και καθοδήγησης ατόμων με αναπηρίες), του Κέντρου Αναπτυξιακών Αναπηριών (COS) και πολλών άλλων πρωτοποριακών φορέων στον τομέα της παιδικής φροντίδας: Τα τέσσερα κέντρα ημερήσιας φροντίδας του Zorg Leuven και η υπηρεσία υποδοχής γονέων, τα τέσσερα κέντρα ημερήσιας φροντίδας του KU Leuven και τα κέντρα ημερήσιας φροντίδας Wit Konijntje, De Pagadderkes, Kinderrijk, Het Eekhoortje και Kinderparadijs.

Ο στόχος του PINKO XL Lab είναι τριπλός:

- ❖ Πρώτον, το εργαστήριο επιθυμεί να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων φροντίδας για παιδιά με μεγαλύτερες ανάγκες φροντίδας μέσω μιας υπηρεσίας προσανατολισμένης στη γειτονιά, ώστε να μπορούν να την αξιοποιήσουν περισσότεροι γονείς. Εξάλλου, υπάρχει ήδη μεγάλη εμπειρογνωσία σε διάφορα μέρη.
- ❖ Δεύτερον, το εργαστήριο επιθυμεί να συνδυάσει την εμπειρογνωσία διαφόρων επαγγελματιών που εργάζονται με το παιδί, όπως φυσιοθεραπευτές/τριες, λογοθεραπευτές/τριες, νοσηλεύτριες και φροντιστές/στριες, και να δημιουργήσει ευκαιρίες συνεργασίας και ανταλλαγών μεταξύ τους.
- ❖ Τρίτον, το εργαστήριο επιθυμεί να αλλάξει την αντίληψη που επικρατεί για την ενταξιακή/συμπεριληπτική φροντίδα βρεφών και νηπίων με σύνθετες ανάγκες φροντίδας, τόσο μεταξύ των γονέων όσο και μεταξύ των φροντιστών/στριών. Υπάρχει υψηλή εμπειρογνωσία σε θέματα αναπηρίας στην παιδική φροντίδα και τα παιδιά με και χωρίς ειδικές ανάγκες φροντίδας μπορούν να μάθουν πολλά πράγματα το ένα από το άλλο. Όλες οι μορφές διαφορετικότητας θα πρέπει να είναι παρούσες στην παιδική φροντίδα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το PINKO XL θα επεκταθεί περαιτέρω μετά την αξιολόγηση, ενώ θα επιδιωχθεί βιώσιμη εδραίωση. Το εργαστήριο θα εξετάσει, μεταξύ άλλων, πόσο μεγάλη είναι η ανάγκη για εξειδικευμένη παιδική φροντίδα στο Λέβεν ή αν ενδείκνυται να φιλοξενηθούν παιδιά με μεγαλύτερες ανάγκες φροντίδας μαζί σε μια πρωτοβουλία παιδικής φροντίδας.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Δίνει τη δυνατότητα σε παιδιά με πιο σύνθετες ανάγκες φροντίδας να συμμετέχουν στην παιδική φροντίδα, έτσι ώστε να υπάρχει ποιοτική και προσβάσιμη παιδική φροντίδα για όλους/λες.

Για περισσότερες πληροφορίες, κάντε κλικ εδώ: <https://pers.leuven.be/kinderopvang-voor-ieder-kind-via-het-innovatieve-labo-pinko-xl-mqw0i4>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η καλή πρακτική αξιολογήθηκε από τους εκπροσώπους 17 ελληνικών νηπιαγωγείων (16 δημόσιων και 1 ιδιωτικού), καθώς και από 2 εκπαιδευτικούς φορείς του Υπουργείου Παιδείας.

Η καλή πρακτική είναι πολύ καλά επεξεργασμένη, σαφής και κατανοητή και παρέχει τις απαραίτητες υποδείξεις και μια δομή που μπορεί να ακολουθηθεί και να προσαρμοστεί ακόμη και σε μικρές κοινότητες. Οι επαγγελματίες ανέφεραν ότι, σύμφωνα με την εμπειρία τους, ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι γονείς όσον αφορά την κατανόηση της διάγνωσης των παιδιών τους και το να γνωρίζουν ποιον να εμπιστευτούν. Μια πρόταση ήταν να χρησιμοποιηθεί αυτή η προσέγγιση και η δομή και να ενημερωθούν οι τοπικοί φορείς, ακόμη και τα σχολεία, ώστε να έχουν έναν κατάλογο με συστάσεις, με βάση τις γνώσεις τους, για να υποστηρίξουν τους γονείς στην αναζήτησή τους για την κατάλληλη υποστήριξη κοντά τους.

Οι επαγγελματίες πρότειναν ότι κάθε σχολείο μπορεί να δημιουργήσει έναν κατάλογο με συστάσεις και μάλιστα πρότειναν, αν δεν είναι σίγουροι, να ζητήσουν από γονείς που έχουν ήδη βρει έναν φορέα τον οποίο θα πρότειναν, να τους δώσουν κάποιες συμβουλές. Αναφέρθηκε επίσης ότι αυτή η πρακτική θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μικρή και σε ευρεία κλίμακα. Μια μικρή κλίμακα θα μπορούσε να είναι απλώς μια πρόταση για τις εγκαταστάσεις που υπάρχουν κοντά τους, ενώ η ευρύτερη κλίμακα θα περιελάμβανε την επικοινωνία με τα ιδρύματα και τη ζήτηση εσωτερικής συνεργασίας στην περιοχή για να παρέχουν προτάσεις στους γονείς, δημιουργώντας μια μικρή εκδοχή του Pinko XL Lab στις γειτονιές

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΓΚΑΙΡΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Με στόχο την ευαισθητοποίηση, η Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία (ΕΠΑΝΑ) στη Λευκωσία της Κύπρου διοργανώνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σεμινάρια και διαλέξεις. Όταν υπάρχει ανάγκη, προσκαλούνται εξειδικευμένοι/νες επαγγελματίες για διάφορες παρουσιάσεις.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Διοργανώνονται σεμινάρια, διαλέξεις, συνέδρια και Info Days για την ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινωνικού συνόλου σχετικά με τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν τα άτομα με νοητική αναπηρία και σχετικά με τη σημασία της παρέμβασης στην πρώιμη παιδική ηλικία κατά τη διάρκεια της ΠΕΦ.

Οι διαλέξεις αυτές υπογραμμίζουν στο κοινό τη σημασία της πρώιμης παρέμβασης κατά την παιδική ηλικία, και συγκεκριμένα κατά τη φοίτηση των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Τα προγραμματισμένα σεμινάρια αποσκοπούν στην ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη δράση της υπηρεσίας και στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των σχετικών οργανισμών που προσφέρουν υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης ή οικονομικά οφέλη στα παιδιά. Πολλές από αυτές τις διαλέξεις απευθύνονται σε παιδιάτρους, επισκέπτες/πτριες υγείας, κοινωνικούς/κές λειτουργούς, βασικούς λειτουργούς ειδικής αγωγής, αλλά είναι επίσης προσβάσιμες στα μέλη της κοινότητας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία απαρτίζεται από ένα 10μελές συμβούλιο που αξιολογεί και εκτιμά τις διαλέξεις και τα σεμινάρια πριν από την οριστικοποίηση του περιεχομένου τους.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Οι διαλέξεις και τα σεμινάρια δεν περιορίζονται σε μία ομάδα-στόχο, αλλά ενημερώνουν το ευρύ κοινό για τη σημασία της πρώιμης παρέμβασης κατά την παιδική ηλικία. Η Συντονιστική Υπηρεσία Έγκαιρης Παιδικής Παρέμβασης προσφέρει επίσης υπηρεσίες σε οικογένειες και παιδιά με νοητική αναπηρία.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ένα πρόγραμμα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου σε συνεργασία με το Βρετανικό Συμβούλιο, το οποίο ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2010.

ΣΤΟΧΟΙ

Να παράσχει σφαιρική και έγκυρη πληροφόρηση και να επικαιροποιήσει τις γνώσεις των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και άλλων ειδικοτήτων σε βασικά θέματα νομοθεσίας, φιλοσοφίας, παιδαγωγικής και τεχνολογιών της ειδικής αγωγής.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Φάση Α: Κοινές επιμορφώσεις για όλες τις ειδικότητες (8 συναντήσεις των 3 διδακτικών ωρών η καθεμία).

Φάση Β: Επιμόρφωση ανά ειδικότητα (17 συναντήσεις των 3 διδακτικών ωρών η καθεμία).

Κατά τη διάρκεια του Προγράμματος Εκπαίδευσης Ειδικών Παιδαγωγών σχεδιάστηκαν από το Παιδαγωγικό Τμήμα σεμινάρια και εργαστήρια για ειδικούς/κές παιδαγωγούς και άλλους/λες επαγγελματίες από τις ακόλουθες ειδικότητες: Κωφών, Τυφλών, Ειδικών Μαθησιακών, Γνωστικών, Λειτουργικών και Προσαρμοστικών Αναπηριών και Λογοθεραπείας.

Σκοπός του Προγράμματος Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής ήταν η παροχή σφαιρικής και έγκυρης πληροφόρησης, καθώς και η επικαιροποίηση των γνώσεων των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και λοιπών ειδικοτήτων που εμπλέκονται στην ενταξιακή εκπαίδευση σε βασικά θέματα νομοθεσίας, φιλοσοφίας, παιδαγωγικής και τεχνολογιών της ειδικής αγωγής στο πλαίσιο της συνεχούς βελτίωσης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

https://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=268&lang=en

<https://www.britishcouncil.com.cy/about/80-years-cultural-relations-cyprus/training-opportunities-to-teachers>

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Το πρόγραμμα διοργανώθηκε σε συνεργασία με το Βρετανικό Συμβούλιο, το οποίο παρέχει ευκαιρίες κατάρτισης στην Κύπρο από το 1936. Τα σεμινάρια και τα εργαστήρια προσφέρθηκαν όχι μόνο σε εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής και ΠΕΦ, αλλά και σε άλλους/λες επαγγελματίες, όπως ψυχολόγοι, οι οποίοι/ες είναι εξίσου απαραίτητοι/τες για την ένταξη των παιδιών με

νοητική αναπηρία, είτε στην τάξη είτε στην κοινότητα. Οι εκπαιδευτικοί είχαν τη δυνατότητα να βρουν όλο το εκπαιδευτικό υλικό στο Διαδίκτυο.

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Καλή πρακτική που υλοποιήθηκε κατά διαστήματα από δύο (ιδιωτικά και δημόσια) νηπιαγωγεία στο χωριό Ντόμπρα της επαρχίας Μαλοπόλσκι):

<https://przedszkole.gminadobra.pl/>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100055948035888>

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος στόχος της πρακτικής είναι η ευαισθητοποίηση για το αυξανόμενο φαινόμενο του αυτισμού και εν τέλει, η υποστήριξη και η προστασία των αυτιστικών ατόμων στην τοπική κοινωνία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η εν λόγω καλή πρακτική ξεκίνησε από τα τοπικά νηπιαγωγεία σε συνεργασία με ένα δημοτικό σχολείο, ένα ειδικό σχολείο/εκπαιδευτικό κέντρο και μια λέσχη ηλικιωμένων. Αυτά τα πέντε (5) ιδρύματα διοργανώνουν κάθε χρόνο από κοινού μια δημόσια εκδήλωση με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ενημέρωσης για τον Αυτισμό (2 Απριλίου). Το κύριο μέρος του εορτασμού είναι μια «πορεία» κατά μήκος του κεντρικού δρόμου του χωριού που καταλήγει στο τοπικό πάρκο. Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες (κυρίως παιδιά, αλλά και ορισμένοι από τους γονείς τους, εκπαιδευτικοί, νέοι/ες με αναπηρία και ηλικιωμένοι/νες), ντυμένοι/νες στα μπλε και κρατώντας μπλε μπαλόνια συγκεντρώνονται το πρωί στην πλατεία κοντά στην εκκλησία και ξεκινούν να βαδίζουν αργά προς το πάρκο την καθορισμένη ώρα. Μόλις φτάσουν στον προορισμό τους, μαζεύονται σε μια μεγάλη ομάδα και περιμένουν να ακούσουν το «μπιπ» για να αφήσουν ελεύθερα τα μπαλόνια τους στον ουρανό. Στη συνέχεια, ακολουθούν υπαίθριες εκδηλώσεις. Προτείνονται διάφορα παιχνίδια και ασκήσεις συμπερίληψης στους/στις συμμετέχοντες/χουσες και τους/τις θεατές/τριες και σερβίρονται αναψυκτικά. Στη γιορτή μπορεί να συμμετάσχει κάθε ενδιαφερόμενο άτομο.

Πριν από την εκδήλωση, οργανώνεται πάντα μια δράση αφισοκόλλησης. Μια οπτικά ελκυστική μορφή επικοινωνίας εμφανίζεται σε διαφημιστικούς στύλους, σε καταστήματα και σε δημόσιους φορείς.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Χάρη στη συστηματική διοργάνωση της Γαλάζιας Πορείας, αυξάνονται σταδιακά οι γνώσεις των κατοίκων του χωριού σχετικά με τον αυτισμό ως αναπτυξιακή διαταραχή. Κατά συνέπεια, αυξάνεται και ο αριθμός των συμμετεχόντων/χουσών στην πορεία. Ακόμη, έχει παρατηρηθεί ότι οι άνθρωποι που συναντούν την πορεία στον δρόμο συνήθως αντιδρούν με πολύ θετικό τρόπο και ενημερώνουν ο ένας τον άλλον για το νόημα και τον στόχο αυτής της εκδήλωσης. Ωστόσο, δεν έχουν εφαρμοστεί πιο διεισδυτικές πρακτικές αξιολόγησης, οπότε ο πραγματικός αντίκτυπος αυτής της πρακτικής δεν έχει ακόμη μετρηθεί.

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

- ✓ Οργανώνεται εύκολα και υλοποιείται με χαμηλό κόστος.
- ✓ Περιλαμβάνει διαφορετικές κοινωνικές ομάδες όλων των ηλικιών.
- ✓ Επιτρέπει την αυθόρμητη αλληλεπίδραση με περαστικούς/κές που μπορούν να πλησιάσουν τους/τις συμμετέχοντες/χουσες για να τους κάνουν ερωτήσεις.
- ✓ Η περιοδικότητα της δράσης συμβάλλει στη μακροχρόνια επίδρασή της.
- ✓ Ο θεαματικός, χαρούμενος και ανοιχτός χαρακτήρας της εκδήλωσης την καθιστά ελκυστική πρόταση για την τοπική κοινωνία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Αυτή η ορθή πρακτική αξιολογήθηκε από το προσωπικό τριών σχολείων στις Βρυξέλλες και επίσης από προπονητές ένταξης που εργάζονται στην περιοχή της Φλάνδρας στο Βέλγιο.

Την αξιολόγησαν ως πολύ χρήσιμη για τη δημιουργία ενός δικτύου και την ευαισθητοποίηση γύρω από τον αυτισμό. Παρόλο που απαιτεί χρόνο και προσπάθεια για να εφαρμοστεί, μπορεί να υποβαθμιστεί σε μια μικρότερη δραστηριότητα. Προτάθηκε να συμπεριληφθεί στην περιγραφή του εγχειριδίου μια αναφορά και ένας σύνδεσμος προς την Παγκόσμια Ημέρα Ενημέρωσης για τον Αυτισμό: <https://www.autismspeaks.org/world-autism-awareness-day>

Εκτιμάται ότι η δραστηριότητα αυτή πραγματοποιείται σε εξωτερικούς χώρους και ξεφεύγει από τους τοίχους της τάξης, προωθώντας έτσι τη διαφορετικότητα και τη συντροφικότητα της τοπικής κοινότητας. Πιστεύεται ότι μια τέτοια εκδήλωση θα είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, καθώς μπορεί να είναι ορατή σε όλους, προκαλώντας την περιέργεια και δημιουργώντας

ερωτήματα από την κοινότητα. Εκφράστηκε η πεποίθηση ότι θα μπορούσαν να επιτευχθούν απτά αποτελέσματα μέσω της αυξημένης εμπλοκής των γονέων και της συμμετοχής ατόμων από όλα τα τμήματα της κοινότητας. Η πορεία θεωρήθηκε ως μια ευκαιρία να σταλεί ένα ισχυρό μήνυμα στην κοινωνία.

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών θα έδινε μεγαλύτερη ώθηση και προβολή στην πρωτοβουλία αυτή. Σκέφτηκαν να έρθουν σε επαφή με τον δήμαρχο, την κοινότητα, πολλά σχολεία και άλλους εταίρους για την προετοιμασία της πορείας. Τόνισαν τη σημασία της κοινής οικοδόμησης, της εμπλοκής όλων στις προετοιμασίες και της διάχυσης των πληροφοριών μεταξύ κάθε φορέα. Παρόλα αυτά, αυτή η προσέγγιση με πολλούς εμπλεκόμενους φορείς θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο για την υλοποίηση, καθώς μπορεί να χρειαστεί περισσότερος χρόνος για να εμπλακούν όλοι.

Η προπονήτρια ένταξης ανέφερε την επιτυχημένη "εβδομάδα ένταξης" που πραγματοποιήθηκε στη Φλάνδρα πέρυσι, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για την έναρξη της πορείας αυτισμού στην περιοχή της.

Αν και δεν αναφέρθηκαν σημαντικά εμπόδια, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την ανάγκη για περισσότερες πληροφορίες προκειμένου να διασφαλιστεί η επιτυχής εφαρμογή. Τα συγκεκριμένα βήματα που περιγράφηκαν περιλάμβαναν την έναρξη συζητήσεων εντός του σχολείου, ιδίως με τους γονείς ως πρώτο βήμα, και στη συνέχεια την αναζήτηση υποστήριξης ή συμβολής από τη διοίκηση της πόλης των Βρυξελλών. Τέλος, η διευθύντρια του BEPS πρότεινε ότι θα αναφερθεί στο θέμα αυτό στις προσεχείς συναντήσεις με τους άλλους διευθυντές διεθνών δημοτικών σχολείων στις Βρυξέλλες για την προώθηση της συνεργασίας και της συλλογικής δράσης.

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί, στους οποίους άρεσε η ιδέα, εξέφρασαν σκεπτικισμό σχετικά με τη δυνατότητα πραγματοποίησης μιας πορείας στους δρόμους, λόγω της προσπάθειας συντονισμού που απαιτείται για τη διοργάνωση μιας τέτοιας εκδήλωσης. Ως εναλλακτική λύση, προτάθηκε να γίνει μια απογευματινή εκδήλωση μπροστά από το σχολείο.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το Κέντρο Υποστήριξης Ειδικής Ενταξιακής Εκπαίδευσης στο Μπίντγκοζ διεξήγαγε κοινωνική εκστρατεία για την ενταξιακή εκπαίδευση <http://www.sosw3.bydgoszcz.pl/kampania-spoleczna-scwew/>

ΣΤΟΧΟΙ

Να ευαισθητοποιήσει σχετικά με τις διάφορες εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων της τοπικής κοινότητας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η εκδήλωση διοργανώθηκε στις εγκαταστάσεις του Οικοτροφείου και Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης Nr 3 στο Μπίντγκοζ, το οποίο παρέχει εκπαίδευση σε παιδιά με νοητική αναπηρία. Το Radio ESKA μετέδωσε εκ των προτέρων συνομιλίες με τα μέλη του Οικοτροφείου, αναφέρθηκε στην προώθηση της ενταξιακής εκπαίδευσης και κάλεσε τον κόσμο να συμμετάσχει στην εκστρατεία. Η τηλεοπτική κάλυψη πραγματοποιήθηκε από το TVP3 και το Radio ESKA. Το διαφημιστικό υλικό (π.χ. αφίσες, φυλλάδια, αυτοκόλλητα, πανό κ.λπ.) αποτύπωνε τις ιδέες της ενταξιακής εκπαίδευσης. Στους/Στις συμμετέχοντες/χουσες δόθηκαν μπλουζάκια και καπέλα με το λογότυπο του Οικοτροφείου. Επιπλέον, διενεργήθηκαν διαγωνισμοί σε δέκα (10) ειδικότητες στους οποίους μπορούσαν να διαγωνιστούν άτομα με και χωρίς αναπηρία. Οι μαθητές/τριες των νηπιαγωγείων και των σχολείων κλήθηκαν να επιδείξουν τη φυσική τους κατάσταση, την ευφυΐα και τη δημιουργικότητά τους, αλλά και να εκτελέσουν εργασίες στις οποίες η ακοή ή η όρασή τους ήταν περιορισμένη. Συνολικά, δεκατρείς (13) δομές (2 νηπιαγωγεία, 5 δημοτικά σχολεία, 3 ειδικά σχολεία και εκπαιδευτικά κέντρα για άτομα με νοητική αναπηρία, μειωμένη ακοή ή όραση και 3 γυμνάσια) δημιούργησαν ομάδες των δέκα (10) ατόμων. Στη διάρκεια της εκδήλωσης, προσφέρθηκαν στους/στις συμμετέχοντες/χουσες αναψυκτικά και σνακ (π.χ. νερό, χυμοί και φρούτα). Στην τελετή έναρξης, παρουσιάστηκαν οι ομάδες, οι συμμετέχοντες/χουσες και οι ιδέες της ενταξιακής εκπαίδευσης. Κατά την τελετή λήξης, χορηγήθηκαν πιστοποιητικά στους/στις συμμετέχοντες/χουσες. Η εκδήλωση θα έχει περιοδικό χαρακτήρα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι διαδικασίες της εκδήλωσης και η ατμόσφαιρά της φανέρωσαν το πνεύμα συνεργασίας και την ευγενή άμιλλα μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών. Αυτό αποδεικνύει τη συμπερίληψη των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών από την ειδική εκπαίδευση και τα γενικά σχολεία. Οι ιδέες της ενταξιακής εκπαίδευσης παρουσιάστηκαν στην πράξη σε όλους/λες τους/τις συμμετέχοντες/χουσες, τους/τις θεατές/τριες και τους/τις προσκεκλημένους/νες (συμπεριλαμβανομένων των εκπροσώπων των τοπικών αρχών).

ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ;

Την εκστρατεία παρακολούθησαν περίπου 10.000 τηλεθεατές/τριες και ανάλογος αριθμός ακροατών/τριών του Radio ESKA. Ο αριθμός των ενεργών συμμετεχόντων/χουσών και των επιτόπιων θεατών/τριών ανήλθε στα 200 άτομα περίπου. Γενικά, πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, το σημαντικότερο είναι ότι η ιδέα της ενταξιακής εκπαίδευσης προωθήθηκε μέσω της δημιουργίας ενός περιβάλλοντος στο οποίο όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες ενήργησαν στο πνεύμα της ενταξιακής εκπαίδευσης και εφάρμοσαν τις αρχές της.

ΣΥΝΟΨΗ

Πολλές από τις καλές πρακτικές που περιγράφονται στο Εγχειρίδιο εφαρμόστηκαν πιλοτικά από πέντε εταιρους του έργου στο Βέλγιο, την Κύπρο, την Ελλάδα, τη Μακεδονία και την Πολωνία, σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά, καθώς και σε δημόσιες και ιδιωτικές δομές πρώιμης εκπαίδευσης. Ορισμένες από τις τεχνικές δοκιμάστηκαν δύο φορές σε δύο διαφορετικά εθνικά πλαίσια. Οι περισσότερες από αυτές μπορούν να υιοθετηθούν στις τοπικές ή εθνικές απαιτήσεις. Στις συνεδρίες και τις δραστηριότητες συμμετείχαν παιδιά με αναπηρίες και με τυπικό εύρος ανάπτυξης, καθώς και νηπιαγωγοί, γονείς/κηδεμόνες και μέλη της κοινότητας. Η ανατροφοδότηση από τις πιλοτικές εφαρμογές ήταν πολύ θετική και έδειξε μεγάλη εκτίμηση για το Εγχειρίδιο μας και το έργο EMBRACE.

Η πρώτη ομάδα συνιστώμενων καλών πρακτικών είναι αφιερωμένη στην εμπλοκή των παιδιών: παρέχει βέλτιστες στρατηγικές, προσεγγίσεις και δραστηριότητες για τη δημιουργία μιας κουλτούρας ένταξης στις τάξεις του ΕΚΕΠ. Οι συντονιστές του εργαστηρίου ανέφεραν ότι είναι καλά δομημένες και παρέχουν εξηγήσεις και κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή με παιδιά με και χωρίς αναπηρίες. Δήλωσαν ότι θα ήταν ευτυχείς να προσθέσουν τις πρακτικές στις δραστηριότητές τους στο μέλλον. Κατά τη γνώμη τους, παρέχουν παιγνιώδεις και ελκυστικούς τρόπους προβληματισμού σχετικά με την ετερότητα. Κατά τη διάρκεια των πιλοτικών εφαρμογών, τα παιδιά έκαναν σημαντικά και κατάλληλα σχόλια: για παράδειγμα, "Ο Έλμερ, ο ελέφαντας, λυπήθηκε που ήταν διαφορετικός, αλλά οι άλλοι ελέφαντες τον συμπαθούσαν όπως ακριβώς ήταν", ή "Όλα τα παιδιά θέλουν να παίζουν και να διασκεδάζουν! Δεν έχει σημασία αν είσαι διαφορετικός, θέλω να παίξω μαζί σου". Μπορούσαν εύκολα να ακολουθήσουν τις δραστηριότητες, ενισχύοντας τη δημιουργικότητά τους και τη μάθηση στην ομάδα. Οι προκλήσεις που αναφέρθηκαν περιλάμβαναν τη μικρή διάρκεια προσοχής των παιδιών και τα προβλήματα με την εστίαση σε ορισμένες εργασίες. Από την άλλη πλευρά, τα παιδιά ήταν πραγματικά αφοσιωμένα τις περισσότερες φορές και οι δηλώσεις τους κατά τη διάρκεια των συζητήσεων κατέδειξαν την ορθή κατανόηση των θεμάτων που τέθηκαν.

Η δεύτερη ομάδα δραστηριοτήτων επικεντρώνεται στους γονείς και τους κηδεμόνες, συμπεριλαμβανομένων προσεγγίσεων και στρατηγικών για τη σύνδεση με τους γονείς και τους κηδεμόνες των παιδιών με ή χωρίς

αναπηρία και την πλήρη εμπλοκή τους. Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο ανέφεραν υψηλό βαθμό ικανοποίησης από τις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν και απόλαυσαν τη μάθηση στην ομάδα. Οι δραστηριότητες παρείχαν στους γονείς και τους κηδεμόνες πολύτιμες ευκαιρίες να συζητήσουν τα δικά τους θέματα και να αμφισβητήσουν την απομόνωση. Οι διαφορετικές εργασίες και προσεγγίσεις απελευθέρωσαν την εφευρετικότητά τους, επιτρέποντάς τους να εμβαθύνουν στον κόσμο του παιδιού. Επίσης, εκτίμησαν τον σοβαρό και επαγγελματικό τρόπο με τον οποίο δόθηκαν οι πληροφορίες που χρειαζόνταν οι γονείς/κηδεμόνες. Ορισμένες καλές πρακτικές μπορούν να είναι πολύ καθησυχαστικές, ιδίως για τους γονείς και τους κηδεμόνες που μόλις έλαβαν μια διάγνωση για το παιδί τους. Μία ή δύο δραστηριότητες (Το δικό σας δάσος και Χρόνος για τους γονείς - ομάδα υποστήριξης) προκάλεσαν συζητήσεις στις πιλοτικές ομάδες, καθώς οι συμμετέχοντες τις θεώρησαν ενδεχομένως πολύ ιδιωτικές ή δύσκολες στην εφαρμογή τους. Ωστόσο, εκτίμησαν την αξία αυτών των προτάσεων και πρότειναν τις δικές τους λύσεις ή συνοδευτικές τεχνικές, οι οποίες παρουσιάζονται στο Εγχειρίδιο. Μια κοινή ανησυχία αφορούσε το ρόλο του συντονιστή στις ομάδες υποστήριξης για γονείς και κηδεμόνες. Ενδεχομένως, η ύπαρξη κάποιου εξωτερικού - ενός εκπαιδευμένου διαμεσολαβητή, κατά προτίμηση ψυχολόγου, για να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα της υποστήριξης - θα ήταν χρήσιμη.

Η τρίτη ομάδα πρακτικών είναι αφιερωμένη στην εμπλοκή του προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων των προσεγγίσεων και στρατηγικών για την ενθάρρυνση της ανοιχτής συζήτησης και του διαλόγου στο χώρο εργασίας. Οι συμμετέχοντες στα πιλοτικά εργαστήρια εξέφρασαν έντονο ενδιαφέρον για τις προτεινόμενες δραστηριότητες, θεωρώντας τις πολύ ελκυστικές και σύμφωνες με τις πιο προηγμένες πρακτικές. Ωστόσο, δήλωσαν επίσης ότι ορισμένες από αυτές απαιτούν χρόνο, προγραμματισμό και τη συμμετοχή εξωτερικών φορέων, οπότε θα μπορούσε να εξεταστεί ένα μεγαλύτερο χρονικό πλαίσιο για την υλοποίησή τους. Επίσης, επισημάνθηκε κάποια πιθανή σύγχυση γύρω από τους ρόλους των διαφόρων επαγγελματιών στη ζωή ενός παιδιού και τονίστηκε η αναγκαιότητα συνεργατικών προσπαθειών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων. Αναφέρθηκε ότι θα ήταν πολύ καλό για τους παιδικούς σταθμούς να υιοθετήσουν τέτοιες πρακτικές, δεδομένου ότι το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών που παρέχουν πρόσθετη υποστήριξη στα παιδιά είναι επί του παρόντος αρκετά χαμηλό. Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο κατανόησαν τους λόγους για τη βελτίωση του συστήματος και τη συμμετοχή τους στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

Η τέταρτη ομάδα προτεινόμενων δραστηριοτήτων επικεντρώνεται στην εμπλοκή της κοινότητας. Παρέχει στρατηγικές και προσεγγίσεις για το συντονισμό πληροφοριών, πόρων και υπηρεσιών που μπορούν να υποστηρίξουν την ένταξη των παιδιών με νοητική αναπηρία στην ΠΕΦ. Όλοι οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο θεώρησαν τις προτεινόμενες δραστηριότητες χρήσιμες για την προώθηση συμπεριληπτικών στάσεων στην κοινότητα. Ο συνδυασμός διαφορετικών τύπων δραστηριοτήτων εκτιμήθηκε πραγματικά, συμπεριλαμβανομένων των υπαίθριων εκδηλώσεων. Σημειώθηκε ότι οι προτεινόμενες καλές πρακτικές είναι καλά επεξεργασμένες, σαφείς και κατανοητές, παρέχοντας τις απαραίτητες προτάσεις που μπορούν να ακολουθηθούν και να προσαρμοστούν ακόμη και σε μικρές κοινότητες. Διατυπώθηκαν ορισμένες επιφυλάξεις σχετικά με το κόστος των διαφόρων δημόσιων κοινοτικών εκδηλώσεων, αλλά προτάθηκε η συμμετοχή ιδιωτικής χορηγίας. Εμπνεόμενοι από αυτή την ιδέα, οι συμμετέχοντες πρότειναν επίσης διάφορες τροποποιήσεις ή προσθήκες στις καλές πρακτικές που παρουσιάστηκαν. Σκέφτηκαν να έρθουν σε επαφή με τον δήμαρχο, την κοινότητα, πολλά σχολεία και άλλους εταίρους για την προετοιμασία διαφόρων εκδηλώσεων, για παράδειγμα, πορείες και ημέρες ευαισθητοποίησης.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι οι επαγγελματίες της ΠΕΦ στις χώρες εταίρους αξιολόγησαν το σύνολο του περιεχομένου του εγχειριδίου και ότι η ανατροφοδότησή τους όχι μόνο επιβεβαιώνει την ποιότητά του, αλλά και υπογραμμίζει την πρακτικότητα και τη δυνατότητά του να εφαρμοστεί σε πραγματικές συνθήκες ΠΕΦ. Αυτές οι δοκιμασμένες πρακτικές χρησιμεύουν ως πολύτιμος πόρος, παρέχοντας στο προσωπικό πρόσθετα εργαλεία και ιδέες για να ενισχύσουν τις υπάρχουσες γνώσεις και την εμπειρία τους στην υποστήριξη των παιδιών με νοητική αναπηρία.

Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι που πολλοί επαγγελματίες έχουν εκφράσει την προθυμία και τη διάθεση να συνεχίσουν τη διάδοση των αποτελεσμάτων του έργου και να εμπλέξουν άλλους γονείς, παιδιά, συναδέλφους και την τοπική κοινότητα στη δημιουργία μιας κουλτούρας ένταξης